

Podujatia Saského krajinského snemu

| Zbierka 8 |

FÓRUM

Forum Mitteleuropa
beim Sächsischen Landtag

Fórum stredná Európa pri Saskom krajinskom sneme **Konferencia »Stredná Európa v Európe: hospodárstvo a infraštruktúra«**

dňa 17. októbra 2017 v historickej budove
Národnej rady Slovenskej republiky v Bratislave

Sächsischer Landtag

Všetky publikácie a ďalšie informácie k
„Fórum stredná Európa“ nájdete na
www.forummitteleuropa.eu. Jednotlivé zväzky
je možné zdarma objednať na
publikation@slt.sachsen.de alebo poštou.
K dispozícii do rozobratia zásob.

FÓRUM

Forum Mitteleuropa
beim Sächsischen Landtag

Fórum stredná Európa pri Saskom krajinškom sneme **Konferencia »Stredná Európa v Európe: hospodárstvo a infraštruktúra«**

dňa 17. októbra 2017 v historickej budove

Národnej rady Slovenskej republiky v Bratislave

Fórum stredná Európa pri Saskom krajinškom sneme, ktoré založil predseda Saského krajinšného snemu Matthias Rößler sa snaží o posilňovanie procesu spolupráce uprostred nášho kontinentu. Jeho cieľom je vytvoriť v strednej Európe putá duchovnej výmeny, vzájomnej inšpirácie a občianskeho porozumenia. Fórum stredná Európa sa považuje za akýsi generátor impulzov tým, že stredoeurópske aspekty pri formovaní Európskej únie pravidelne stavia do popredia povedomia verejnosti.

V roku 2017 ďakujeme za veľkú pohostinnosť Národnej rade Slovenskej republiky. V Bratislave sme diskutovali o úlohe strednej Európy v Európe, pričom tentokrát bolo stredobodom pozornosti hospodárstvo a infraštruktúra. Stredná Európa, toto centrum hospodárskej dynamiky, v konečnom dôsledku profituje z európskej spolupráce a zároveň spoločne významnou mierou ovplyvňuje celkový vývoj Európskej únie. V tejto brožúre nájdete písomné a fotografické príspevky z konferencie.

Vydáva Saský krajinšný snem

Obsah

Privítanie 6

Andrej Hrnčiar 8
Stredná Európa: dedičstvo, ktoré nás spája

Dr. Matthias Rößler 11
Stredná Európa ako jadro Európy?

Téma I 16

Hospodárstvo a infraštruktúra strednej Európy v rámci Európy

Ing. Ivan Mikloš 18
Stredná Európa: Dvojitá pasca a ako z nej uniknúť

Pódiová diskusia 26

Tiráž:

Vydavateľ: Saský krajinský snem,
ústavný orgán Slobodného štátu Sasko,
Bernhard-von-Lindenau-Platz 1, 01067 Drážďany
Slobodný štát Sasko je v záležitostiach Saského
krajinského snemu reprezentovaný jeho predsedom,
Matthiasom Rößlerom.
Zodpovedná osoba: Dr. Thomas Schubert, Saský
krajinský snem
Redakcia: Dr. Thomas Schubert, Saský krajinský snem;
Zuzana Palušáková
Preklad: Christel Spanik; Simona Špániková
Foto: Tibor Kuna, thinkstock (kaycco, milangonda,
patrikv, rosshelen, tomassereda)
Forma a sadzba: machzwei, Drážďany
Tlač: Elbtal Druck & Kartonagen GmbH, Drážďany
Publikáciu vydal Saský krajinský snem v rámci činnosti
styku s verejnosťou. Publikáciu je možné objednať
zdarma na: publikation@slt.sachsen.de.

Téma II 52

Stredná Európa: Jadro, alebo len jedno z jadier Európy?

Prof. PhDr. Iveta Radičová, PhD. 54
Jadrom EÚ sú slobodní občania

Milan Štěch 62
Stredná Európa ako politické a bezpečnostné jadro

Pódiová diskusia 68

Záver 90

Dr. Matthias Rößler 92

Stredná Európa je príbehom úspechu

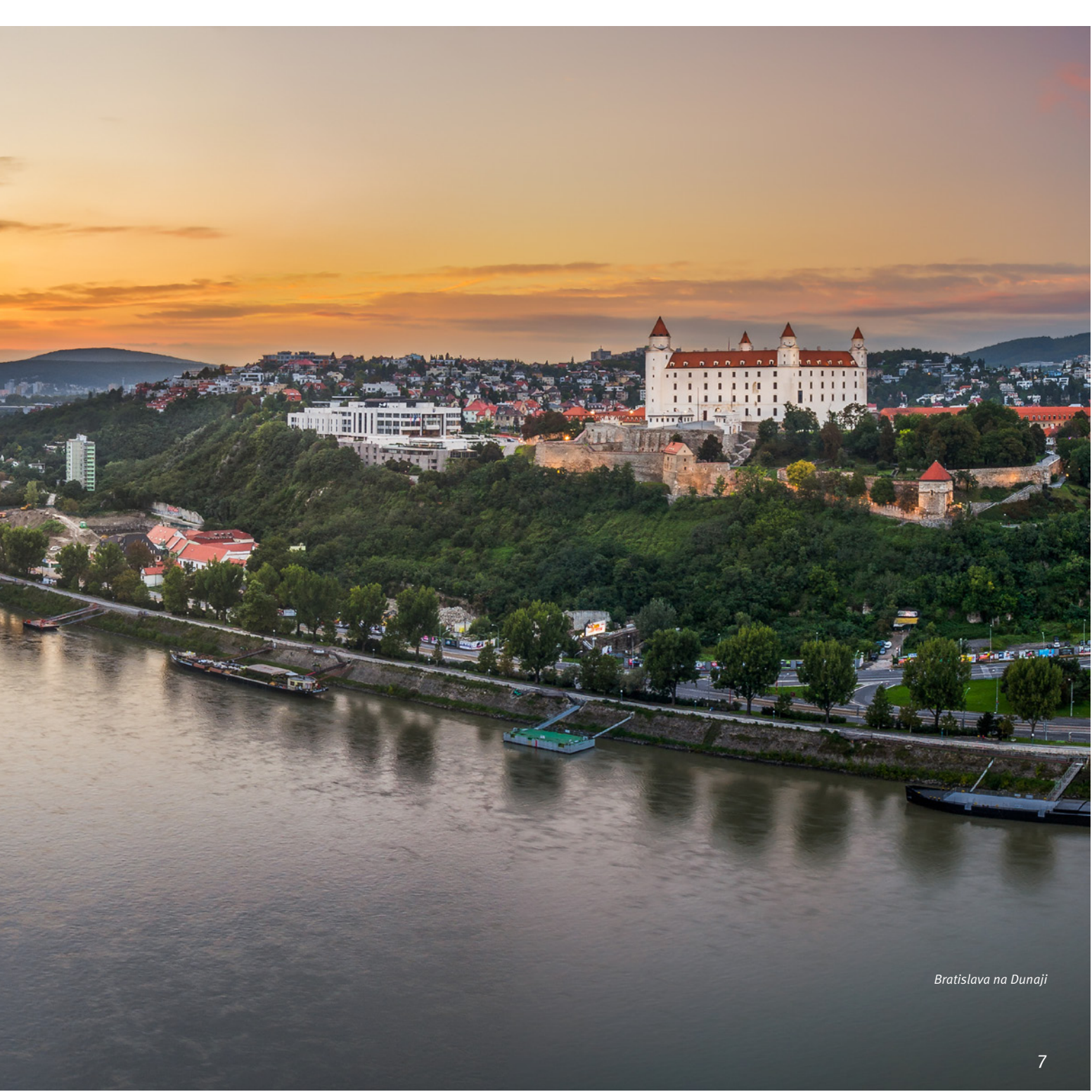
Životopisy 96

Privítanie

Bratislava na Dunaji

**Stredná Európa:
dedičstvo, ktoré nás spája**

Andrej Hrnčiar

»Vážený pán predseda Rößler, ctené Excelencie, vážené dámy, vážení páni, dovoľte mi, aby som Vás na úvod dnešného stretnutia pozdravil v mene predsedu Národnej rady Slovenskej republiky. Rovnako mi dovoľte, aby som Vás naozaj veľmi srdečne privítal v historickej budove v centre Bratislavy, ktorá najskôr slúžila ako kláštor, neskôr ako sídlo župného zastupiteľstva a istý čas bola aj domovom slovenského parlamentu. Tieto priestory sa tak stali bezprostredným svedkom viacerých prelomových momentov, ktoré sa udiali v našom meste a logicky sa ich dotkli aj udalosti, ktorými pulzovali pestré dejiny regiónu strednej Európy.

Dnes sa na tomto mieste stretávame nie len preto, aby sme sa obzerali späť za dedičstvom našich historických skúseností, ale stretávame sa tu hlavne preto, aby sme si uvedomili dôležitosť významného mementa. Aj keď to, čo sme už prežili, nemôžeme zmeniť a opraviť, vieme sa z toho poučiť. S týmto vedomím sa vieme ľahšie dívať smerom dopredu k budúcnosti.

Budúcnosť, pokiaľ má byť uveriteľná a perspektívna, musí spočívať na dvoch stabilných pilieroch: na dialógu a dôvere.

Dialóg, to je schopnosť komunikovať a navzájom sa počúvať. Dôvera, tá je o pocite, že vždy máte po svojom boku niekoho, na koho sa môžete kedykoľvek obrátiť. Aj iniciátorská myšlienka, ktorá stála pri zrode tohto fóra predsa poukazuje na skutočnosť, že práve takáto cesta môže byť kľúčom k posilneniu spoločného povedomia a kultivovaniu následného porozumenia.

Fenomén strednej Európy nevznikol sám od seba a sám pre seba ani nežije. Jeho korene môžeme nájsť už viac ako pred tisíc rokmi, kedy boli nadviazané civilizačné a kultúrne putá, ktorých pevnosť preverila sila času. Ďalší významný posun nastal pred takmer ôsmimi storočiami. Následkom expanzívnych výbojov a sériou vojenských stretov potreboval tunajší zdecimovaný geopolitický priestor stimulujúci impulz. Príliv kvalifikovanej pracovnej sily, obchodníkov, remeselníkov a najrozličnejších odborníkov priviatal cenné know-how a znamenal masívny rozmach miest. Nielen, že pomohol obnoviť to, čo bolo zničené, ale nadlho vydláždil cestu pre celý región, ako pulzujúceho hospodárskeho srdca Európy.

Navyše si o pár dni budeme pripomínať 500. výročie od chvíle, ktorá sa síce začala nenápadne v malom kostole, napokon však zásadným spôsobom prepísala kroniku dejín ľudstva, najmä jej duševnej a duchovnej kapitoly. Svojimi dôsledkami znamenala koniec epochy temného stredoveku a dokorán otvorila dvere novoveku. Spôsobil revolúciu v našom nazeraní na človeka – jednotlivca, na jeho vzťah k autoritám, a to pozemským, ale aj tým nadprirodzeným.

To by nebolo možné bez rozmachu vzdelávania a rozšírenia dostupnosti škôl. Práve tieto sa stali oporou nového myšlienkového hnutia, ktoré do istej miery inšpiruje spoločnosť až do súčasnosti.

Tieto devízy i mnohé ďalšie, ktoré ich sprevádzali a nasledovali, sa zásadným spôsobom podpísali na tvarovaní stredoeurópskeho regiónu do takej podoby, v akej ho poznáme dnes. Centrálna časť Európy sa stala ozajstnou osou, v kto-

rej sa stretávali najrôznejšie kultúrne vplyvy, v ktorej každý z nich zanechal svoju nezameniteľnú stopu. Vytvorili tak unikátneho génia loci spočívajúceho v rozmanitosti a v rôznorodosti. Toto je naše spoločné bohatstvo, na ktoré môžeme byť právom hrdí.

Nemôžeme však opomínať to, že toto dedičstvo si prešlo najmä počas 20. storočia viacerými ťažkými skúškami, ktoré preverili jeho životaschopnosť. Napriek viacerým zakolísaniam, ktoré dokázali viac krát vychýliť regionálnu rovnováhu, však pri konečnom bilancovaní úspešne obstálo.

Stredná Európa tak neostala iba statickým pojmom v učebniciach dejepisu alebo geografie. Stala sa v dobrom slova zmysle civilizáciou a predstavuje veľmi silnú oporu, ako aj neopakovateľnú pridanú hodnotu pre spoluprácu našich štátov.

Stredná Európa má v súčasnosti k sebe opäť o čosi bližšie. Spoločne sa zjednocujúca na platforme Európskej únie vysiela nespochybniteľný signál, že pre krajiny tohto regiónu nepripadá do úvahy iná cesta, po ktorej by sme sa mali ďalej vydať. 60 rokov odhodlania, ktoré je zakorenené v základoch európskeho spoločenstva, prinieslo svoje ovocie. Po stáročiach konfliktov a krviprelievania dnes na našom starom kontinente žijeme v mieri a prosperite. My v strednej Európe si veľmi dobre uvedomujeme cenu tohto úspechu a istotne sa na ňom chceme ďalej aktívne podieľať.

Neodmietame svoj podiel zodpovednosti. Sme presvedčení, že bez Európskej únie by stredná Európa dnes nebola

tým, čím je. Ale rovnako sa domnievame, že bez strednej Európy by Európskej únii čosi dôležité chýbalo a nemohla by byť úplnou.

Ďakujem za pozornosť «

Stredná Európa ako jadro Európy?

Dr. Matthias Rößler

» Vážený pán podpredseda, vážený pán kolega Andrej Hrnčiar, milý pán predseda Hans Penz, vážení poslanci Národnej rady Slovenskej republiky, Dolnorakúskeho, Bádensko-Württemberského a Saského krajinského snemu, Vaše Excelencie, vážené dámy, vážení páni, srdečne ďakujem pánovi podpredsedovi Hrnčiarovi za jeho slová. Okrem toho ďakujem pánovi predsedovi Národnej rady Slovenskej republiky, pánovi Andrejovi Dankovi za to, že naše Fórum stredná Európa

2017 môže zasadať v tejto prekrásnej historickej budove Národnej rady Slovenskej republiky v Bratislave.

Po prvýkrát som o tejto budove počul pri rozhovore s pani Magdou Vášáryovou, ktorú tu srdečne vítam. Je členkou nášho kuratória a aj jej opakovanému pozvaniu na Slovensko vďačíme za to, že dnes zasadáme tu, v Bratislave, v tomto stredoeurópskom trojuholníku troch krajín.

Vážené dámy, vážení páni, pred viac než desaťročím som spolu so svojou manželkou prešiel po stopách povestí opradených Nibelungov a v sedle našich bicyklov 770 kilometrovú trasu pozdĺž Dunaja – z Pasova cez Viedeň a Bratislavu do Budapešti. V nezabudnuteľnej pamäti sa mi zachovalo najmä 140 kilometrov v horúcom lete, kedy sme „jedným vrzom“ prešli cez Slovensko až po hraničné mesto Komárno. Vtedy som napriek potu a strádaniu všetkých zmyslov priam nasával typickú stredoeurópsku skúsenosť malých štátov, veľkú rozmanitosť a obrovskú vitalitu a zaľúbil som si našu spoločnú vlasť.

V pamäti sa mi ešte vynáral skľučujúci pocit „byť uväznený“ za „železnou oponou“ z 80-tych rokov minulého storočia. Tu z Bratislavy som ako študent uzrel slabý záblesk svetla Viedne, vytúženého miesta na slobodnom západe, ktoré bolo pre občana NDR, Matthiasa Rößlera, úplne nedosiahnuteľné.

Imaginárnym vytúženým miestom mnohých ľudí bola pred prelomovým obdobím roku 1989 aj stredná Európa. Timothy Garton Ash ju svojho času veľmi výstižne nazval „kráľovstvom ducha“. „Kráľovstvom ducha“, v ktorom sa stretávali spoločné identity, idey, kultúry a hodnoty, ktoré však reálne nemohlo existovať. Záviselo totiž od stredoeurópskeho oslobodenia národov v roku 1989.

Stredná Európa ako hospodárske a vedecké centrum, ako priestor pluralitnej rozmanitosti a kultúr, ktorý spája naše národy, ako hodnotové spoločenstvo, ktoré korení v kresťanstve a v osvietenstve, ktoré spočíva v demokracii a právnom štáte. Strednú Európu som vždy chápal v tomto zmysle a na tomto myšlienkovom základe som pred šiestimi rokmi

uviedol do života Fórum stredná Európa pri Saskom krajiniskom sneme.

Pretože Sasko, vážené dámy, vážení páni, historicky a kultúrne vždy patrilo do strednej Európy. My, Sasi, nie sme Západoeurópania. Karel Schwarzenberg mi raz povedal: „Zmierme sa s tým, že sme stredná Európa.“ Dal som mu za pravdu. Sasko bolo vo svojej dlhej histórii vždy mostom medzi západom a východom.

Prejavuje sa to aj v úzkom vzťahu, ktorý má Sasko ku svojim susedom, k Poľsku, k Českej republike, k Rakúsku, k Maďarsku a, samozrejme, k Slovenskej republike. Dialóg a spolu-

práca medzi rovnocennými partnermi sú pre nás najväčšou prioritou. Sú základom dôvery. A dôvera je predpokladom pre to, aby sme sa spoločnej ďalej rozvíjali.

Fórum stredná Európa sa zasadzuje o vytvorenie živého dialógu medzi susediacimi regiónmi a nachádzanie stredoeurópskych odpovedí na európske otázky.

Týmto spôsobom chceme v občianskych spoločnostiach našich krajín posilniť stredoeurópsku jednotu a pozitívne tvorivé sily.

Tieto snahy, vážené dámy, vážení páni, sú mimoriadne aktuálne. Pretože Európa sa musí nanovo orientovať. Zažívame vystúpenie Veľkej Británie z Európskej Únie (EÚ), ktoré nielen ja považujem za veľkú chybu, aj keď zodpovedá vôli väčšiny Britov. EÚ s Veľkou Britániou prichádza o druhú najväčšiu hospodársku veľmoc. Nemecko a jeho východní susedia strácajú dôležitého spojenca v boji o stabilitu spoločnej európskej meny a ekonomiky, spojenca proti politike nadmerného štátneho zadlžovania sa Francúzska a jeho južných susedov.

Strednej Európe hrozia finančné škrtý. Je potrebné obmedziť potenciálne škody. Sasko bude spolu so Slovenskom a ostatnými stredoeurópskymi transformačnými krajinami zubami nechtami brániť štrukturálne a kohézne fondy. Paralelne k tomu je potrebné reformovať EÚ tak, aby sa podobná dezintegrácia viac neopakovala. EÚ musí byť pre členské štáty atraktívna. Musí byť pre každého jedného člena vždy tou najlepšou voľbou.

Všetci intenzívne sledujeme proces v súvislosti s „Bielou knihou o budúcnosti Európy“. Ide o rozhodujúcu otázku, akú EÚ chceme mať. Pri hľadaní odpovede treba navzájom viesť širokú diskusiu na rôznych politických úrovniach tak, ako to robíme my v Saskom krajskom sneme.

Je na nás všetkých, aby sme sa na tejto diskusii konštruktívne podieľali. EÚ je pre nás Slovákov, Poliakov, Čechov, Maďarov, Rakúšanov a Nemcov totiž jediná schodná cesta, ak chceme zvládnuť globálne a európske výzvy, ktoré sú pred nami.

Pritom musíme na jednej strane poukázať na to, kam nás EÚ doteraz doviedla a čo sme všetko dokázali. Na druhej strane musíme otvorene hovoriť o tom, kde máme deficity a v čom môžeme Európu vylepšiť, kde sme volaním po „viac Európe“ zašli príliš ďaleko a kde by sme mali ísť ešte ďalej.

V takýchto procesoch hľadania sa obvykle darí víziám. Je tomu tak aj teraz. Radia sa medzi ne aj prejavy Jeana-Clauda Junckera. A aj francúzsky prezident Emmanuel Macron nám nedávno predstavil návrhy EÚ s novou orientáciou.

Tieto vízie ako aj celková diskusia však rolu štátov strednej Európy neosvetľujú tak, ako by bolo potrebné. Mnohí západní Nemci a západní Európania sa o ňu podľa môjho názoru zaujímajú len okrajovo. Pre mňa, vážené dámy, vážení páni, ako aj pre mnohých mojich kolegov v Saskom krajskom sneme je to však jedna z najdôležitejších otázok. Výrazne vnímame preferencie Vyšehradskej skupiny v diskusii o reformách, ako aj rozdiely. Predovšetkým ich berieme vážne.

Celé roky som bol pevne presvedčený o tom, že stredoeurópske krajiny sú novým motorom Európy, vitálnym, inovatívnym, progresívnym jadrom, ktoré seabedome nastúpilo vedľa západných a južných Európanov, ktorí doteraz udávali tón v Európe. A som o tom presvedčený doteraz.

Práve v Slovenskej republike preto výslovne zdôrazňujem, že stredná Európa musí zostať motorom a vitálnym jadrom hospodárskej dynamiky a s tým spojeného integračného procesu v EÚ.

Túto rolu nesmieme stratiť či dokonca prehrať. Preto s napätím očakávam dnešné prednášky a diskusie.

Vážené dámy, vážení páni, európske reformné procesy musia rešpektovať národné záujmy a identitu veľkých aj malých členských štátov, na západe aj na východe, na severe aj na juhu. Je preto nevyhnutné, aby EÚ zostala spoločenstvom štátov so silnými členskými štátmi. To totiž úplne jasne zodpovedá väčšinovej vôli jej občanov. Naším cieľom musí byť „lepšia Európa s vitálnymi národnými štátmi“ (Manfred Weber).

Národ a integrácia nie sú žiadne protiklady. Dokážu byť navzájom v úplnom súlade. To však podmieňuje rešpektovanie národnej identity členských štátov na európskej úrovni. Európske inštitúcie sa musia sústrediť na to najpodstatnejšie, na oblasti, ktoré si vyžadujú spoločný postup, ako napríklad celistvý vnútorný trh alebo vnútorná a vonkajšia bezpečnosť. A musia pri tom vo vlastnom záujme dodržiavať zásady subsidiarity a pomernosti.

Paralelne k tomu je na každej krajine, aby nastolila rovnováhu medzi národom a integráciou, a to na báze slobody a na báze právneho štátu.

Upnutie sa na nacionalistické tendencie, povyšovanie vlastného národa a znevažovanie ostatných, erózia slobodnej občianskej spoločnosti, to sú nesprávne cesty – nielen v strednej Európe. Špecifické cesty, je jedno aké, ohrozujú naše spolužitie v Európe. Nanovo rozdeľujú a živia staré predsudky.

Ako Stredoeurópania by sme si namiesto toho mali dôverovať. Ako spoľahliví partneri by sme si mali byť vedomí našej spoločnej sily, aby sme ju dokázali seabedome nasadzovať v prospech Európy. Naším spoločným cieľom musí byť, aby EÚ opäť získala na atraktivite a integračnej sile – nie napriek, ale kvôli strednej Európe.

Vážené dámy, vážení páni, naše zasadnutie sa bude v zhrtnutej forme venovať týmto aspektom. Najprv chceme na základe konkrétnej oblasti hospodárstva a infraštruktúry poukázať na osoh európskej spolupráce v strednej Európe, v tomto centre hospodárskej dynamiky. Z akej spolupráce a z akých synergií profitujeme? Akej konkurencii a závislostiam sme vystavení? S Ivanom Miklošom sa nám podarilo získať vynikajúceho prednášajúceho na túto tému. Na pôdiovnej diskusii sa zúčastnia odborníci z Maďarska, Slovenska a Nemecka.

Popoludní sa pozrieme na to, kam sa stredná Európa, resp. EÚ so strednou Európou, môžu uberať. Hľadáme odpovede

na otázky, či možno strednú Európu považovať za jadro Európy, prípadne ako takéto jadro ovplyvňuje EÚ. Je mi veľkým potešením a cťou avizovať Vám dvoch vynikajúcich prednášajúcich, pani profesorku Ivetu Radičovú a pána Milana Štěcha. Po prednáškach nás čaká diskusia s účastníkmi z Poľska, Slovenska a Nemecka – všetko znalcami tejto problematiky.

Vážený hostia, naša konferencia je súčasťou všeobecnej diskusie o tom, ako sa má Európa v budúcnosti „nastaviť“. Pritom nastoľuje otázku, ktorá sa na mnohých miestach zanedbáva, a síce, akú úlohu môže stredná Európa zohrávať v Európe – byť niečím medzi vytúženým miestom a mocou, ktorá formuje Európu. Želám nám všetkým podnetné podujatie a ďakujem Vám za Vašu pozornosť. «

A nighttime photograph of a modern city skyline. Three tall, illuminated skyscrapers stand prominently in the center-left. To their right, a large, modern bridge with a distinctive white, curved structure spans a body of water. The city lights and the bridge's structure are reflected in the calm water in the foreground. The sky is a deep blue, suggesting dusk or dawn.

Téma I

Hospodárstvo a infraštruktúra strednej Európy v rámci Európy

Most Apollo

Stredná Európa: Dvojitá pasca a ako z nej uniknúť

Ing. Ivan Mikloš

» Dobrý deň. Najskôr mi dovoľte veľmi pekne poďakovať za pozvanie na túto konferenciu a poďakovať aj osobne pánovi Rößlerovi za to, že inicioval vznik tohto fóra. Ja som nedosiahol až taký veľký úspech ako pán Rößler, keď prebicykloval z Passau do Budapešti. Ja som so svojou manželkou prebicykloval z Passau do Bratislavy. V Bratislave sme sa už zastavili. Môžem ale potvrdiť, že tá idea strednej Európy vidiac ju zo sedadla bicykla je naozaj silná a príťažlivá.

Ja som trochu zmenil titul mojej prednášky. Je fajn hovoriť o úspechoch a stredná Európa je určite príbehom úspechu. Je príbehom úspechu založeného najmä na reformách a na in-

tegrácií. Rakúsko a Nemecko sú nesporne z hľadiska ekonomického a sociálneho vývoja jedny z najúspešnejších krajín po druhej svetovej vojne a ostatné krajiny strednej Európy zase po páde komunizmu predstavujú rovnako úspešný príbeh transformácie, reforiem a integrácie týchto krajín do Európskej únie (EÚ).

Je nesporné, že je to v oboch prípadoch úspešný príbeh, ale myslím si, že oveľa užitočnejšie ako hovoriť o úspechoch, je hovoriť o výzvach. Hovoriť o problémoch a hovoriť o tom, čo pred nami stojí a čo je nevyhnutné zmeniť a urobiť, aby ten úspech pokračoval. Pretože faktom je, že je tu jedno „ALE“.

Svoju prednášku som nazval: „Stredná Európa: Dvojitá pasca a ako z nej uniknúť“.

Nedá sa hovoriť o strednej Európe bez toho, aby sme hovorili o Európe. Rovnako sa nedá hovoriť o Európe bez toho, aby sme hovorili o svete.

Svetová ekonomika a vôbec svet ako taký je neuveriteľne prepojený, globalizovaný. Vo svete sa v posledných rokoch stalo niečo zásadné. Dovoľte mi to pomenovať, pretože to považujem za kľúčové z hľadiska toho, aby sme hľadali a našli východiská z dnešnej situácie – z tej dvojitej pasce. Neskôr vysvetlím, v čom vidím tú dvojitú pascu.

Nová epocha nastala po globálnej finančnej ekonomickej kríze v roku 2008. Od druhej svetovej vojny až do roku 2007/2008 sa svet vyvíjal veľmi dynamicky a veľmi úspešne. Dochádzalo k demokratizácií, k reformám a to nielen v bývalých komunistických krajinách Európy, ale napríklad aj v Číne a niektorých iných krajinách. Táto epocha je charakteristická rozmachom voľného obchodu, otvorenosti, globalizácie, reformami založenými na tzv. Washingtonskom konsenze. Rozšírila sa EÚ, vytvorila sa eurozóna, došlo k zásadnému poklesu extrémnej chudoby. Extrémna chudoba sa napríklad medzi rokmi 1981 a 2015 znížila z 52% na 9% svetovej populácie. Dochádzalo k vysokému a rýchlemu nárastu svetového obchodu.

Po roku 2008 však došlo k zmene. Došlo k zmene takmer vo všetkých týchto oblastiach. Znížila sa sociálna mobilita. Predtým bola sociálna mobilita výrazná, každá generácia

mohla očakávať, že budúca generácia bude žiť lepšie ako generácie predchádzajúce. V súčasnosti dochádza k zásadnému zníženiu sociálnej mobility. Dochádza aj k nárastu v príjmovej nerovnosti a narastá počet ľudí, ktorí s obavami a so skepsou hľadajú do budúcnosti, a ktorí neveria, že ich deti budú žiť lepšie ako oni sami. Dochádza k zásadnému zníženiu dôvery spoločnosti, nárastu pesimizmu, medzigeneračný konflikt je taktiež evidentný. Vyplyva to nielen z dlhovej krízy, ale aj z demografickej krízy, z ekologických hrozieb a rovnako i z nárastu príjmovej nerovnosti. Udalosti ako Brexit, či zvolenie Donalda Trumpa za amerického prezidenta, polarizácia, nárast neliberálnej demokracie a štátneho kapitalizmu, nárast nového populizmu – to všetko sú javy, ktoré môžu doterajší spôsob fungovania systému v rámci zabehnutých pravidiel vážne ohroziť.

Sme v takej paradoxnej situácii. Na jednej strane na svete nikdy nebolo lepšie ako dnes. Či sa to týka svetového bohatstva, chudoby, hladu, epidémií, ohrozenia, vojnových konfliktov či počtu ľudí, ktorí zomierajú násilnou smrťou. Svet nikdy predtým nebol v lepšej kondícii. V tejto kondícii sa svet nachádza vďaka liberálnej demokracii. Vďaka slobode. Vďaka politickej a ekonomickej slobode.

Zároveň je však liberálna demokracia ohrozená novými fenoménmi, ktoré nastali práve po roku 2008. Krásne to ilustruje napríklad nárast populizmu. To, akým spôsobom rastie zastúpenie populistických a extrémistických strán v národných parlamentoch. Napríklad len v EÚ v roku 2008 bol v národných parlamentoch počet poslancov populistických strán 225, v roku 2014 to už bolo 703. Odvtedy sa to ešte zhoršilo. Kým v roku 2000 tvorili poslanci zastupujúci extrémnu pravicu v europarlamente 3%, dnes je to 16%.

Zásadnou otázkou je: Čo treba urobiť, aby sa táto hrozba nenaplnila a aby neboli ohrozené základy liberálnej demokracie a trhovej ekonomiky?

Je evidentné, že liberálna demokracia a trhovú ekonomiku, teda hodnoty, na ktorých je založená EÚ, nie sú bez chýb, ale tento systém je najlepším z tých, ktoré poznáme a ktoré existujú. Parafrázujúc Winstona Churchilla, demokracia nie je dobrý systém, ale všetky ostatné sú ešte horšie.

Samozrejme ekonomika v tomto zohráva významnú úlohu a je preto príznačné, že nová etapa ohrozenia prosperity, slobody a demokracie nastala práve po globálnej finančnej kríze. Výskum nemeckého inštitútu ifo ukázal, že to platí dlhodobo – medzi rokmi 1884 a 2014 finančná kríza zvýšila popularitu extrémnych pravicových strán v priemere vždy o 30%. Po každej takejto kríze dochádza k nárastu takýchto hnutí. Otázkou ostáva, ako a čo urobiť, aby sa tieto hrozby nenaplnili.

Pozrime sa do strednej Európy, konkrétne na krajiny V4, Poľsko, Česko, Maďarsko a Slovensko. Čo sa stalo v strednej Európe? Je to príbeh úspechu, pretože po 90-tych rokoch boli tieto krajiny z hľadiska reforiem a z hľadiska integrácie jednými z najúspešnejších. Práve reformy založené na budovaní inštitúcií trhovej ekonomiky a integrácia do EÚ boli hlavným dôvodom úspechu týchto krajín. Za kľúčové považujem spomenúť vzťah medzi politickou slobodou a ekonomickou slobodou. Toto je téma, ktorá je aj v akademických kruhoch pomerne intenzívne diskutovaná a vedú sa o nej polemiky. Myslím si, že práve skúsenosť bývalých komunistických krajín ukazuje, že politická a ekonomická sloboda

nie sú v rozpore, sú dokonca nevyhnutným predpokladom úspechu. Ak sa pozrieme na bývalé komunistické krajiny, tak ekonomicky úspešnejšie sú práve tie, ktoré majú aj väčšiu mieru politickej slobody. Tam, kde dochádza k pomerne častej výmene vlád, voľbám, aj tým predčasným. Naopak postkomunistické krajiny, ktoré sú autoritatívnymi režimami alebo autokraciami či diktatúrami, majú aj horšie ekonomické výsledky z hľadiska konkurencieschopnosti a rastu. Samozrejme, výnimky existujú.

Ekonomická a politická sloboda sú nevyhnutnými predpokladmi prosperity a ekonomického rastu. Tu sa ale dostávame k zásadnému problému. Nielen vo svete, ale aj v krajinách strednej Európy narastá to, čo nazývame neliberálnou demokraciou a štátnym kapitalizmom. Zdalo sa, že to budú len krátkodobé extrémny. V 90-tych rokoch boli najznámejšími príkladmi neliberálnej demokracie vtedajšia Juhoslávia s Miloševićom, Bielorusko s Lukašenkom ale aj Mečiarove Slovensko. Teraz však vidíme, že takéto výkyvy nemusia byť len krátkodobé. Príkladom je samozrejme Rusko, Bielorusko alebo Turecko. Keď hovoríme o strednej Európe, tak i Maďarsko a v poslednom čase i Poľsko. Maďarský premiér Viktor Orbán sa pred niekoľkými rokmi otvorene prihlásil k tomu, že to, čo buduje v Maďarsku, je neliberálna demokracia. Neliberálna demokracia znamená nerešpektovanie práv menších, nezávislosti inštitúcií a najmä zneužívanie štátnej moci na obmedzovanie politickej a ekonomickej súťaže. Nie je náhoda, že takéto neliberálne demokracie zároveň veľmi často zavádzajú aj štátny kapitalizmus. Rovnako nie je náhoda, že takýto štátny kapitalizmus je spravidla skorumpovaným kapitalizmom a že miera korupcie v takýchto systémoch narastá. Nie je to náhoda preto, lebo dochádza k obmedzovaniu slobody.

Sloboda musí byť založená na rovnosti šancí, na férovej súťaži myšlienok v politickej oblasti a ekonomických subjektov v ekonomickej súťaži. Ak takáto sloboda neexistuje, skôr alebo neskôr sa to prejaví aj v ekonomickom zaostávaní.

Je evidentné, že najsilnejším motorom konkurencieschopnosti a rastu je konkurencia, sloboda a súťaž založená na rovných šanciach. Jeden z problémov spočíva v tom, že sa

zdá, že nejde o nejaké krátkodobé výkyvy. Najmä vo svetle vývoja po finančnej kríze, vo svetle nárastu nového populizmu dochádza k tomu, že hrozba je reálnejšia a týka sa aj krajín, u ktorých by to v minulosti nebolo možné predpokladať. Keď sa v 90-tych rokoch hovorilo o neliberálnych demokraciách, väčšinou to súviselo s krajinami, ktoré boli zaostalejšie.

Ekonomická kríza mala samozrejme svoje ekonomické korene, ale dnešná politická, spoločenská a hodnotová kríza je daná aj tým, že sa svet mení. Prichádzajú nové výzvy,

nové ohrozenia. Krízy ako je imigračná kríza, demografická kríza, terorizmus, radikálny islam. Tieto nové fenomény vyvolávajú nové problémy a stará politika nebola vždy schopná dostatočne rýchlo a efektívne na ne reagovať. To je prirodzené, to nastáva vždy. Vždy keď dochádza k zmenám, vždy dochádza i ku konfliktu medzi starou politikou a výzvami, ktorým politici musia čeliť. Samozrejme riziko populizmu a demagógie v politike vždy existovalo. Populisti to v politike vždy mali ľahšie ako reformátori, pretože vsádzajú na strach ľudí pred zmenami. Tu vidím jeden zo zásadných problémov. Nové podmienky súvisiace s globalizáciou a globálnou konkurenciou vyžadujú neustále zmeny, reformy. Robiť reformy je ťažké vo všetkých demokratických krajinách, pretože reformy znamenajú zmenu a ľudia sa prirodzene zmienboja. Avezia k riziku je normálnou ľudskou vlastnosťou, ľudia majú obavy z nových podmienok, ktoré nepoznajú. Populisti sa snažia zneužívať tento strach ľudí z nevyhnutných zmien. Toho sme svedkami aj dnes. Nová situácia vytvára nové obavy, nové hrozby. Ľudia sa cítia zneistení. Politika nebola vždy schopná na to reagovať.

Reformátori musia oveľa efektívnejšie obhajovať slobodu, otvorenosť a rovnosť šancí. Musia byť lídrami, musia oveľa efektívnejšie bojovať za ohrozené hodnoty a to sa týka aj samotnej EÚ.

Som presvedčený, že k spomínaným novým hrozbám došlo aj preto, lebo obhajcovia slobody robili chyby. Rovnako aj v projekte samotnej EÚ tieto chyby nájdeme. Za chybu napríklad považujem urýchľovanie integrácie tam, kde to nemalo

vecné opodstatnenie. Dobrým príkladom môže byť akceptovanie Grécka ako člena eurozóny, napriek tomu že Grécko v tom čase zjavne neplnilo podmienky vstupu. Za ďalší zásadný problém v otázke udržateľnosti EÚ považujem málo trhových reforiem a málo konvergenzie. To vyvoláva pnutie najmä medzi viac konkurencieschopným severom a menej konkurencieschopným juhom. Táto divergencia ale vznikala a vzniká a najmä sa namiesto zmenšovania zväčšuje, pretože absentujú reformy. Za určitú chybu považujem i preceňovanie európskej integrácie a podceňovanie úlohy národných štátov. Súhlasím s pánom predsedom Rößlerom, že integrácia a národné štáty nesmú ísť proti sebe a že úspešná európska integrácia musí stáť i na silných a konkurencieschopných štátoch a národných ekonomikách. Za chybu považujem aj multikulturalizmus a politickú korektnosť a to najmä v tom, že oslabuje slobodu a šancu brániť sa voči nepriateľom našej slobody. Či sa nám to páči alebo nie, radikálny islam je problém, ktorý ohrozuje našu slobodu. Problém je, ak kvôli politickej korektnosti nie sme schopní a ochotní pomenovať skutočné príčiny problémov, ktoré dnes máme. Ako chceme riešiť problém, ak nie sme schopní pomenovať jeho príčinu?

Analýza nemeckých médií, ktorá skúmala to, ako média informovali o utečeneckej kríze ukázala, že média informovali veľmi jednostranne v prospech „willkommenskultur“. Vzniká reálna hrozba, že kritici takejto politiky sú následne označovaní za xenofóbov a rasistov, aj keď nimi nie sú. Takáto atmosféra potom samozrejme bráni slobodnej a otvorenej diskusii. Práve pre obhajobu slobody je veľmi potrebné, aby sme problémy pomenovávali veľmi priamo a otvorene a aby sme odmietli multikulturalizmus a politickú

korektnosť minimálne v tej forme, v akej sa sformovala v mnohých krajinách západnej Európy a ktorá bráni slobodnej diskusii. Dnes je známe, že konzervatívny politik nemôže vystúpiť na takmer žiadnej z amerických univerzít bez toho, aby mu nehrozila fyzická ujma.

Ja osobne považujem výsledky francúzskych a nemeckých volieb za veľmi dobré. Myslím si, že je to veľmi dobrá správa v súvislosti s riešením problémov, ktorým dnes čelíme. Výsledok je dobrý. Je dobrý pre Nemecko i pre Európu, pretože bude do istej miery vyvažovať diskusiu. Európa potrebuje trhové reformy. Macron je líder, ktorý ich urobiť chce, ale zároveň je i lídrom, ktorý chce ísť v niektorých oblastiach až príliš ďaleko z hľadiska budovania omnoho integrovanejšej EÚ. Ako náhle sa projekt európskej integrácie tlačí do polôh, ktorá nezodpovedá tomu, ako je európska identita vní-

maná vo vzťahu k národným identitám, tak to ohrozuje samotný európsky projekt. Tieto tendencie sa po týchto voľbách vyvážia. Európska politika (najmä formovanie nových pravidiel v eurozóne a v Schengene) bude z tohto hľadiska vyvážená. Na jednej strane dovoľí, aby došlo k potrebným a nevyhnutným zmenám a na strane druhej zabráni tomu, aby sa išlo príliš ďaleko.

Na záver k spomínanej dvojitej pasci. Prvá pasca spočíva v tom, čo som už popísal. Spočíva v evidentnom náraste populistických strán, ktoré buď otvorene alebo neotvorene podporujú neliberálnu demokraciu a štátny kapitalizmus a ohrozujú pravidlá politickej a ekonomickej slobody. Je evidentné, že k nárastu takých síl a hnutí dochádza. V Českej republike budú o pár dní voľby. Situáciu v Česku dobre ilustruje nielen nárast populistov a anti-imigračná rétorika ale

i to, že jediná relevantná proeurópska strana, ktorá sa otvorene hlási k vstupu do eurozóny, má v prieskumoch okolo 6%. Toto je prvá pasca.

Tá druhá pasca je ekonomická. Spočíva v tom, že stredoeurópske ekonomiky dosiahli výrazný úspech z hľadiska konverencie a z hľadiska ekonomického rastu vďaka minulým reformám a vďaka integrácií do EÚ, Slovensko aj do eurozóny. Zároveň však čelia hrozbe pasce stredných príjmov. Pasca stredných príjmov spočíva v tom, že tento doterajší rast bolo možné dosiahnuť najmä vďaka tomu, že tieto krajiny využili svoju vysokú konkurencieschopnosť v masovej priemyselnej veľkovýrobe. Výroba áut je dobrým príkladom. Vedia vyrábať autá v rovnakej kvalite ako v Nemecku alebo vo Francúzsku, ale stále lacnejšie, pretože ekonomická úroveň a mzdy sú tu nižšie. Pasca stredných príjmov ale spočíva v tom, že ak nepokračujete v reformách, ktoré zlepšujú podnikateľské prostredie a zvyšujú kvalitu verejného sektora, udržiavajú zdravé verejné financie a najmä reformy, ktoré zvyšujú úroveň vzdelania, vedy a výskumu, tak ďalší rast založený na masovej priemyselnej veľkovýrobe je už obmedzený. Pretože tak ako rastiete rýchlejšie ako rastú vyspelé krajiny, tak rýchlo rastú aj platy, a tým klesá konkurencieschopnosť založená na nižších nákladoch. Je potrebné robiť reformy, ktoré budú schopné meniť štruktúru ekonomiky. Reformy, ktoré vytvoria viac pracovných miest s vyššou pridanou hodnotou. Reformy, ktoré pritiahnu kapitál do týchto oblastí. Nedostatok reforiem v týchto krajinách ohrozuje udržateľnosť vyššieho ekonomického rastu a udržateľnosť konverencie. Dobrým príkladom môže byť Slovensko, ktoré zásadné reformy urobilo počas dvoch vlád Mikuláša Dzurindu v rokoch 1998 – 2006. Odvtedy sa na Slovensku reformy nerobia. Niektoré

reformy boli dokonca deformované, niektoré zrušené. Slovensko je síce stále považované za úspešnú krajinu, avšak za posledné tri roky už nerastie rýchlejšie ako priemer Európy, teda naša konverencia sa zastavila. To nie je len problém Slovenska, to je problém všetkých krajín strednej Európy.

Na ilustráciu ešte spomeniem príklad imigrácie na Slovensku. Na jednej strane má Slovensko najrýchlejšie starnúcu populáciu, teda jednu z najhorších demografických kriviek. Podiel obyvateľstva v postproduktívnom veku výrazne na-

rástá. Už dnes má Slovensko nedostatok pracovných síl. Len v automobilovom priemysle dnes chýba okolo 14 000 ľudí, v priemysle celkovo asi 50 000. O rok alebo o dva spustí Jaguar Land Rover výrobu v Nitre a Slovensko nielenže bude číslom jedna vo svete automobilového priemyslu v prepočte na obyvateľa, ale budeme vyrábať dvakrát viac ako vyrába Česká republika, ktorá je na druhom mieste na svete. Už dnes však máme nedostatok pracovných síl. Celkovo sú to státisíce ľudí, ktorí chýbajú už dnes. Počet pracovného obyvateľstva do budúcnosti ešte výrazne poklesne. Riešením je pôrodnosť a migrácia. V pôrodnosti sa

nedajú očakávať nejaké enormné zmeny, takže sa ponúka cesta migrácie. Slovenská populácia podľa prieskumov verejnej mienky imigráciu odmieta, má k nej nepriateľský postoj, dokonca nielen z krajín mimo Európskej únie, ale aj z krajín EÚ. Tento strach a obavy, ktoré sú do značnej miery iracionálne, pretože tu žiadnych imigrantov nemáme, sú ešte živé a podnecované populistickými politikmi. To vytvára obrovskú pascu do budúcnosti.

Východiskom je samozrejme zmena. Zmena založená na reálnej politike. Je potrebné neustále vysvetľovať a bojovať s populizmom, robiť aktívnu imigračnú politiku. Potrebný je i racionálny prístup. Nezakrývať riziká, ktoré sú s tým spojené. Prijímať opatrenia na minimalizáciu týchto rizík. To samozrejme súvisí v širšom zmysle slova i s problémom Schengenu, problémom spoločnej azylovej politiky EÚ, ale na to už priestor v tejto prednáške nemám.

Táto dvojité pasca, ktorá evidentne existuje, má jediné riešenie. Reformy. Reformy dnes ale nie sú ani zďaleka tak technickým problémom ako problémom politickým. Aby sa reformy presadili je nevyhnutné politické lídersstvo, ktoré nepodľahne populizmu a ktoré ponúkne reálne riešenia.

Nebude to ľahké, ale verím, že sa to podarí, najmä francúzske a nemecké voľby ma v tomto naplňujú optimizmom. Verím, že aj v ostatných krajinách strednej Európy dôjde k tomu, že hrozby ako ohrozenie slobody či nárast neliberálnej demokracie sú hrozbami dočasnými a že v budúcnosti dôjde k zmene. Ďakujem.◀

Pódiová diskusia

Ing. Ivan Mikloš

Ing. Alexander Matušek

Dr. Miklós Losoncz

doc. Denisa Čiderová

→ **Dr. Christian Geinitz** (Moderátor):

Pán Mikloš, srdečná vďaka. To bolo veľa podnetov pre našu nasledovnú diskusiu. Máme tu celý rad renomovaných hostí, ktorých by som Vám rád chcel v krátkosti predstaviť. Mimoriadne ma teší, že sa pravdepodobne budeme môcť na tému stredoeurópskej integrácie v oblasti hospodárstva a na význam infraštruktúry pozrieť pri najmenšom z dvoch, či dokonca z troch perspektív. Práve sme si vypočuli prvý, politický pohľad z úst pána Miklo-

ša. Okrem toho tu máme akademický pohľad a pohľad z praxe.

Začnem tým, že predstavím pani doc. Denisu Čiderovú. Je tu dnes na domácom poli, keďže ako vedkyňa pôsobí na Ekonomickej univerzite tu, v Bratislave. Je prorektorou pre vedu a doktorandské štúdium. Má na starosti aj vedecký dorast, čo určite zaujme mnohých tu prítomných študentov, ktorých tu týmto srdečne vítam. Ťažiska-

Dr. Christian Geinitz
(Moderátor)

mi jej výskumu sú Európska únia (EÚ), rozširovanie EÚ a tiež vonkajšie vzťahy EÚ, čím je veľmi zaujímavá pre naše dnešné otázky. Srdečne vitajte, pani doc. Denisa Čiderová.

Naším maďarským hosťom dnes je Dr. Miklós Losoncz. Ako mi povedal v rozhovore pred diskusiou, ešte za socializmu študoval hospodárske vedy v Budapešti na veľmi liberálne zameranej ekonomickej univerzite, takže

mal možnosť spoznať aj západnú hospodársku tradíciu a nielen tradíciu marxistickú. To bola určite veľká výhoda pre to, aby ste sa potom vo fáze politických premien stali riaditeľom Inštitútu pre hospodárske plánovanie a potom poradcom na Ministerstve zahraničných vecí. Následne ste sa venovali výskumu a prednášaniam, najprv ako profesor na Technicko- ekonomickej univerzite v Budapešti, a ak som si to správne zaznamenal, od roku 2006 pôsobíte na Vysokej škole hospodárskej v Budapešti. Vašími ťažiskovými oblasťami sú aplikovaný výskum v oblasti európskej integrácie, ako aj hospodárstvo v strednej a východnej Európe, takže presne tie témy, o ktorých chceme diskutovať. Pán Dr. Losoncz, vitajte.

A na záver, ako som prisľúbil, tu na pódiu máme človeka z praxe. Srdečne vítame pána Alexandra Matuška. Študoval inžinierske vedy, od roku 1995 pracuje vo Volkswagen Slovensko, kde sprevádzal a spolupodieľal sa na raste tohto veľkého hráča na jeden z vedúcich, resp. vedúci súkromný hospodársky priemyselný podnik na Slovensku. Prešiel medzizastávkami na západe, ak to tak možno povedať, pôsobil v Portugalsku a v USA. Dnes je vedúcim takzvanej „Stratégie Think Blue. Factory.“ a tiež General Services Volkswagen Slovakia. Pre nás ste zaujímavý nielen ako zástupca Volkswagenu, ale tiež tým, že od roku 2015 pôsobíte ako viceprezident a neskôr výkonný viceprezident Zväzu automobilového priemyslu Slovenskej republiky. Pán Matušek, srdečná vďaka, že ste prišli medzi nás.

Vážené dámy, vážení páni! Žijeme v napätom období aj vzhľadom na uplynulé voľby. Voľby sa konali vo Francúz-

sku, v Nemecku a v Rakúsku, kde momentálne žijem, sa voľby konali v nedeľu. V Českej republike budú voľby tento týždeň. Niektoré z týchto volieb sú možno naozaj voľbami zlomovými. Pozrime sa najprv na najaktuálnejšie dianie, a síce na výsledky parlamentných volieb v Rakúsku. Možno tam čoskoro bude čierno-modrá, konzervatívno-národná vláda, o ktorej vo Viedni vládne dojem, že by sa mohla viac orientovať smerom k strednej Európe. Už teraz sa hovorí o tom, že by sa Rakúsko mohlo ideovo, nie formálne, priblížiť Vyšehradskej skupine. Mohla by z Vášho pohľadu, pani doc. Čiderová, takáto rakúska „orientácia na východ“ pod predsedom vlády Sebastianom Kurzom posunúť strednú Európu viac do centra pozornosti a bolo by takéto niečo z Vášho pohľadu želateľné?

→ doc. Ing. Denisa Čiderová PhD.:

Ďakujem veľmi pekne. Vážené dámy, vážení páni, dovoľte mi, aby som sa srdečne poďakovala tak predstaviteľom Národnej rady Slovenskej republiky, ako aj Saského krajinského snemu a ďalším partnerom za to, že priniesli takéto podujatie do Bratislavy. Moje úprimné poďakovanie taktiež za to, že som mohla s obrovskou ctou prijať pozvanie byť súčasťou tejto pódiovej diskusie a reprezentovať tým i moju alma mater, ktorou je Ekonomická univerzita v Bratislave, ktorá je zároveň aj alma mater pána Ivana Mikloša.

Na margo diskusie. Je to maximálne aktuálna téma. V úvodnom príhovore pána Mikloša odznelo množstvo veľmi inšpiratívnych myšlienok. Ja by som sa rada adresne zamerala na niektoré z nich. Ďakujem pekne za hodenú rukavicu. Začala by som situáciou Vyšehradskej štvorky

(V4). Patrím ku generácii, ktorá žije dva svety. A som za to veľmi vďačná, pretože tak, ako bolo povedané o medzigeneračnej zmene, je to aj medzigeneračná zmena zmýšľania. Som rada, že sú tu študenti a že boli spomenutí študenti, pretože pre našich študentov, z ktorých niektorí sú už miléniová generácia, je eurozóna, Schengen a Európska únia samozrejmosťou. Je to realita, v ktorej žijú, je to vzduch, ktorý dýchajú.

Na margo Rakúska a V4. Zo strany Rakúska bola intenzívna snaha napríklad vytvoriť tzv. strategické partnerstvo. Pre V4 a pre Slovensko sú Rakúsko i Nemecko skutočne strategickí partneri. Tak ako spomínal pán Mikloš v úvodnom príhovore, EÚ zažíva aj turbulentné časy, no európsky projekt je momentálne asi to najlepšie, čo vieme mať. Rovnako bol spomenutý prípad Nemecka i Rakúska ako dvoch príkladov rozvoja a reformného úsilia v praxi. Som rada, že za Slovensko môžeme dať do pozornosti to, že Slovensko takisto prešlo svojou trajektóriou, ktorá by sa dala prirovnať i k trajektórii podoby V4. Hovorím o V4 a jej štyroch fázach. Prvá fáza do roku 1993, keď sa pripravovalo rozdelenie Československa, fáza druhá predstavujúca reformy a orientáciu na budovanie vlastnej meny a fáza od roku 1998, ktorá znamenala približovanie sa k EÚ a snahu o zapojenie sa do európskej integrácie, ktorá je dodnes v štádiu vývoja. A v neposlednom rade fáza po roku 2004, kedy EÚ prijala štáty strednej a východnej Európy do svojho klubu za podmienok, ktoré boli vyjednané a ktoré sa nonstop vyvíjajú, a teraz tieto štáty pomáhajú EÚ formovať ďalej.

Na margo otázky novej koalície v Rakúsku. Rakúsko je už historicky krajinou veľmi multikultúrnou. Zásadným

spôsobom ovplyvnilo celý región a vďaka nemu i Nemecku stredná Európa dostala „cveng“. Na margo aktuálnych tém. Globálna kríza skutočne spôsobila šok, po ktorom sa EÚ a jednotlivé členské štáty dostávajú do lepšej kondície. Otázkou je, či momentálny optimizmus nie je prehnaný. Dovolím si poznámku k „hard data“, teda dátam, ktoré hovoria o kondícii svetovej ekonomiky a o kondícii jednotlivých členských štátov. Pochopiteľne, je esenciálne spomenúť aj „soft data“, čiže náladu, ktorá vládne v spoločnosti. Tu sú lakmusovým papierikom práve voľby. V tomto kontexte mi dovoľte ešte poznamenať, že my hovoríme o členských štátoch. Ale aktuálna situácia vo svete, ktorá sa posunula od bipolarity k multipolarite, sa posúva od členských štátov k regiónom. Diskusie o Katalánsku sú toho dôkazom. Tu sa dostávame k otázke, či EÚ potrebuje silné členské štáty, alebo silné členské štáty so silnými regiónmi. Ďakujem pekne.

→ **Dr. Christian Geinitz:**

Ďakujem pekne. Zostaňme snáď ešte chvíľku pri tých tvrdých dátach, ako ste to pekne nazvali. Pán Dr. Losonczi, možno sa Vás na ne môžem opýtať ako národohospodára. Miery rastu tu v regióne strednej Európy sú výrazne vyššie ako vo zvyšku Európskej únie. Štátne financie sú solídne, miera nezamestnanosti klesá. Nedalo by sa vlastne povedať, že stredná Európa je z hospodárskeho pohľadu tou lepšou Európou, motorom hospodárstva v Európe?

→ **Dr. Miklós Losonczi:**

Áno, stredná Európa sa môže stať motorom Európskej únie, ale celková situácia je trochu komplikovanejšia. Miery rastu sú síce pozoruhodné. Hrubý národný produkt

napríklad v Maďarsku vzrástol o 3,8 percent v rokoch 2017 a 2018. Ostatné stredoeurópske krajiny vykazujú podobné miery rastu. Ale podiel strednej Európy na hrubom národnom produkte Európskej únie predstavuje len 5,3 percent v parite kúpnej sily a približne 8,9 percent v aktuálnych cenách. Vzhľadom na tieto rádové výšky nemožno očakávať, že dynamický rast strednej Európy bude mať významný vplyv na hospodársky výkon EÚ. Situácia je komplexnejšia. Na jednej strane je tento región motorom rastu, na strane druhej sa zdá vplyv regiónu na celkový hospodársky výkon Európskej únie dosť nízky.

→ Dr. Christian Geinitz:

Ďalšou obrovskou témou je Brexit. Strednú Európu ste na jednej strane práve prirovnali k motoru celej Európy, aj keď malému. Zároveň je tiež akýmsi generátorom impulzov. Na strane druhej je tiež reaktívnym faktorom. Musí reagovať, a to aj na Brexit. Mohli by ste nás trochu uviesť do obrazu o tom, aký dopad môže mať Brexit na región strednej Európy? Keď napríklad zvážime, koľko Poliakov pracuje vo Veľkej Británii a koľko miliárd sa každý rok pokazuje späť do vlasti, ktoré tam značnou mierou prispievajú aj k rastu, ktorý ste práve popísali.

→ **Dr. Miklós Losoncz:**

Pozrime sa najprv na kohéznú politiku, na podmienky kohéznej politiky EÚ. Vystúpením Veľkej Británie z EÚ poklesne priemerná hodnota hrubého národného produktu na obyvateľa. Prvým efektom Brexitu je, že stredoeurópske krajiny sa budú zdať bohatšie, než sú, pretože priemerná hodnota hrubého národného produktu poklesne. Preto pravdepodobne dostanú menej európskych finančných prostriedkov. Stratia nárok na súčasné podporné prostriedky zo spoločného rozpočtu. To je dôležitý dopad vystúpenia Veľkej Británie.

Po druhé treba počítať aj s tým, že príspevok Veľkej Británie do spoločného európskeho rozpočtu bude znížený o 10 miliárd eur, každopádne podľa posledných prepočtov. To je nebezpečenstvo. Keď dôjde k tomuto výpadku, budú musieť čistiť prispievatelia, bohatšie členské štáty EÚ, buď navýšiť svoje príspevky, alebo stredoeurópske krajiny dostanú zo spoločného rozpočtu menej finančných prostriedkov.

→ **Dr. Christian Geinitz:**

Ďakujem pekne. Zostaňme ešte chvíľu pri Brexite, aj pri posune váh v rámci EÚ. Chcel by som ešte raz poprosiť pána Mikloša o stručné posúdenie. Veľká Británia bola vždy v rámci EÚ akýmsi vyvažujúcim faktorom, protiváhou k južnej a západnej Európe tým, že si napríklad zachovala svoju menu, tým, že si zachovala svoju národnú svojbytnosť, tým, že držala pohromade svoje financie. „I want my money back“ znel známy výrok Margaret Thatcherovej. Svojim spôsobom bola Veľká Británia aj prirodzeným spojencom strednej Európy, ktorá mala a má veľmi podobné ciele. Ak teraz Veľká Británia opustí EÚ,

stratí stredná Európa túto podporu a stanú sa Nemecko a Francúzsko ešte dominantnejšími?

→ **Ing. Ivan Mikloš:**

Nemecko a Francúzsko sa odchodom Veľkej Británie evidentne stanú dominantnejšími, ale ja si myslím, že je to zlé. Brexit je zlý pre EÚ a ešte horší pre Veľkú Britániu. Veľká Británia si jednoducho strelila do kolena. Je to zlé i pre nás, z dôvodov, ktoré ste spomenuli. To nie sú len stredoeurópske krajiny. To sú i baltské krajiny a Nemecko. Veľká Británia mala špecifické postavenie v rámci EÚ, ale - to hovorím z osobnej skúsenosti, keďže som roky ako minister financií sedel v ECOFINe a Eurogroupe - Veľká Británia vždy presadzovala trhové riešenia a prottrhové reformy. Reformy založené na ekonomickej slobode. Čiže tie reformy, ktoré sú pre Európu nevyhnutné, ktoré sú nevyhnutným predpokladom toho, aby Európa bola konkurencieschopná, keďže Európa je len súčasťou globálnej konkurencie. V tomto zmysle bolo Nemecko blízko pozíciám stredoeurópskych a baltských krajín. Treba si uvedomiť, že napriek tomu, že sme v EÚ, väčšina kompetencií v oblasti konkurencieschopnosti EÚ je vždy u národných štátov. Z tohto pohľadu je odchod Veľkej Británie z EÚ problémom.

V predchádzajúcej otázke sme debatovali o tom, či je stredná Európa motorom EÚ. Stredná Európa motorom je. Rast v strednej Európe je vyšší. Treba sa ale pozrieť i na to, aké sú rozdiely medzi jednotlivými novými členskými krajinami z hľadiska ich ekonomického rastu. To je kľúčové. Ak sa pozrieme na „hard data“, medzi rokom 2000 a 2016 boli najúspešnejšími krajinami z hľadiska rastu a konvergencie tri baltské krajiny, Poľsko a Sloven-

sko. Priemerný konvergenčný progres v týchto krajinách bol 21,4 %, ak si dobre pamätám. Konvergenčný progres znamená, ako rýchlo sa približujú nové členské štáty k priemeru EÚ HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily – inými slovami, o koľko rýchlejšia rast dosahujú v porovnaní s priemerným rastom EÚ. Každá z týchto piatich krajín sa priblížila o viac ako 20 %. Zároveň v Slovinsku to boli len 3 %, v Maďarsku len 7 %. Hlavný rozdiel medzi týmito piatimi krajinami na strane jednej a Maďarskom a Slovinskom na strane druhej je, že týchto päť krajín robilo reformy založené na ekonomickej slobode. Na liberalizácii, deregulácii a privatizácii, demonopolizácii a pritiahnutí zahraničných investícií. Slovinsko je príkladom najviac regulovanej a zoštatnenej postkomunistickej krajiny, kde je podiel verejného sektora enormný, v bankovom sektore dokonca viac ako 50 %. V Maďarsku v posledných rokoch, a to nielen za vlády Viktora Orbána, taktiež nedochádzalo k dostatočným reformám. Podiel verejných výdavkov na HDP v Maďarsku je rázovo vyšší. Dochádza i k zoštatňovaniu a iným zásahom. Miera reforiem, ktoré sú motorom ekonomického rastu, bola oveľa menšia. To hovorím i na ilustráciu toho, čo som hovoril vo svojej prednáške, reformy, založené na týchto princípoch, sú nevyhnutným predpokladom ekonomického rastu, konkurencieschopnosti a konvergencie. V tomto zmysle bude Veľká Británia EÚ chýbať.

→ Dr. Christian Geinitz:

Ďakujem pekne. Tomu sa určite budeme o chvíľu podrobnejšie venovať, napríklad aj homogénnosti či nehomogénnosti hospodárskeho priestoru strednej Európy. Teraz chcem položiť otázku pánovi Matušekovi a dozvedieť sa pohľad z praxe. Podnik, koncern alebo tiež celé Vaše

priemyselné odvetvie, automobilový priemysel, je odkázaný na vytváranie sietí, na dodávateľské reťazce, na cezhraničné procesy. Môžete nám z Vášho pohľadu osvetliť, ako dobre vlastne funguje vnútorný trh, ako prebieha integrácia strednej Európy do veľkej Európy z pohľadu automobilového priemyslu?

→ Ing. Alexander Matušek:

Ďakujem za slovo, dobrý deň všetkým. Predtým ako odpoviem na Vašu otázku, by som rád trochu predstavil automobilový priemysel na Slovensku. Pán Ivan Mikloš už pár vecí spomenul. Automobilový priemysel na Slovensku zamestnáva priemerne 130 000 ľudí a nepriamo ďalších cca. 250 000. Automobilový priemysel predstavuje 44 % celkového priemyslu na Slovensku a cca. 36 % exportu Slovenskej republiky. Hovorím o automobilovom priemysle v roku 2017, kde ešte Jaguar Land Rover nespustil svoju prevádzku, ktorú spúšťa budúci rok. Volkswagen Slovakia (VW), ktorý je najväčším privátnym zamestnávateľom na Slovensku, vyrobil svoje päťmiliónte vozidlo a zároveň sa vyrobilo desaťmiliónte vozidlo od vzniku automobilového priemyslu, čiže od roku 1989. Každý rok pribúda jeden milión vozidiel vyrobených na Slovensku. Ak Jaguar spustí svoju prevádzku tak, ako plánuje, k tomuto miliónu pribudne zhruba ďalších 300 – 350 000 vozidiel ročne. Na Slovensku sa teraz vyrába 192 vozidiel na 1 000 obyvateľov. V Nemecku je to 74.

Vo VW som začal v roku 1995, keď to ešte nebola tak veľká fabrika. V tom čase sme rástli každ rok skoro trojnásobne. Až sme sa zastavili pri produkcii nejakých 300 – 400 000 vozidiel za rok. Neskôr prišiel Peugeot a Kia, kedy sme zažili aj nepekne stránky konkurencie. Konku-

renca sa začala zaujímať o našich vyškolených pracovníkov. Ale aby som odpovedal na Vašu otázku. Ak si vezme mapu Slovenska, tak evidujeme zhruba 400 dodávateľov automobilového priemyslu. Keď sa pozrieme, kde sídlia, tak 300 z nich má sídlo po Žilinu. Inak povedané, tam, kde končí diaľnica, tam končí ekonomický život a usídlenie firiem. Pre nás je esenciálne dôležité,

aby bola dokončená diaľničná sieť. Keď si pozrieme, ako sú prepojené fabriky Hyundai a Kia s Českom, sú to pre nás len ďalšie náklady, ktoré nám znižujú konkurencieschopnosť oproti iným.

Veľmi sa mi páčil výraz pasca stredných príjmov v prednáške pána Mikloša. Naše náklady z istých dôvodov rastú, preto potrebujeme aj iné faktory, ktoré nám pomôžu udržať rast a konkurencieschopnosť voči ostatným. K tomu patrí samozrejme infraštruktúra. Dlhé roky som bol v Bratislave šéfom logistiky. Za čias, keď neboli hranice otvorené, to bol každodenný boj. Kamióny, ktoré stáli 20 km na českej alebo rakúskej hranici, dostať ich cez hranice, predstavovalo skoro 30 % našej práce. Práca, ktorá dnes už neexistuje. Integrácia nám obrovským spôsobom pomohla. Dnes musíme dávať pozor na to, aby sme sa nevyčerпали. Na Slovensku sme dlhé roky zápasili s nezamestnanosťou a teraz začíname zápasiť s otázkou, kde vezmeme kvalifikovaných ľudí. Ale myslím, že k tomu sa ešte dostaneme.

→ Dr. Christian Geinitz:

Infraštruktúra, náklady, nedostatok pracovných síl – všetko témy, ktorých sa, dúfam, ešte aspoň dotkneme. Rád by som však ešte zostal pri automobilovom priemysle a jeho význame. Hovoríme veľa o pasciach, o pasci stredných príjmov napríklad a o mnohých iných. Mohla by napríklad pri všetkých tých pozoruhodných údajoch, ktoré ste nám uviedli v súvislosti s významom automobilového priemyslu, spočívať pasca aj v tom, že sa stredoeurópske hospodárstva stanú príliš závislými od určitých priemyselných odvetví alebo trhov? Aký je Váš názor? Je to nebezpečenstvo?

→ Ing. Alexander Matušek:

Dúfam, že nie! Hovorí sa, že Slovensko je Detroit Európy. Tak sa skúsme pozrieť, čo sa stalo v Detroit. Detroitu začali chýbať pracovné sily, Detroit začal na tlak odborov zvyšovať platy a tým pádom začala klesať kvalita a Detroit skončil tam, kde skončil. Dúfam, že my sme sa poučili. Kapacity a prostriedky na to máme, len ich musíme efektívne využívať.

Ako povedal pán Mikloš, automobilový priemysel potrebuje 14 000 ľudí, z toho 2 000 vysokoškolákov a 12 000 stredoškolákov. Na Slovensku je situácia taká, že každý rok ukončí vysokú školu 5 až 10 000 absolventov. Čo je možno ale oveľa šokujúcejšie je to, že 63 % vysokoškolských absolventov nepracuje v odbore, ktorý študovali a 53 % stredoškolských absolventov nepracuje vo svojom odbore. Čo to znamená? Je to 250 mil. € ročne vynaložených na niečo, čo vlastne nepotrebujeme. Bohužiaľ, to nie je všetko. Ak chceme takýchto ľudí zamestnať, musíme ich rekvalifikovať. To sú ďalšie náklady. Doplním ešte jedno číslo. Zväz automobilového priemyslu je členom Asociácie priemyselných zväzov a to číslo chýbajúcich pracovníkov pre priemysel je zhruba na úrovni 45 000. My máme na Slovensku aktuálne 200 000 nezamestnaných a žiadame len to, aby sa konečne povedalo, či títo nezamestnaní sú alebo nie sú použiteľní. Robíme obrovské nábery aj v spolupráci s úradmi práce a skúsenosť je taká, že z 1 000 ľudí je vhodných 100, z tých 100 vhodných príde do práce desať a po mesiaci v tom lepšom prípade ostanú možno dvaja. To je dnešná realita.

Druhým problémom Detroitu bol tlak na zvyšovanie platov. Slovensko má druhé najvyššie daňové odvodové za-

ťaženie z V4 a štvrté najvyššie v Európe. Ak hovoríme o zvyšovaní platov, my samozrejme nie sme proti, ale vidíme oveľa väčší priestor v oblasti znižovania odvodov. Skúsme sa v oboch bodoch z Detroitu poučiť. Ak sa poučíme, určite sa nám to nestane.

→ Dr. Christian Geinitz:

Ďakujem pekne. Uprednostnime teda trošku túto tému. Pani doc. Čiderová: automobilový priemysel je dobre po-

rovnateľný v rámci EÚ, produktivita v závodoch tu je minimálne rovnako dobrá ako v západnej Európe, mzdy sú však výrazne nižšie. Nebolo by teda skutočne namieste, aj vzhľadom na nedostatok pracovných miest, platiť slovenskému zamestnancovi porovnateľnú mzdu, samozrejme očistenú o náklady na živobytie, ako zamestnancovi povedzme vo Wolfsburgu?

→ **doc. Ing. Denisa Čiderová PhD.:**

Ďakujem pekne. S veľkým záujmom som si vypočula reakcie kolegov na jednotlivé aspekty a otázky automobilového priemyslu. Rada nadviažem na to, čo spomínal pán Matušek ohľadom práce v odbore. Naša univerzita tým, že je špecializovaná, veľmi precízne sleduje, ako sa uplatňujú jej absolventi. Je pravda, že postupne dochádza k skvalitňovaniu štatistík tak, aby sme sledovali aj odbor, nielen samotnú zamestnateľnosť. Rovnako zdôrazňujeme, že pripravujeme našich študentov nielen na konkrétne pracovné miesto, ale i na kariéru. Máme na pamäti aj štvrtú priemyselnú revolúciu. Prvá priemyselná revolúcia zabezpečila cez parný stroj radikálne zmeny. Druhá priemyselná revolúcia to dokázala vďaka masovej výrobe, tretia cez mikročipy a štvrtá cez digitalizáciu. Či je to automobilový priemysel alebo iné odvetvia, potrebujeme kvalifikovaných pracovníkov, ktorí budú absolvovať celoživotné vzdelávanie a univerzita musí byť prvá, ktorá ich pripraví na otvorenosť inováciám a otvorenosť určitej miere rizika a podnikavosti.

V súvislosti s vyrovnávaním miezd sa vrátim k téme regiónu. Keď hovoríme o kohéznej politike, hovoríme o tom, že kohézna politika mala za cieľ do istej miery pomôcť vyrovnávať životnú úroveň a mieru ekonomickej prospe-

rity v regiónoch tak, aby neprichádzalo k odlivu mozgov z periférnych oblastí do epicentra aktivity. V epicentrách aktivity sa potom sústreďuje nielen potenciál ekonomický, ale sú tam i napríklad sociálne a environmentálne aspekty, ktorých korigovanie je v záujme týchto metro-pol. EÚ má vyše 200 regiónov. Región, v ktorom sa nachádzame, sa pravidelne umiestňuje v rebríčkoch Eurostatu na piatom alebo šiestom mieste. Bratislavský región je jedným z regiónov s najvyšším HDP na obyvateľa. Pred Bratislavou sú také metropoly ako Londýn, ktorý je rozdelený na vnútorný a vonkajší, alebo západný a východný. Rovnako je tam povedzme Hamburg, Brusel, Luxemburg a potom nasleduje Bratislava a niekedy sa stane, že prekvapivo čítame, že za Bratislavou sa v rebríčku nachádza Praha, Viedeň alebo Paríž. Sme si vedomí toho, že je to štatistika. Je to kalkulácia toho, ako je nastavená kohézna politika, a preto keby sme podľa toho posudzovali náklady, tak by sme museli povedať, že Luxembursko je asi najefektívnejšie z celej EÚ, pričom rozumieme, že práve cezhraničná pracovná mobilita, ktorá v Luxembursku funguje aj kvôli úrovni miezd, spôsobuje to, že má také vysoké HDP na obyvateľa v EÚ.

K otázke vyrovnávania miezd. Ako bolo naznačené, trhový prístup podporuje pracovnú mobilitu. Je pravda, že na Slovensku je pracovná mobilita možno menej frekventovaná, ako povedzme v Spojených štátoch amerických, kde je to súčasťou životného štýlu. Je pravda, že realizovať mobilitu v jednom štáte je iné ako v EÚ, a preto je dôležité, aby otázka trhového prístupu bola spojená i s otázkou ďalších ex-post efektov. Keď našim študentom hovoríme, že sa môžu zamestnať v celej EÚ, respektíve v celom Európskom hospodárskom priestore, musia mať

garanciu, že v čase, kedy budú v dôchodkovom veku, budú mať istotu, že na účely sociálneho zabezpečenia sa im budú rátať jednotlivé obdobia pracovnej činnosti. Toto sú kompetencie členských štátov, Európska komisia i Európsky parlament sa snažia vyvíjať jednotlivé iniciatívy. Zásadnou mantrou je to, že produktivita by mala predbiehať rast miezd: otázka, či je na Slovensku produktivita ťahúňom rýchlejšieho rastu miezd, sa dá porovnať v rámci strednej Európy. Niekedy sa ponúka príklad Českej republiky, kde boli indície, že by rast miezd mohol byť intenzívnejší v porovnaní s produktivitou. Pokiaľ bude zvýšená produktivita v niektorých odvetviach, ale naopak rozpočet bude nastavený tak, že iné odvetvia budú masovo dotované, tak sa konkurencieschopnosť a konkurenčná výhoda budú vnútorne negovať. Musí byť zabezpečená pracovná mobilita – a to nielen v zmysle zázemia, ktoré je na Slovensku dané trochu aj mentalitou. Na Slovensku nie je toľko nájomných bytov ako v niektorých iných štátoch EÚ, kde je pracovná mobilita z časti aj kvôli tomuto aspektu možno dynamickejšia.

→ Dr. Christian Geinitz:

Ďakujem pekne. Pán Dr. Losoncz, pán Matušek sa sťažoval, že zamestnanec často vôbec nemusí profitovať zo zvýšenia mzdy, pretože sa tu toľko zdaňuje. Odvodové zaťaženie je údajne príliš vysoké. Aby som to porovnal. Nevieť, ako to vyzerá vo Vašich krajinách, ale v Nemecku predstavuje asi 40 percent, v Rakúsku 43 percent, Maďarsko, Vaša vlasť, dane práve znížilo. Do akej miery je výčitka pána Matuška opodstatnená, že zo zvýšenia mzdy sa toho nedostane dosť až k zamestnancovi? Neboľo by načas, aby sa aj Slovensko ubralo podobnou cestou a znížilo dane?

→ Dr. Miklós Losoncz:

Áno, v Maďarsku bolo daňové zaťaženie v medzinárodnom porovnaní veľmi veľké. Vláda znížila odvody, znížila daň z práce. To zvýhodňuje zamestnancov. Myslím si však, že vláda by mala viac znížiť aj odvody, ktoré zaťažujú podniky. Mzdové náklady majú najväčší podiel na nákladoch na úrovni národného hospodárstva. A nie je vôbec jedno, či je zvýhodnený hospodársky sektor, sektor obchodný alebo zamestnanci. Hospodársky rast totiž závisí od hospodárskeho sektora a nižšie odvody podnikového sektora prispievajú k hospodárskemu rastu pod-

statne viac, než zníženie daňového zaťaženia zamestnancov. Ale aj tu je situácia veľmi komplexná a závisí od príslušného hospodárskeho sektora. Podniky v sektore

služieb, ako napríklad v oblasti obchodu a telekomunikácií, ktoré sa vyznačujú vysokými zahraničnými investíciami, sú, resp. boli, veľmi vysoko zdaňované. Ale ich daňové zaťaženie sa v ostatnom čase trochu znížilo.

→ **Dr. Christian Geinitz:**

Ďakujem pekne. Pán Mikloš, ďalšou témou, ktorú pán Matušek vniesol do diskusie, je nedostatok pracovných síl, úzko prepojený s vývojom miezd. V spoločnosti Volkswagen Slovakia sa nedávno konali dokonca štrajky, po prvýkrát v jej histórii. Vždy tvrdím, že najlepším spojencom zamestnancov nie sú odbory, ale nedostatok pracovných síl. To že nie mzdy nahor. Ako sa s tým vysporiadať? Vo svojej prednáške ste už čo to spomenuli: regulovanú migráciu napríklad. Iným problémom však je, že pracovné sily sú, ale nemajú tú správnu kvalifikáciu. Aj to pán Matušek veľmi presvedčivo popísal. Na Slovensku máte už niekoľko rokov duálne vzdelávanie. Osvedčilo sa z Vášho pohľadu? Je to cesta, ako sa dostať von z tejto pasce rastúcich miezd a malej dostupnosti pracovných síl?

→ **Ing. Ivan Mikloš:**

Predovšetkým nepovažujem za pascu to, že rastú príjmy. My chceme, aby príjmy rástli. Príjmy ale musia rásť vo väzbe na produktivitu práce. V tejto súvislosti je dôležité povedať, že v automobilovom priemysle sú mzdy vyššie, dokonca výrazne vyššie ako sú priemerné platy v národnom hospodárstve. Problém ale nastáva vtedy, keď je disproporcia medzi príjmami a produktivitou práce v niektorých odvetviach veľká oproti zvyšku ekonomiky. My potrebujeme pokračovať v reformách kvôli tomu, aby rástla produktivita práce a konkurencieschopnosť vo

všetkých sektoroch. To má samozrejme regionálne dôsledky. Ako spomínal pán Matušek, ak všetky automobilky atri štvrtiny dodávateľov majú sídlo na západe Slovenska, má to samozrejme regionálne dôsledky. Pri investíciách, aj v automobilovom priemysle, si treba uvedomiť, že ľudia si nie vždy uvedomujú, že dobre fungujúce investície sú win-win situáciou pre obe strany. Investori sem prichádzajú preto, lebo chcú mať väčší zisk, pretože vieme autá pri nižších nákladoch vyrobiť v takej kvalite ako v Nemecku. Inak by sem neprišli. Je to dobré aj pre nás, pretože to dvíha ekonomiku a dáva to prácu ľuďom na Slovensku. Tie väzby sú tu evidentné.

Ako sa to bude vyvíjať v budúcnosti, to do značnej miery závisí od už spomínaných reforiem a daňovo-odvodového zaťaženia. Na Slovensku sa daňovo-odvodové zaťaženie za posledné roky zvýšilo, pretože vláda zvýšila daň zo zisku a odvody. Rovnako je dôležitá proporcia medzi priamymi a nepriamymi daňami. To, čo urobili v Maďarsku, bol dobrý krok. Znížili priame dane. Samozrejme, najlepšie je znížiť všetky dane. Ale ak už musíme zvyšovať, tak je samozrejme z hľadiska konkurencieschopnosti a investícií lepšie mať vyššie nepriame dane a nižšie priame dane.

Čo sa týka vzdelania, to je veľký problém. Ja na jednej strane chápem, že tá disproporcía, o ktorej hovoril pán Matušek, je obrovská, na strane druhej by som to nevnímal až tak striktné. Nemyslím si, že je to až také zlé, ak absolventi pracujú v iných oblastiach ako vyštudovali. Podľa mňa vysoká škola nemá ponúkať len konkrétne zručnosti pre konkrétnu prácu, ale má vytvoriť isté schopnosti a návyky z hľadiska vedomostí, aby sa človek vedel

uplatniť a bol flexibilný a konkurencieschopný. Školstvo ako také je však veľkým problémom. Našťastie narastá dopyt po zmene. Ľudia čoraz viac chápu, že toto môže byť tým úzkym miestom a verím teda, že k tej zmene dôjde. Samozrejme, môžeme sa poučiť z krajín, ktoré to robia lepšie alebo horšie. Existujú rôzne systémy, ten duálny systém je jeden z nich. Som si istý, že sa nedá mechanicky prevziať nejaký systém z inej krajiny, ale určite je potreba sa poučiť aj v tejto oblasti. Faktom je, že bez aktívnej imigračnej politiky sa jednoducho nezaobídeme. A tá tu chýba.

→ Dr. Christian Geinitz:

Ďakujem pekne. Ďalším integračným alebo tiež dezintegrovaným faktorom pre vnútorný trh v strednej Európe, ale aj v celej Európe, je euro. Dokonca aj keď ku koncepcii strednej Európy priberieme Rakúsko a Nemecko, resp. Sasko, padne do oka, že z týchto šiestich krajín majú len tri euro, medzi nimi aj Slovensko. Pán Matušek, otázka na Vás, ako zástupcu podniku, ktorý uzatvára cezhraničné obchody, ktorý musí v rámci koncernu robiť cezhraničné zúčtovanie: Do akej miery by pre Volkswagen bolo želateľné zavedenie eura v ostatných stredoeurópskych krajinách?

→ Ing. Alexander Matušek:

Ľahká otázka, ťažká odpoveď. Okamihom, keď sme my, Slovenská republika, prešli na euro, všetko sa automaticky zjednodušilo. Hlavne v podnikateľskom prostredí. V tom období to bolo aj jedným zo základných faktorov rozhodnutia koncernu investovať na Slovensku, a nie v Čechách. Ak máte euro, tak máte všade nastavené jednotné podmienky. Ak máte inú menu, tak musíte kalkulovať s

rizikami. Tie riziká môžu byť menšie alebo väčšie. Je to len na investorovi, či sa rozhodne do toho rizika ísť, alebo do toho rizika neísť. Na druhej strane si myslím, že to, čo euro prinieslo Slovensku, bola určitým spôsobom veľká disciplína. Podmienky, ktoré bolo treba splniť pri vstupe do eurozóny, boli tvrdé a veľa nás to naučilo. Aj čo sa týka práce s rozpočtami. Vtedy sme to brali ako vstup do elitného klubu. Myslím si, že prijatie eura môže byť len výhodou.

→ Dr. Christian Geinitz:

Pán Dr. Losoncz, ako je na tom Maďarsko pokiaľ ide o pripravenosť zaviesť euro?

→ Dr. Miklós Losoncz:

Maďarská vláda má určité priority, ako je napríklad suverenita. Vo vlastnej domácej mene vláda vidí istú formu suverenity a nechce sa vzdať vlastnej meny v prospech eura. To je politický argument. Existuje aj ďalší argument. Maďarsko by malo zaviesť euro, keď hrubý národný produkt na obyvateľa dosiahne 90 percent európskeho priemeru s eurom. Hospodársky obsah tohto argumentu však neobstojí. Prečo nie 92 percent alebo 80 percent? Tieto čísla sú svojvoľné. Chýba im hospodársky obsah.

Prevažná časť maďarského hospodárstva má záujem o zavedenie eura. Europeizácia hospodárstva už dosahuje pomerne vysokú úroveň. Na trhu nehnuteľností sú ceny stanovované v eurách, kompatibilita domácej meny je v plnej miere daná. Existujú však niektoré maďarské podniky a sektory, ktoré majú záujem o devalváciu meny, ako napríklad poľnohospodárske podniky. Profitujú z devalvácie maďarskej meny, pretože tak dostávajú viac do-

mácich peňazí za svoje výrobky. To je argument za odsúvanie hospodárskych reforiem.

Maďarská národná banka má za cieľ dosahovať zisky, čo je veľmi zaujímavé. Pretože národné banky nie sú žiadni špekulanti a nemusia mať za cieľ dosahovať zisky. Majú slúžiť záujmom národného hospodárstva. Maďarská národná banka má ešte stále záujem o devalváciu maďarskej meny. Na druhej strane je neustály prílív z európskych fondov a prísun európskych finančných prostriedkov. To posilnilo výmenný kurz domácej meny. Všeobecné hospodárske podmienky sú dané. Maastrichtské kritériá je v Maďarsku ľahko možné splniť. Všetko závisí od politického rozhodnutia. Myslím si však, že budúce trendy vývoja Európskej únie zvýhodnia zavedenie eura v Maďarsku.

→ **Dr. Christian Geinitz:**

Ďakujem pekne. Prejdime od peňazí a mincí k betónu a oceli. Pani doc. Čiderová, ako to vyzerá s rozvojom infraštruktúry v strednej Európe? V tejto oblasti ešte predsa len vidieť určité prekážky a problémy, a to nielen z mojej perspektívy, keď som sem včera vlakom cestoval z Viedne.

→ **doc. Ing. Denisa Čiderová PhD.:**

Infraštruktúra je dôležitá pre podnikateľský sektor rovnako ako pre rozvoj v jednotlivých oblastiach spoločnosti. Keby nebolo práve kohéznej politiky, tak by tempo budovania infraštruktúry vo viacerých členských štátoch nemohlo byť možno také razantné, ako bolo. Preto sa znovu do povedomia dostáva otázka, ako sa bude postupovať rozpočtovo a ako dokážu členské štáty vykryť výpadok zo štrukturálnych fondov, keď príde k Brexitu? Slovenská re-

publika je jedna z tých krajín strednej Európy, ktoré deklarujú, že sú buď v srdci Európy, alebo v strede Európy. Podľa toho, či je tam snaha o geografický argument, alebo je to vnímané v emotívnej či hodnotovej rovine: Slovensko vždy maximálne ťažilo zo svojej geografickej polohy, predovšetkým pri vstupe do Schengenu. Mapa nepustí. Mapa ukázala, že ak by vstúpilo do EÚ, prípadne do Schengenu Poľsko, Česko a Maďarsko skôr ako Slovensko, tak by to bolo pre tieto krajiny nákladné. Z tohto dôvodu bol vstup prirodzeným argumentom pre Slovensko. To isté platí aj pre Európu ako kontinent. Keďže je Slovensko umiestnené v centre Európy, tak infraštruktúrne ťahy – transnational networks – nemôžu Slovensko obísť. Potenciál, ktorý zatiaľ vidím ako nevyužitý a o ktorom sa dlhodobo hovorilo, je určite projekt, ktorý by mal prepojiť Labe s Odrou a s Dunajom, čo je obrovský potenciál. Zatiaľ nebol realizovaný do takej miery, aby ho bolo možné naplniť. Myslím si, že toto je jedna z oblastí, ktorá by mohla viac prepojiť prístup k moriam.

Bol spomínaný odliv mozgov. Prácu v inom odbore si môžeme predstaviť ako vnútornú mobilitu mozgov. Keď sa špecialisti zo Slovenska zamestnajú v inom členskom štáte EÚ, to je vonkajší odliv mozgov. Veľmi sa mi páči koncepcia, ktorá sa v nemčine volá „Selbstbild“. Vychádza z kulturológie, kde „Selbstbild“ predstavuje to, ako vnímame samých seba. Keď to prenesieme na EÚ, tak ako EÚ vníma sama seba. „Fremdbild“ je to, ako ostatní vnímajú danú osobu, entitu, v tomto prípade EÚ. Tretia fáza spočíva v tom, ako spracovať to, aby v tomto prípade EÚ bola vnímaná tak, ako si želá, aby bola vnímaná. V tomto kontexte – keď sa buduje nová hodvábna cesta, masívny infraštruktúrny projekt, ktorý ma posilniť ázijské

oblasti vo sfére exportu a logistiky a získať konkurenčnú výhodu v tejto oblasti – je prepojenie morí absolútne esenciálne. Príde mi to analogické, ako keď sa svojho času hovorilo o hlavnom prístave, ktorý predstavoval prepojenie medzi Bruggami a Benátkami - práve infraštruktúrna perspektíva, akou by bol projekt prepojenia Labe, Odry a Dunaja, je obrovská šanca i pre Slovensko.

→ **Dr. Christian Geinitz:**

Veľmi zaujímavé. Pán Mikloš, k práve spomínanej iniciatíve hodvábnej cesty. Číňania sú v regióne aktívni mnohými prísľubmi a finančnými prostriedkami na výstavbu infraštruktúry. Existuje mega projekt, obľúbený projekt silného vodcu Xi Jinpinga v Číne, miliardovými dotáciami nanovo oživiť hodvábnu cestu. Môže a má sa Európa do toho vážnejšie pustiť? Mala by sa viac napojiť na hodvábnu cestu? Existujú napríklad úvahy o tom, že by sa širokorozchodná železnica, ktorá sa v súčasnosti končí na ukrajinsko-slovenskej hranici, potiahla cez Slovensko až do Bratislavy a v konečnom dôsledku až do Viedne. Je to schodná cesta, respektíve ak otázku vyhrotím, dodávajú teraz Číňania vo veciach infraštruktúry to, čoho my Európania sami nie sme schopní?

→ **Ing. Ivan Mikloš:**

Zásadne si myslím, že všetky nástroje, ktoré otvárajú a prepájajú ekonomiky a tým pádom umožňujú obchod, sú pozitívne a treba ich podporovať. Čo sa týka hodvábnej cesty, sú kľúčové dve veci. Infraštruktúrne projekty sú nadnárodné, čiže je veľmi dôležité, aby v nich EÚ zohrávala kľúčovú úlohu. Nielen z hľadiska financovania, ale aj z hľadiska jasne založenej stratégie. To súvisí nie len s dopravnou infraštruktúrou. To súvisí i s plynovodmi či ro-

povodmi. Samozrejme, že v pozadí sú vždy i geopolitické a hodnotové otázky. Ide o výsostne dôležité veci, ktoré vyžadujú veľmi seriózne politické rozhodnutia a zvažovania nielen ekonomických aspektov. Z ekonomického hľadiska samozrejme platí, že čím väčšia otvorenosť a prepojenosť, tým lepšie, ale keďže žijeme vo svete, v akom žijeme, a vieme, aké deštruktívne je napríklad pôsobenie Ruska, respektíve ruského putinovského režimu z hľadiska ohrozenia hodnôt, na ktorých stojí liberálna demokracia, je to vždy zložitejšie.

Ešte jedna poznámka. Nakoniec vždy ide o peniaze a teda o financovanie. Za veľký problém, ktorý súvisí s absenciou reforiem, napríklad na Slovensku považujem to, že v súčasnosti - a vláda sa tým ešte chváli – 80 % verejných investícií na Slovensku pochádza zo zdrojov EÚ. Nie je sa čím chváliť, lebo tieto zdroje sú dočasné a obmedzené. Slovensko nevyužilo svoje úspešné roky enormného ekonomického rastu na to, aby zefektívnilo verejný sektor, znížilo daňovo-odvodové zaťaženie a investovalo oveľa viac do svojej budúcnosti.

→ **Dr. Christian Geinitz:**

Ďakujem pekne. Pán Losoncz, hlásili ste sa.

→ **Dr. Miklós Losoncz:**

Podľa maďarských skúseností tu ide o financovanie, pokiaľ ide o hodvábnu cestu a podobné čínske projekty. Ide o modernizáciu železničnej trate medzi Budapešťou a Belehradom. Číňania nechcú financovanie prevziať sami. Chcú namiesto toho poskytnúť príslušným maďarským orgánom úvery. To sa mi nepáči. Ak chce čínska vláda tieto projekty financovať sama, potom je to v po-

riadku. Ale s bankovými dlhopismi, tá predstava nie je taká pekná.

→ Dr. Christian Geinitz:

Ďakujem pekne. Skôr, než dám slovo divákovi, chcel by som predsa len ešte raz dať slovo pánovi Matušekovi, a síce na tému inovačných schopností. V prednáške pána Mikloša, v ktorej v neposlednom rade išlo aj o pascu stredných príjmov, odznelo a aj od odinokiaľ neustále počuť, že tvorba pridanej hodnoty je príliš nízka, že sa v krajine príliš málo investuje do výskumu a vývoja, že takpovediac nedochádza k posilňovaniu hospodárstva tak, aby bolo možné urobiť nasledujúci veľký krok smerom ku krajine vysokých príjmov. Je automobilový priemysel skutočne len lacným predĺženým obrábacím strojom veľkých západoeurópskych alebo ázijských či britských koncernov tu v krajine, alebo sa tu tvorí viac pridanej hodnoty, ako si vo všeobecnosti myslíme?

→ Ing. Alexander Matušek:

Automobilky, ktoré na Slovensku máme, sú globálne celosvetové koncerny. Majú svoj vývoj predovšetkým vo svojich centráloch. Automobilky sú ale i technickí inovátori, predovšetkým čo sa týka technických procesov a nových technológií zavádzania do výroby. V tých oblastiach sme aj my inovatívni. Ja môžem povedať príklad za Bratislavu, keďže sme príkladom pre celý koncern. Podniková logistika je u nás robená automatickými vozíkmi. Beží to automaticky ako hodinky naktované spolu s linkou. V týchto rozmeroch som to videl pred pár rokmi iba v Japonsku. Uplatňujeme to ako jeden z mála v Európe. Na druhej strane tí, ktorí sú inovátormi a vývojármi, sú v tomto prípade naši dodávatelia, ktorí sú usídlení na Slovensku.

Pozitívna správa – odpisy, ktoré si môžu firmy uplatniť, vzrástli na 100 percent a tendencie sú stúpavé. Fabriky u nás sú práve tie, ktoré sú inovátormi vo výrobných procesoch, naši dodávatelia sú tí, ktorí sa snažia niečo inovatívne vyvinúť. Spomeniem napríklad firmu Adient, ktorá má svoje celosvetové vývojárske centrum v Trenčíne. Prvé lastovičky tu sú a dúfam, že pribudnú ďalšie.

→ Dr. Christian Geinitz:

Spomínate dodávateľský priemysel. Poznáme to aj z Maďarska. Bosch v Maďarsku, pokiaľ viem, zamestnáva viac inžinierov ako v Stuttgarte. Teraz vedome preháňam. V každom prípade je to vysoko inovatívne. Nebolo by načas, aby aj Volkswagen ako priamy dodávateľ vybudoval v jednotlivých lokalitách, ktoré sa stali tak dôležité v strednej Európe, výskum a vývoj?

→ Ing. Alexander Matušek:

Ako som povedal, synergie sú niekde inde. Volkswagen je orientovaný tak, že má vývojové centrum v Európe, v Amerike a na iných kontinentoch. Myslím si, že nemá veľký zmysel toto rozvíjať. Ale nie je to len o vývoji nejakého produktu. Procesy a technologické postupy výroby sú takisto dôležité a tam sme tými inovátormi aj my.

→ Ing. Ivan Mikloš:

Ja som chcel len doplniť na obranu toho, že automobilový priemysel sa vyvíja nie len kvantitatívne, ale i kvalitatívne. Ak si dobre pamätám, tak VW prišiel začiatkom 90-tych rokov a najskôr sa tu len montovali najjednoduchšie autá – VW Polo. Časti sa priviezli, autá sa zmontovali a vyviezli. Dnes väčšina, neviem presne koľko percent tých častí, sa vyrába na Slovensku v iných fabrikách, vyrábajú

sa rovnako i tie najzložitejšie autá a aj motory, ktoré sa predtým nevyrábali. Myslím, že to svedčí nielen o kvantitatívnom, ale i kvalitatívnom náraste. To samozrejme má

priame i nepriame presahy aj z hľadiska inovácií a podobných vecí.

→ **Dr. Christian Geinitz:**

Ďakujem pekne. Vážené dámy, vážení páni! Teraz ste na rade Vy. Ak máte nejaké otázky z publika, prosím zodvihnite krátko ruku. Keby ste boli takí dobrí a povedali nám svoje meno a funkciu. Hlási sa hneď niekto v prvom rade – nech sa páči.

→ **Otázka z publika/JUDr. Peter Lizák:**

Dobrý deň, moje meno je Peter Lizák, som veľvyslancom Slovenska v Berlíne a chcel by som trochu vniesť tento rozmer do tejto diskusie. Chcem sa poďakovať za veľmi zaujímavú diskusiu, ktorá je pre mňa ako pre veľvyslanca veľmi osviežujúca a prínosná. Chcem rovnako poďakovať pánu Dr. Rößlerovi a predsedovi Národnej rady, že toto podujatie spolu pripravujeme a som rád, že sme ako veľvyslanectvo k tomu mohli trochu prispieť.

Mám tri krátke poznámky. Vplyv regiónu na naše vzťahy s Nemeckom, kde je Sasko samozrejme významnou súčasťou. Doteraz to tu nezaznelo, ale obchodný obrat regiónu V4 s Nemeckom je podstatne vyšší ako obrat Nemecka s Čínou. Čína má s Nemeckom obrat 170 miliárd a ak by som sa Vás spýtal, či viete, aký obrat je medzi Nemeckom a V4, tak by mi asi mnohí nevedeli odpovedať. Je to 260 miliárd. Sme pre Nemecko kľúčový hospodársky región a keď k tomu prirátame ešte i Slovinsko a Rakúsko, o ktorom sme dnes veľa hovorili, tak je to 360 miliárd - viac ako dvakrát toľko ako Čína. Tento región má 70 miliónov obyvateľov a Čína 1,2 miliardy. K ilustrácii trochu z môjho života ako veľvyslanca. Keď bol v Nemecku na poslednej

návšteve minister zahraničných vecí a podpísali sme Memorandum o prehĺbenej spolupráci s pánom ministrom Gabrielom, na tlačovej konferencii sa novinár pána ministra zahraničných vecí spýtal, či Slovensko môže v tomto globalizovanom svete niečo zmeniť či ovplyvniť. Náš minister zahraničných vecí sa chystal k odpovedi, no pán minister Gabriel ho zastavil a povedal: „Počkaj, ja odpoviem.“ Jeho odpoveď bola: „Nepodceňujte sa! Vy máte možnosti mnohé veci v EÚ zmeniť, môžete ich ovplyvniť a Váš hlas je i pre nás, pre Nemecko, extrémne dôležitý.“

Moja posledná poznámka je k otázke demografického vývoja. Pán minister to povedal len krátko, povedal že pôrodnosť je taká, aká je, potrebujeme imigráciu. Pôrodnosť je jedna z otázok, ktorou sa v Európe vážne zaoberáme. My hovoríme o imigrácii a tá pre nás nie je len hospodárskou, ale aj kultúrnou a politickou otázkou. Musíme v tomto smere urobiť podstatne viac. Je to samozrejme zodpovednosť národných štátov, no musíme aj v Európe šíriť a hovoriť, že toto je vec dôležitá. Ja sám som prekvapený, ako i v Nemecku je v tejto oblasti potrebné na mnohých veciach pracovať. Zlepšiť podmienky v materských školách, v školách. Neupíňať sa len na imigráciu, ale pozrieť sa detailne na to, či robíme dosť preto, aby sme udržiavali, respektíve zvyšovali pôrodnosť. Pre príklad: Slovensko nemá imigračný zákon. Ale nemá ho ani Nemecko. A ja si myslím, že v tomto volebnom období Nemecko imigračný zákon prijme. Myslím, že aj Slovensko tak urobí. Ďakujem pekne.

→ **Dr. Christian Geinitz:**

Ďakujem pekne, pán veľvyslanec. Ešte možno pán, ktorý sedí hneď za Vami.

→ **Otázka z publika/Heiko Kosel:**

Volám sa Heiko Kosel. Som poslanec Saského krajinského snemu za politickú stranu DIE LINKE. Keďže hovoríme o vytváraní sietí stredoeurópskeho vnútorného trhu, chcem položiť otázku, ktorá sa týka základu toho všetkého, a síce produktov, kvality produktov, ktoré vyrábame, a ochrany ľudí, ktorí ich kupujú. Vláda Slovenskej republiky spoločne s inými vládami krajín Vyšehradskej skupiny kritizovala, že v rámci EÚ existujú rôzne štandardy. Napríklad pri potravinách, kde sa nie všade naozaj nachádza Nutella tam, kde sa uvádza, že je to Nutella. Počul som, že aj výrobcovia automobilov, ale nie VW, majú jednu východoeurópsku a jednu západoeurópsku variantu. A teraz moja otázka na auditórium: Ako hodnotíte stav ochrany spotrebiteľa a produktovej spravodlivosti a aký cieľ by sme sa mali snažiť dosiahnuť, aby sme sa skutočne na tomto základe dopracovali k prepojeniu vnútorného trhu v strednej Európe? Ďakujem.

→ **Dr. Christian Geinitz:**

Ďakujem pekne za túto otázku. Uberá sa tým smerom, či stredná alebo východná Európa nie sú tak trochu macošskými deťmi Európskej únie, ktoré sú odbavené horšími produktami. Ako to teda je? Kto sa chce vyjadriť k tejto otázke? – Nech sa páči, pán Matušek.

→ **Ing. Alexander Matušek:**

Každý trh ma svoje potreby a svoje špecifiká. Bežia rôzne otázky a dotazníky, čo zákazník potrebuje a to sa mu snaží každý dodať. Teraz v nedeľu tu bolo stretnutie V4, na ktorom sme kritizovali nerovnakú kvalitu potravín. Treba sa na to pozrieť i z druhej strany, či je naozaj to, čo tvrdia politici pravdou, alebo sa len vyvolávajú vášne. My máme

u nás orgány, ktoré majú posúdiť kvalitu toho, čo sa k nám dovezie. A ak nie je záujem, neviem, či je všetko potrebné riešiť na nejakých úrovniach, alebo to vyrieši trh. Ťažko povedať.

→ doc. Ing. Denisa Čiderová PhD.:

Ja to vnímam cez prizmu európskej legislatívy. Tak, ako bola spomínaná miera diferenciácie v príjmovej úrovni v rámci EÚ, miery vybavenosti ľudským kapitálom alebo inovácií, je to parameter, ktorý spôsobuje nerovnaké podmienky v rámci legislatívy. Existujú precedensy pred Európskym súdnym dvorom, kde sa jednoducho rešpektovalo napríklad to, že zloženie piva v Nemecku má svoju tradíciu a receptúru, a i na základe toho vznikli rôzne regionálne značky kvality. Bolo viacero prípadov v rámci európskej legislatívy, kde bolo vysvetlené, že pokiaľ je spotrebiteľ informovaný, je dôležité, aby sa sám rozhodol, do akej miery preferuje konkrétny tovar alebo nie, či ide o cenový parameter, alebo o zloženie produktu.

Z každej agendy sa dá urobiť politická téma, ale vážim si to, že – tak ako na našej univerzite, kde sa konala diskusia s pánom podpredsedom Európskej komisie, pánom Šefčovičom, a predtým s pani eurokomisárkou Jurovou – sa naozaj zohľadňujú rôzne aspekty. Keď hovoríme o ekonomickom raste, ďalším parametrom, ktorý sa čoraz viac dostáva do pozornosti, je udržateľnosť. Udržateľnosť ekonomického rastu, ekologický aspekt a ochrana spotrebiteľa, čo sú tzv. spillover efekty, aj v prípade integrácie, kedy integrácia ide postupne do ďalších oblastí a pokiaľ je korektná informačná kampaň vo vzťahu ku konzumentovi, je to na ňom. On sa rozhodne.

→ **Dr. Christian Geinitz:**

Ďakujem pekne. Určite dôležitá téma, pán poslanec. Ďakujem za Vaše upozornenie. Sám som to svojho času rešeršoval. Skutočne je to tak a je zaujímavé, že táto problematika nepodlieha legislatíve EÚ, ale národnej legislatíve. Keď som sa pýtal spoločnosti iglo, prečo rybie prsty v strednej Európe obsahujú menej rýb ako napríklad v Nemecku, odpoveď znela, že existujú príslušné národné zákony, ktoré v Nemecku predpisujú určitý podiel rýb, ale napríklad nie na Slovensku. Preto to tak robíme. Nie je teda vždy za takéto veci vinná EÚ. A teraz prosím nasledujúcu otázku.

→ **Otázka z publika/Magdaléna Vášáryová:**

Keď už hovoríme o infraštruktúre a o vzťahoch, ja by som chcela upozorniť na infraštruktúru výmeny myšlienok. To považujem za kľúčové, hlavne keď tu sedia predstavitelia Saska. Ako už pán podpredseda Národnej rady Andrej Hrnčiar spomenul, naši štúrovci študovali v Sasku. Odtiaľ prichádzali inovácie a nové myšlienky, odtiaľ prišla reforma, ktorá zásadným spôsobom ovplyvnila v 16. storočí celé Slovensko. A to bolo možné aj preto, lebo táto časť rakúsko-uhorskej monarchie bola priemyselne najrozvinutejšia. Túto ideu, toto spojenie, túto výmenu myšlienok, ktorá nastala i bez internetu, mobilov, vtedy, keď sa chodilo na koči alebo peši, tú sme absolvovali. Ak hovoríme o infraštruktúre, hovorme samozrejme o prepojeniach elektrických a plynových, no nezabúdajme, že to najdôležitejšie je vlastne infraštruktúra komunikácie. A v tomto zmysle si musíme uvedomiť, že napríklad aj výučba nemčiny na Slovensku klesá. To znamená, že musíme ísť cez medzinárodnú angličtinu, čo samozrejme medzi nami veľmi oslabuje jasnú výmenu myšlienok. My už nemôže-

me bez medzinárodnej angličtiny medzi sebou diskutovať.

Chcela by som saským priateľom pripomenúť, že Slovensko je regiónom, kde najviac ľudí hovorí druhým alebo tretím jazykom. Slovensko je zvyknuté na veľkú jazykovú diverzitu a celá generácia predomnou hovorila samozrejme niekoľkými jazykmi, to znamená tromi-štyrmi bežne. Musíme dbať na to, aby tento stred Európy zostal tým, čím bol aj v minulosti, to znamená otvorený myšlienkam a vybudovať komunikačné kanály, aby tie myšlienky prišli. Hospodárstvo je samozrejme jedným z tých kanálov, ale my musíme dbať i o tie ďalšie. To som chcela pripomenúť. Ďakujem pekne.

→ **Dr. Christian Geinitz:**

Ďakujem. Skôr než budeme pokračovať, dovoľte mi, aby som sa srdečne poďakoval tlmočníckam za ich fantastické tlmočenie. Odvádzajú tu neuveriteľnú prácu. Verte mi, už som mal tú česť moderovať nejednu viacjazyčnú konferenciu. Ale v tejto kvalite – klobúk dolu! Veľká vďaka. Máte ešte ďalšie otázky? – Nech sa páči.

→ **Otázka z publika/Rolf Pfrengle:**

Volám sa Rolf Pfrengle. Som rektorom Vysokej školy pre aplikované vedy v Sasku. Hovorili sme o produktivite. Hovorili sme o vzdelávacom systéme. Hovorili sme ale len veľmi málo o výskume a vývoji. Tému krátko načrtnol pán Matušek, ktorý nám vysvetlil, že výskumná infraštruktúra vo Volkswagene by sa takpovediac nemala meniť. Mám otázku na pána Mikloša: Ako hodnotíte na Slovensku význam výskumu a vývoja a transfer technológií z vysokých škôl do hospodárstva?

→ **Ing. Ivan Mikloš:**

V preklade otázky bolo: ako to vnímame na Slovensku. Ja môžem odpovedať len za seba. Tak ako som už povedal, od roku 2006 dodnes s krátkou prestávkou tu vládne Róbert Fico. Myslím si, že dnešná slovenská vláda, teda aj minulé aj predminulé, nevyužila príležitosť vysokého ekonomického rastu a veľkého množstva verejných zdrojov, ktoré tento rast priniesol do štátneho rozpočtu na to, aby špeciálne podporila vedu, výskum a vývoj. To nie je len problém reštrukturalizácie. Keď Svetové ekonomické fórum predstavuje komplexný ukazovateľ globálnej konkurencieschopnosti (Global Competitive Index), tak rozdeľuje ekonomiky na tri druhy podľa ekonomickej úrovne. Tie najchudobnejšie sú factor driven – sú u nich ešte voľné zdroje, ktoré sa dajú do procesov zapojiť. Tie stredné sú efficiency driven – v zásade všetky výrobné zdroje boli zapojené, no sú tam obrovské rezervy v efektívnosti využívania tých zdrojov. Treťou skupinou sú innovation driven. Slovensko, podobne ako ostatné krajiny V4, sa nachádza v tej tretej skupine. Inými slovami, rezervy, ktoré vyplývajú z nedostatočne efektívneho využitia výrobných faktorov alebo ekonomických faktorov, už sú pomerne malé a ďalším zdrojom udržateľného rastu je rast založený na inováciách. Na to je ale potrebné, aby politika a financovanie vedy a výskumu boli výrazne vyššie. Ak sa pozrieme na rôzne rebríčky, podľa podielu verejných výdavkov na vedu a výskum je Slovensko, žiaľbohu, na chvoste v rámci celej EÚ. Nie sme poslední, ale sme možno druhí alebo tretí od konca. Aj preto hovorím o premrhanej šanci a premrhanej príležitosti. Keď sa pozriete na vývoj od roku 2006, tak Slovensko dosahovalo rekordné tempo ekonomického rastu a s ním boli spojené aj obrovské nárasty zdrojov. Žiaľbohu, neboli využité na to, aby

Slovensko napríklad zvýšilo kvalitu vedy, výskumu a vzdelania. Ja osobne vnímam túto oblasť ako jedno z najväčších zlyhaní.

→ **doc. Ing. Denisa Čiderová PhD.:**

Vnímam otázku vedy a výskumu aj v kontexte doktorandského štúdia, pretože doktorandské štúdium môže namotivovať a môže pre študenta predstavovať druhý dych. Nám sa cez mobilitu darí namotivovať ľudí, aby získali know-how v zahraničí, ale aby sa podľa možnosti vrátili. Riešime otázku Brexitu. Británia má vysokú úroveň financovania vedy a výskumu aj výsledkov, ktoré z tých financií vyplývajú. Najnovší svetový rebríček hodnotenia univerzít dokumentuje, že popri prvých troch miestach, ktoré sú v USA, štvrté a piate sú Cambridge a Oxford. Ľudský kapitál potrebuje mať priestor na to, aby sa mohol realizovať, potrebuje investície. V dnešnom svete panuje taká menšia miera rivality, ktorá súvisí aj so štvrtou priemyselnou revolúciou, kedy sa technológie postupne zavádzajú do výroby, spoločenského života a technické a prírodné disciplíny začínajú viac komunikovať aj so spoločenskými vedami.

Aký to má dosah na trh práce alebo celkový rozvoj poznania? Vidím príležitosť znovu v spomínanom makroregionálnom kontexte. Niekedy sa hovorí, že je to o financiách. Niekedy je to o využívaní rezerv. EÚ priniesla nový uhol pohľadu na rozvoj regiónov tým, že vytvorila makroregionálne stratégie: momentálne má baltskú, dunajskú, jadransko-jónsku a alpskú. Nemecko je zastúpené v troch, rovnako ako Slovensko, Rakúsko v dvoch, Slovensko v jednej. Pokiaľ by sa dala výzva Brexitu pretransformovať s cieľom hľadať v nej synergiu a možný potenciál,

pokiaľ by sa perspektívne podarilo vytvoriť iniciatívu, ktorá by zapojila práve región Severného mora, podarilo by sa to takisto pretaviť do výmeny myšlienok a do rozvoja ľudského kapitálu.

→ Dr. Christian Geinitz:

Ďakujem pekne. Ako pekne povedal nemecký veľvyslanec na včerašom prijatí: „Medzi Vami a jedlom stojím teraz už len ja.“ Nech sa páči, môžete položiť ešte jednu otázku, ale potom by som prosil, aby ste o našich diskusných témach navzájom diskutovali priamo počas obednej prestávky. Nech sa páči.

→ Otázka z publika/**Sebastian Fischer:**

Volám sa Sebastian Fischer. Som poslancom Saského krajinského snemu. My, Nemci, pozorujeme, že o politike sankcií voči Rusku sa v Sasku diskutuje inak, ako v Berlíne. Vidíme, že naši západoeurópski partneri sú skôr za sankcie, zatiaľ čo my, Sasi, sme vlastne skôr proti. Máme dobrú spoluprácu s Baškirskou republikou na južnom Urale. Som si vedomý toho, že najmä tu, ale aj v Poľsku či v Maďarsku, existujú pokiaľ ide o Rusko určité výhrady, a veľmi dobre to chápem, keď sa pozrieme na históriu. Pred chvíľou ste hovorili o projekte hodvábnej cesty. Takýto projekt sa nedá robiť bez Ruska. Zaujímalo by ma Váš pohľad na politiku sankcií voči Rusku zo strany Európskej únie. Ste za? Ste proti? A ako si predstavujete partnerstvo s Ruskom v budúcnosti?

→ Dr. Christian Geinitz:

Ďakujem pekne. Kto sa chce k tomu vyjadriť? Otázka znie: sankcie proti Rusku – škodia, prospievajú hospodárskemu priestoru stredná Európa?

→ Ing. Ivan Mikloš:

Ja sa chcem vyjadriť, lebo si myslím, že celá moja prednáška bola o tom, že to, čo je najviac ohrozené dnes, je politická ekonomická sloboda. A Rusko predstavuje jednu z najväčších hrozieb pre politickú a ekonomickú slobodu. Ak o tom niekto pochybuje, nech si pozrie priebežné výsledky vyšetrovacej komisie v USA, ktorá skúma, akým spôsobom Rusko zasahovalo do volieb. Tých informácií je množstvo. Napríklad ako Rusko financuje nielen rôzne vysielacie a internetové stránky, ktoré šíria teórie, ktoré podkopávajú hodnoty, o ktorých hovorím, ale i priame financovanie mnohých xenofóbnych a extrémistických strán v západnej Európe, ktorých cieľom je zbúranie systému liberálnej demokracie a slobodnej trhovej ekonomiky. Dovoľte mi ešte dodať nasledovné. Ako človek, ktorý už tretí rok trávi na Ukrajine, by som o tejto téme vedel hovoriť veľmi dlho, ale nechcem zdržiavať. Možno len to podstatné: ak si niekto myslí, že sankcie nefungujú, tak sa hlboko mýli. Samozrejme je pravdou, že sankcie majú isté priame náklady, ale som presvedčený o tom, že tieto priame náklady sú len zlomkom priamych a nepriamych nákladov, ktoré by malo to, keby Rusko šírilo svoju politiku. A to nielen v slovách, ale i v použití vojenskej sily nielen na Ukrajine, ale i v Gruzínsku. Musím priznať, že sa úprimne čudujem všetkým, ktorí spochybňujú ruské sankcie.

→ Dr. Christian Geinitz:

Myslím, že to pojmem ako záverečné slová. Určite by sme tu ešte mohli viesť rozohnutú diskusiu; pretože to je prirodzene osie hniezdo, do ktorého ste pichli. Tešil by som sa, keby ste v rozhovoroch ďalej pokračovali počas obeda, kľudne aj bilaterálne, ako sa dnes hovorí. Chcem

sa Vám srdečne poďakovať za pozornosť. Boli ste fantastické publikum. Predovšetkým sa však chcem poďakovať najmä všetkým mojim hosťom tu na pódiu. Pani Dr. Čide-

rová, vážení páni, bolo mi veľkým potešením, bolo to veľmi inšpiratívne. Srdečná vďaka.

Téma II

Stredná Európa: Jadro, alebo len jedno z jadier Európy?

Most SNP

Jadrom EÚ sú slobodní občania

Prof. PhDr. Iveta Radičová, PhD.

» Príjemný dobrý deň želám, dámy a páni. Je zvláštne sedieť a počúvať svoj životopis. Človek sa zamyslí, čo stihol a čo nestihol. Dnes sa pokúsím stihnúť upozorniť podľa môjho názoru na hlavné výzvy, ktoré máme pred sebou a ktoré by sme naozaj mohli zvládnuť. Pokiaľ budeme chcieť. Chce to predovšetkým nastavenie na riešenia. Ponúkam úvahu o tzv. jadre nie z pohľadu spôsobu zdieľania spoločných kompetencií a miery integrácie, ale z pohľadu obsahu, zmyslu spoločných kompetencií, riešení a výziev.

Začnem predovšetkým naratívom. Ak si všimnete diskurz o stave veci verejných, o Európe či o svete, tak je plný negatív. Ak sledujete diskurz o EÚ, tak je plný konštatovaní, v čom sme rozdielni. Kumulujeme množstvo rozdielností. Ani náhodou sa už nerozprávame o tom, čo nás spája, či nás to ešte spája a čo by nás spájať mohlo. V postkomunistických krajinách dlhé desaťročia do roku 1989 existoval naratív, že sloboda je ohrozenie. Sloboda je nebezpečenstvo. Sloboda znamená vplyv západnej civilizácie a prinesie kriminalitu,

drogy a všetky neduhy, nešváry a problémy západného sveta. Bohužiaľ, prevládajúce vnímanie slobody má dnes opäť ducha ohrození. Z existujúcich problémov preto skôr viníme slobodu, než akýkoľvek typ diktatúry alebo autoritatívneho režimu. Prešli sme nejaký kus cesty a myslím si, že na úvod zhrniem čo sa podarilo.

Postkomunistické krajiny podľa expertov zaznamenali najväčší skok v systémovej zmene za ostatných sto rokov. Naše krajiny sa z kategórie najmenej rozvinutých krajín sveta dostali vďaka tranzícií a transformácii medzi najvyspelejšie krajiny sveta. Do prvých 25% najvyspelejších krajín sveta. Dosiahli sme napriek počiatocným úpadkom hneď po roku 1989 rýchlejšie ekonomické rasty za 20 rokov ako ktorákoľvek krajina v európskom regióne. Spotreba domácnosti na hlavu v postkomunistických krajinách vzrástla v priemere o 88% v porovnaní s nárastom o 56% v západnej časti Európy. Zlepšila sa životná úroveň, zväčšil a skvalitnil sa priestor v ktorom žijeme a bývame. Naše krajiny majú dnes väčší počet užívateľov internetu ako v ktorejkoľvek krajine západnej Európy. V našich krajinách sme vyriešili sčasti, ale významne záťaž životného prostredia. Emisie sa znížili o polovicu. V našich krajinách sa predĺžila stredná dĺžka života zo 69 na 73 rokov. Máme najrýchlejší pokles detskej úmrtnosti v rámci európskych krajín vôbec.

Najvýznamnejšia transformácia bola ale politická. Z krajín založených na vojenskom priemysle, preindustrializovanom spoločenstve, štátne dominantných systémoch sme sa transformovali na trhové ekonomiky, založené na súkromnom vlastníctve, ktoré sú integrované do globálnych sietí a trhov. Zásadné zmeny v politike, ktoré viedli z monolitu na pluralitný systém. Zo štátom organizovaného a riadeného

vzdelávania na akademické slobody. Z justície závislej na štátnej moci na nezávislú justíciu.

Vlády majú najviac slobody ako vôbec kedy v histórii tohto regiónu mali. A občania majú toľko slobody, koľko je v rámci danej ekonomickej sily možné mať.

To ale neznamená, že nečelíme veľkým problémom a výzvam. Áno existujú, sme ďaleko od toho aby sme mohli povedať, že sme perfektní a nemáme čo riešiť. Napokon už ponuka politických strán v politickej súťaži je dôkazom toho, že niečo je v našich spoločnostiach zásadne choré. Odpovedzme si pravdivo, čo je touto sociálnou chorobou. Pomenujme ju pravdivo.

Všetci v postkomunistických krajinách máme pred sebou veľmi vysokú mieru korupcie. Všetci tlačíme pred sebou veľké regionálne rozdiely a nízku vymáhateľnosť práva, nízku dôveru v nezávislú justíciu, nízku občiansku účasť na správe vecí verejných, nízku dôveru v demokratické inštitúcie a nízku úroveň sociálnych a verejných služieb.

Čo je v politike najdôležitejšie? Predsa spokojnosť občana.

Narastá pomer nespokojných občanov a prevyšuje časť spoločnosti, ktorá je spokojná so stavom vecí verejných a so svojim životom. Z tejto skutočnosti vyplývajú zásadne výzvy. Habermas hovorí o tom, že sme svedkami akejsi

postdemokratickej éry, ktorá je charakteristická vnímaním občanov, že ich účasť na demokracii vôbec nie je podstatná a že hlavné rozhodnutia nie sú v rukách politikov, ktorých si volia. Tie sú v rukách štátnych a neštátnych aktérov. V rukách niekoho nezvoleného. Hovoríme tomu nezodpovednosť v demokracii. Ja tomu hovorím demokracia 3D, demokracia ako dokonalá drzosť. Ktosi je zodpovedný, ale nikto nevie kto.

Akým hlavným výzvam čelíme? Predovšetkým priepasti v očakávaniach. Táto priepasť v očakávaní je jednoznačne viditeľná a čitateľná. Očakávania medzi tým, čo občania chcú aby ich vlády naplňali a čo naozaj ich vlády realizujú. Jednoducho vyjadrujú nespokojnosť s tým, že systém, v ktorom žijú nie je plnohodnotne kontrolovaný funkčnými demokratickými inštitúciami. Sme svedkami nárastu nespokojného občana. Globálna kríza zvyšuje a posilňuje napätie v domácich trendoch rovnako v Európe a ako aj vo svete. Predovšetkým z hľadiska nového rozloženia moci a bohatstva, kedy je bohatstvo koncentrované u malej skupiny populácie, pričom druhá skupina populácie začína byť rovnomerne chudobná. Vzniká obrovský paradox, ktorého vyjadrením sú narastajúce verejné rozpočty a výdavky, extenzia štátu a zároveň narastajúce sociálne vylúčenie. Prerozdeľovací proces v nastaveniach v akých ho dnes máme, nefunguje. Nepotrebujeme väčší dôkaz. Je veľký rozpor medzi verejnosťou a elitami. Z tohto hľadiska môžeme diagnostikovať krízu meritokratických elít v našich spoločnostiach.

Nedôvera v politiku samozrejme zvyšuje nástup nových politických síl a zvyšuje politickú polarizáciu v spoločnosti. V krajinách ako Bulharsko, Česko, Maďarsko, Litva, Slovensko či Slovinsko je rozšírená nespokojnosť so zlým riade-

ním či korupciou a práve tato nespokojnosť je živnou pôdou a podhubím pre odmietanie súčasného štýlu vládnutia, vytváranie priestoru pre nový typ elity. Myslím si, že základný odpor nie je voči demokracii ako takej, ale voči reálnej demokracii, jej reálnym súčasným podobám.

Ľudia sa dožadujú väčšej demokracie, väčších práv a väčšej účasti na správe vecí verejných, ale nie v podobe, akú zažívajú v súčasnom správaní sa predstaviteľov moci.

Viac transparentnosti, kontroly, efektívnosti verejných inštitúcií je nevyhnutnou podmienkou nástupu obnovy dôvery spravovania vecí verejných. Ale to zďaleka nebude stačiť.

Sme svedkami dvoch zásadných sporov. Prvý spor je spor medzi globálnymi trhmi a možnosťami národných politik. Žiadna národná politika nie je schopná zodpovedajúco ponúknuť riešenia na dopady a efekty globálnych trhov. Je to vylúčené. Sme toho svedkami desaťročia a stále nemáme riešenia a odpovede. Vlády v očiach občana zlyhávajú. Je v tom logické vysvetlenie. Pre úspešnosť globálnych trhov potrebujú trhy privilégia a monopol. Vtedy je úspešný globálny hráč. Naopak demokracia je postavená na iných hodnotách. Na regulácií v prospech a pre potreby občanov pre zabezpečenie ich ľudských práv. To je v protiklade. Preto si národná politika neporadí s tlakmi globálnych trhov. Kúsok teórie. Je to známa Rodrickova trilema medzi suverénnymi národmi, demokraciou a globalizáciou, kde jasne konštatuje, že môžete úspešne realizovať len dve z nich. Dve z troch

dimenzii vieme realizovať. Ak ašpirujete na všetky tri, tak zlyhávate.

Druhý spor vyplýva z existujúcej situácie. Zužuje sa priestor pre národné politiky a ich schopnosti a možnosti. Neponúkajú demokratické kompenzácie existujúcej situácie a vytvára to nový spor – spor o identitu. Namiesto sporu minulého storočia, ktorý bol o socioekonomických témach a rozdeľoval tak aj politické spektrum, dnes riešime spor o identitu národnú, európsku, svetovú či lokálnu, ale hlavne v témach etnicity, kultúry a náboženstva. „Zrada“ tohto typu sporu je, že veľmi ťažko dosiahnete kompromis. Hľadá sa nesmierne ťažko, ak vôbec. Práve tento spor ústí do polarizácie spoločnosti s nemožnosťou vytvárať koalície a spoluprácu.

Spor medzi národnou demokraciou a globálnymi trhmi je zdrojom sociálneho napätia, ktoré môže ohroziť demokraciu v jej základoch.

Znásobené silou bohatých korporátnych elít spolu s tlakmi na štát kompenzovať dopady globálnych trhov to vytvára priestor na vytlačanie sociálnych skupín zo spoločnosti a pocitu vytvárania skupiny neobčanov danej komunity. Štiepenie medzi víťazmi a porazenými na báze straníckeho súboja dnes ústí do vytvárania totálne znepriatelených táborov. Meníme slovník. Zamieňa sa úprimnosť za vulgárnosť. Vulgarita znamená zašpinenie verejného priestoru a vôbec nepomenúva základne problémy, ona ich zastiera. Vyvoláva hnev, ktorý spája so strachom a neistotou. To je živná pôda pre extrémizmus. Základné hodnoty liberálnej demokracie ako napríklad sloboda slova, právo na zhromažďovanie sa alebo právo na ochranu súkromia sú erodované tlakom dvoch rozdielnych procesov. Procesom dožadovania sa väčšej bezpečnosti a istôt a odchýlením sa od liberálnej demokracie a príklon ku silnejšiemu autoritatívnemu režimu.

Vraciam sa k svojej úvodnej téze.

Sloboda je ohrozenie. Dopyt po stabilite, istote a poriadku je stále silnejší. To sú piliere autoritatívnej moci.

Čo s tým? Myslím si, že nás čakajú výzvy v troch oblastiach.

Prvou oblasťou je politický systém. Základným cieľom musí byť a mala by byť rozhodovacia a participatívna demokracia. Ľudia sa domáhajú väčšej účasti na správe vecí verejných aj v medzivolebnom období. My im najčastejšie ponúkneme referendum a ešte im často krát dáme podmienku 50%-nej účasti, a tak sú referendá len zriedkavo úspešné. Ale v medzivolebnom období existujú aj iné nástroje. Predovšetkým zvolení reprezentanti občanov mimo politických strán, ktorí budú vyjadrovať názory a postoje voči základným prijímaným rozhodnutiam a legislatívnym opatreniam a ktorí budú mať právo reagovať na schválenú legislatívu. Mali by mať možnosť navrhovať zmeny a riešenia na základe náhodne vybranej vzorky reprezentácie toho subjektu, ktorej sa daná legislatíva dotýka. Zahrnúť občanov do rozhodovacích procesov.

Krok druhý – práva a inštitúcie pre budúcu generáciu. Súčasný život na dlh, ktorý tlačíme pred sebou a nemám na mysli len dlh ekonomický, odovzdávame budúcej generácii bez toho, aby sme zvažovali kroky a ich dopady na dlhší čas ako sú štyri roky volebného obdobia. Volám po ochrane demokratických kapacít pre budúcnosť.

Tak ako pomeriavame, aký vplyv bude mať prijatá legislatíva na štátny rozpočet, na životné prostredie, tak by súčasťou každého prijatého kroku malo byť vyhodnotenie aký vplyv to bude mať na život budúcej generácie. Aké to bude mať efekty o 20-30 rokov.

Takéto vyhodnotenie dôsledkov prijatých rozhodnutí bude meniť všetky intervencie, ktoré budeme zahŕňať do prija-

tých rozhodnutí. Keď už je zle a máme najvyššiu nezamestnanosť mladých ľudí, tak rýchlo spúšťame projekty. Snažíme sa ich nejako zaradiť do spoločnosti a na trh práce. Ale prvotné sklamanie tým už nenapravíme. Je to preto, že pri prijatých opatreniach trhu práce neboli premyslené dosahy na budúcu generáciu.

V oblasti ekonomického a sociálneho systému sa nevyhne posunu a dôrazu na sociálnu zodpovednosť korporácií. Nestačí len lepšie podnikateľské prostredie, alebo lepšia konkurencieschopnosť. Apelujem na prijatú rezolúciu OSN

z júna 2011, ktorá vytvorila základné princípy pre obchod a ľudské práva, globálne štandardy v tom, ako vytvoriť prevenciu nepriaznivých dôsledkov globálnych trhov na ľudské práva. Myslím si, že celý problém tkvie v tom, že sme ju síce všetci podpísali a tým sme to považovali za vybavené. Ale reálne politiky tohto princípu v skoro žiadnej krajine nenaobudli podobu a platnosť. Sme svedkami narastajúcich rozdielov medzi konzumným správaním na jednej strane a ľudskou dôstojnosťou na strane druhej. Prehľbuje sa nedôstojný život so smartfónom v ruke.

Druhý balík sa týka protikorupčných opatrení. Tolko o nich rozprávame. Prijímame jednu legislatívu za druhou, aby sme skonštatovali, že skutok sa nestal. Už v roku 2005 bola prijatá konvencia o tom, ako postupovať v boji proti korupcii. Korupcia sa chápe veľmi široko a jasne. Sú to úplatky, je to sprenevera, zneužívanie verejných financií, vrátane prania špinavých peňazí. Zamieňať korupciu s 20-eurovým úplatkom je primitívne. Korupcia je oveľa širší fenomén, na reguláciu ktorého nástroje poznáme. Napokon v roku 2010 Európska Únia (EÚ) rozvinula tzv. Stockholmský program, ktorý umožnil Európskej Komisii (EK) monitorovať a vyhodnocovať to, ako sa nám darí v boji proti korupcii. Zlepšila sa komunikácia orgánov EUROPOL, EUROJUST či CEPOL. Každoročne konštatujeme, ako v tom rebríčku klesáme. Murphy to sformuloval najpresnejšie: „Ak nechcete daný problém riešiť, zriadte inštitúciu. S istotou to nebude fungovať.“ My ich zriaďujeme a korupcia prichádza i do tých inštitúcií, ktoré sme zriadili.

Tretím balíkom je inklúzia a sociálne práva. Sformulujem pre niektorých možno trochu revolučnú vetu. Transformovali sme naše sociálne štáty z pôvodného welfare na workfa-

re, nazvali to napríklad flexibilný trh práce, aby sme dnes skonštatovali, že máme hlboké štrukturálne problémy trhu práce. Konštatujem, že stále väčšie verejne prostriedky vedú k väčšiemu množstvu nespokojných občanov, sociálnemu vylúčeniu, relatívnej chudobe a nárastu ohrozených skupín rizikom chudoby. O dlhodobu nezamestnaných nemusím ani rozprávať.

Budeme musieť realizovať zásadnú zmenu z pôvodného systému na pred-rozdeľovaciu sociálnu politiku. Intervenčné programy začínajúce od detstva na zabránenie pádu do sociálnej záchrannej siete.

Programov máme po ruke niekoľko, ide len o to, aby sme pustili z rúk väbníčku sociálnych balíčkov a rozdávania, ktoré len utvrdzujú a udržiujú v hranici chudoby. Je to úplne nový model, ale mali by sme mať odvahu sa doňho pustiť. Myslím si, že politický subjekt, ktorý príde s touto víziou bude mať veľké šance. Zvyšuje to, čomu hovoríme rovnosť príležitosti. Sloboda je rovnosť príležitosti.

Štvrtým balíčkom je integrácia neobčanov. Narastajú nám zraniteľné skupiny, a to nielen na úrovni zaostalých lokalít. Budeme riešiť zraniteľnosť tým, že všetkých presťahujeme do hlavných miest? To nie je riešenie. Ani neodpovedá na hlavné výzvy. Preto ak dnes hovoríme o tom, že klesá nezamestnanosť, tak by sme zároveň mali analyzovať akým spôsobom. Terajší spôsob vytvára skupinu pracujúcich chudobných. V Slovenskej republike je to dnes 20% pracujúcich. To je ďalšia skupina nespokojných. K tomu pridajme výzvu starnutia populácie v Európe.

Musíme hľadať model, ktorý bude kombinovať demografickú výzvu so štrukturálnymi problémami trhu práce. Je to zadanie pre elity. Je to zadanie pre politikov. Pre nás všetkých.

Ďalšou oblasťou je spravovanie nášho štátu, veci verejných. Viem, že žijeme v digitálnej ére. Ale e-government nerieši obsah politiky, je len formou. Spôsob riešenia čoho? Čo presne má uľahčiť? Aby podnikateľ vyplňal elektronicky viac a viac formulárov? Aj tak ich napokon musíme vytlačiť. Chýdajú naše lesy. Ak nezmeníme obsah politiky, digitalizácia nemôže byť nápomocná. To je len prostriedok. Výborným príkladom je Estónsko, ale to má za sebou ekonomické reformy. To je názorný príklad, kedy e-government môže fungovať, zefektívniť a stransparentniť už existujúce služby. Ak to neurobíme, tak len zvyšujeme ľubovoľnosť správania sa stále mocnejšej oligarchickej demokracie.

Oblasťou, na ktorú nesmieme zabúdať je kvalita života v našich obciach a mestách a účasť na spravovaní lokálnych záležitostí. Slovensko čakajú voľby do vyšších územných celkov. Žili sme v presvedčení, že ak sa občana určitý problém bude na lokálnej úrovni týkať viac, bude sa i viac angažovať a zvolí si niekoho, kto bude zodpovednejší a bude lepšie spravovať náležitosti občanov. Bohužiaľ, nestalo sa to pravdou. Skôr funguje rodinný klientelizmus ako zodpovednosť za spravovanie samosprávnych záležitostí. Tu už narážam na oveľa hlbší problém, problém politickej kultúry.

Posledná oblasť, ktorú by som rada zdôraznila je čestná verejná politika, vzťahy medzi verejným a súkromným sekto-

rom a čestnosť vlády. Ilúzia, však? Ale bez vízií, ilúzií a snov neexistuje šanca na postup. Bez snov zomiera spoločnosť. Bez schopnosti mať víziu a ďalekosiahle plány nevieme odpovedať na otázku, prečo tu vlastne sme. Sny nás robia lepšími, pretože nám umožňujú prekročiť tieň dnešnej existencie. Preto si myslím, že snívať o čestnom politikovi nie je zakázané, ale dokonca povinné.

Máme sa domáhať čestnosti v základných vzťahoch, dodržiavania pravidiel hry.

Ak by sme boli čestní, nezažívame krízu od roku 2008 až dodnes.

Dovoľte mi uzavrieť tieto výzvy krátkou úvahou. Dôsledky ekonomickej a utečeneckej krízy či strach z terorizmu prinášajú výrazné zmeny v spoločnosti. Budeme žiť vo svete plnom neistôt a inakosti. To je fakt. Vplyv modernizácie a globalizácie mení štruktúru spoločnosti vo sfére práce. Ekonomický pokrok znamená jednoznačne zánik niektorých profesií a spôsob obživy niektorých ľudí sa stane zbytočným. Sociálny pokrok vytvorí nový poriadok, ktorý niektorých ľudí jednoducho vylučuje zo systému. Nadbytočnosť, nepoužiteľnosť a nemožnosť žiť v nových štruktúrach znásobuje pocit frustrácie a nespokojnosti a ohrozenia. Žijeme vo svete neistôt a v neistote nemôže byť nikto šťastný. Neviem predvídať čo bude zajtra, ale bojíme sa. Pretože mnohé dopady globalizácie sú mimo politickej kontroly. Dnes nastupuje prvá povojnová generácia mladých ľudí, pre ktorú neplatí klasická mobilitná dráha, t.j. že deti sú na tom lepšie ako ich rodičia.

Žijeme v dvojakom svete – offline a online. Žijeme na sieti a v reálnom svete. Na sieti je to jednoduché. Vyberám si priateľov, keď chcem, tak ukončím komunikáciu. Ale ak trávite hodiny na internete, strácate schopnosti potrebné na fungovanie v reálnom svete, pretože konfrontácia nie je podľa nášho výberu. Nie sme pánni situácie. Vstupujeme do komplikovaného dialógu, v ktorom vyjednávame ako spolu, alebo vedľa seba žiť. Mení sa nám vnímanie sveta, vytvárame si bublinu pohodlia, zónu istoty. Môžeme vyhľadávať len seba potvrdzujúce informácie a dvíhať si sebavedomie. Tuto zónu môžeme nazvať jaskyňou ozvien. Alebo zrkadlovou chodbou. Kam sa pozrieme, tam vidíme len seba. Výsledkom je strata kritických schopností, strata schopnosti poznávať, prijímať zmenu. Svet je ale plný zmien, na ktoré je potrebné vedieť reagovať. Na svet však reagujeme útekou od reality.

Neistotu nie je možné vyriešiť ďalšou neistotou. Ľudia sa neboja straty slobody a dôstojnosti, ako sa boja straty pocitu istoty.

Čím viac slobôd máme, tým viac neistoty máme. Je to cena za slobodu. Preto túžime po bezpečí.

Niektorí politici a demagógovia sa snažia na pocite neistoty a strachu politicky zvíťaziť a z neho vyťažiť. Ľudia sú ochotní obetovať viac a viac slobody, ak za to dostanú viac bezpečia. Šikovní politici vedia, aký je trend a svoju rétoriku mu prispôsobujú. Cesta z tejto pasce je návrat k realite. Vyššia informovanosť, viac ľudskosti a viac otvorenosti novým možnostiam. Viac sociálnej súdržnosti, pretože tá je základom pocitu spokojnosti a sem tam prípadne i pocit šťastia. Politici sú reaktívni. Kopírujú verejnú mienku, ktorú sami vytvoria. Štátnici sa snažia povzbudiť a vytvárať procesy sociálnej súdržnosti. Vlnu nového nacionalizmu v Európe je ťažké neutralizovať, pretože sa odieva do rúcha ľudovej demokracie a ochranárskej rétoriky. Neliberálna demokracia sa ujíma vo Francúzsku, Maďarsku, Poľsku, Rakúsku, dokonca i Škandinávií. Dynamikou v dnešnej Európe sa zdá byť interakcia finančnej neistoty a kultúrna izolácia väčšiny vládncich elít od občanov. A tak sa extrémizmus pred našimi zrakmi stáva hlavným politickým prúdom, ktorý ohrozuje a potláča základné hodnoty a ľudské práva. Priatelia, sloboda nie je ohrozenie. Sloboda je naša jediná istota, tak si ju nenechajme vziať z rúk.

Ďakujem veľmi pekne.«

Stredná Európa ako politické a bezpečnostné jadro

Milan Štěch

» Dámy a páni, dobrý deň. Najprv by som rád poďakoval za pozvanie a za možnosť vystúpiť na tohtoročnej konferencii. Na úvod by som chcel okrajovo zareagovať na to, čo sme si práve vypočuli. S niektorými námetmi, témami a vyjadreniami, ktoré boli prednesené samozrejme súhlasím, o niektorých by som rád rozvinul diskusiu. Dovolím si jednu poznámku.

V piatok a v sobotu prebehnú v Českej republike voľby do dolnej komory parlamentu, ktorá tak ako všade v Európe je tým hlavným politickým klziskom, na ktorom sa stretávajú politické sily a politické hnutia nielen so svojim programom, ale aj so svojimi požiadavkami, ako by mala spoločnosť fungovať. Ja som sa tento rok za viac ako 20 rokov v politike po prvý krát do predvolebnej kampane nezapojil. A

poviem vám i prečo. Čoraz viac prichádzam k názoru, že my ako politici si v predvolebných kampaniach, a myslím si, že to nie len prípad Českej republiky, uzatvárame priestor na to, aby sme politiku mohli vykonávať skutočne otvorene a v dlhodobom kontexte. Stále viac a viac dochádzam k presvedčeniu, že vo vládnych pozíciách všetko vnímame pozitívne a máme na očiach ružové okuliare. Keď sme v pozícií opozície, sme negatívni a kritizujeme. Pri tejto kritike ale zabúdame na jednu vec. Keď ako opozícia komunikujeme s voličmi alebo zdieľame informácie v médiách, ľudia majú tendenciu uveriť práve tomu negatívne. Následne je ťažké oddeliť dobré od zlého. Pesimistickú náladu, ktorá momentálne vládne v spoločnosti a utvára veľký priestor populistickým stranám, ktoré sú často ochotné ísť za hranu demokracie aby si svoju moc a vplyv udržali, sme vytvorili my, politici demokratických strán. Veľmi rýchlo totiž túžime prevziať pozíciu vo vláde. Tá pozícia vo svojej podstate ale nič pre človeka neprináša, tá prináša len veľa práce. Možno že boli a sú v politike ľudia, ktorí si myslia, že im pozícia vo vláde zabezpečí profit a zaistenie ich osoby. Ja osobne ale verím v to, že nejde o pravidlo len o výnimky.

Vo verejnom priestore sa pohybujem už od revolúcie, vo vrcholovej politike som už veľmi dlho. Verte či neverte, nikto sa ma nikdy nepokúsil skorumpovať. Vzhľadom k mojej minulosti v odboroch by to bolo márne. Ja nemám pocit, že politici s inými politickými názormi ako mám ja, sú skorumpovaní alebo potenciálne korumpovateľní. Nie, ja tento pocit nemám. A som presvedčený o tom, že keby takýto pocit mala väčšina politikov, tak by politická scéna vyzerala inak. Nebola by tak pesimisticky naladená. Môžem sa myliť. Ja totiž rád pochybujem. Ale tento pocit mam už dlhú dobu a aj preto som sa v Českej republiky do kampane tento rok

nezapojil. Kampaň je i tento rok veľmi ostrá, je v nej veľa osočovania, jej úlohou je presvedčiť o tom, že môj politický protivník je ten najhorší.

Ale späť k téme. Ako som už povedal, budem sa držať zadania, ktoré som dostal. To zadanie znie: Panel II: Stredná Európa: Jadro, alebo len jedno z jadier Európy. Moja odpoveď na otázku, či vnímam strednú Európu ako jadro, alebo len jedno z jadier Európy, je bez veľkého premýšľania jednoznačná.

Stredná Európa je podľa môjho názoru jadrom starého kontinentu a to nie len čo sa týka jej geografickej polohy.

Budem hovoriť o našej krajine. Česká republika, poprípade Československo, rovnako ako i české kráľovstvo bolo v minulosti vždy vnímané ako srdce Európy.

Je to miesto, kde sa odjakživa stretával východ so západom. Historicky boli krajiny strednej Európy často krátko konfrontované s názormi, že koncept strednej Európy je mylný, že nič také neexistuje a že ide len o pomedzie medzi západnou a východnou Európou, ktorá patrí do sféry vplyvu buď západného alebo východného mocenského bloku. V tomto kontexte netreba pripomínať dôsledky jaltskej a postupimskej konferencie pre krajiny strednej Európy v povojnovom usporiadaní. Dokonca si myslím, že Jaltská bola dokonca zásadnejšia. Nechcem sa púšťať do histórie, koniec koncov nie som historik, avšak dôsledné poučenie z vlastných dejín je pre všetky štáty a národy nie len strednej Európy kľúčom k

porozumeniu seba samého, ale i predpokladom zachovania funkčnej a vzájomne výhodnej spolupráce.

Rád by som v tejto súvislosti pripomenul myšlienky zakladateľa československého štátu a nášho prvého prezidenta Tomáša Garrigua Masaryka. V diele „Nová Európa“ hovorí o otázkach dosiahnutia samostatnosti menšieho národa uprostred Európy, teda národa bez vlastných morí a ďaleko od jej brehov. Píše: „Taký národ je odkázaný na svojich susedov a nemôže existovať bez spojencov.“ Ja si myslím, že to je stručné a veľmi jasné vyjadrenie.

Na tomto Masarykovom výroku je možné jasne ukázať, že bol veľkým Európanom a že mu nešlo len o vznik a samostatnosť československého štátu ale predovšetkým o fungujúci základ európskeho spoločenstva. Preto už od vzniku samostatného československého štátu Masaryk usiloval o to, aby sa nový štát stal spojovacím bodom, akýmsi uzlom medzi západom a východom Európy. A ja by som bol osobne rád, aby to tak bolo i dnes a to v podobe celej strednej Európy.

Som však toho názoru, že súčasná Európa, respektíve Európska únia sa vydáva na cestu, ktorá sa stále viac vzdaluje pôvodným myšlienkam, na ktorých toto združenie bolo založené. Ani ja, a až na výnimky nikto z českých politikov nepopiera základné piliere európskej integrácie, na ktorých je súčasná Únia postavená. Môžeme byť hrdí na to, že sme Európanmi, že žijeme v Európe. Na druhej strane je však nutné nezabúdať na pôvodné myšlienky a na spoločné hodnoty, ktoré my mali všetky krajiny Únie zdieľať.

V tejto súvislosti mi dovoľte pripomenúť motto Európskej únie, ktoré znie: „in varietate concordia“, jednotná v rozma-

nitosti. Dovoľm si teda položiť otázku. Je súčasná Európska únia jednotná v rozmanitosti, ako hovorí jej motto? Myslím si, že nie úplne.

Ako všetci určite vieme, od tohtoročnej jari prebieha na európskej pôde veľmi živá diskusia o tom, ako by mala Európa vyzerieť, respektíve akým smerom by sa mala ďalej uberať

Európska únia. Svoju víziu o budúcej podobe Únie predstavil predseda Európskej komisie Jean Claude Juncker v Bielej knihe, v ktorej predstavil päť možných scenárov integrácie. Bohužiaľ sa zdá, že teraz debata smeruje len k jednému – dvojrýchlostnej Európe. Tento koncept nie je medzi európskymi politikmi neznámym pojmom, bol často krátko skloňovaný i v minulosti. Niektorí súčasní vedúci politici ho začali v poslednej dobe často používať.

Spomeňme si na návštevu nemeckej kancelárky Angely Merkelovej v Poľsku vo februári, kedy kancelárka konštatovala, že dvojrýchlostná Európa je už medzi členskými štátmi realitou a to v podobe Eurozóny či Schengenu. Pre ďalší príklad netreba chodiť ďaleko. Rovnako i francúzsky prezident Emanuel Macron vo svojom prejave na parížskej univerzite Sorbonne na konci septembra volal po dvojrýchlostnej Európe. Jeho tvrdenie o tom, že pomalé štáty nemajú zdržovať tie rýchlejšie znie síce logicky, ale popiera podľa môjho názoru snáď všetky základné princípy európskej integrácie, najviac však práve jednotu členských štátov.

Tu si dovoľím spraviť poznámku. Viacrýchlostná Európa je realitou. Ak to dáme do inštitucionálneho rámca a budeme s tým politicky pracovať a budeme o tom hovoriť, stane sa to akýmsi mottom a som presvedčený, že pre občanov strednej Európy, pre krajiny, ktoré do Európskej Únie vstúpili neskôr to bude znak toho, že sa vraciame späť, že sa vraciame v čase a šanca na to byť v jednej európskej rodine sa bude vzdďaľovať.

Práve vďaka tejto debate som presvedčený, že spôsob, ktorým sa bude európsky integračný proces ďalej vyvíjať, bude pre krajiny strednej Európy kľúčový. V poslednej dobe mám

čoraz častejšie pocit, že krajiny strednej Európy, predovšetkým krajiny Vyšehradskej štvorky nazerá väčšina krajín Európy odmerane.

Považujú nás za akýchsi problémových členov, ktorí nie sú schopní prijať záväzky napríklad v podobe celo – úniových kvót na prijímanie utečencov. Tak to však nie je. Krajiny strednej Európy nie sú žiadni „troublemakeri“ ako si to niektoré zo starých členských krajín o nás myslia a niekedy dokonca i dávajú najavo. Čo sa týka utečeneckých kvót, rád by som v tejto súvislosti pripomenul, že do zemí V4 za posledných päť rokov prišlo a bolo bezproblémovo integrovaných značné množstvo ľudí z východu. Mnoho z nich utieklo pred konfliktom na Ukrajine. Mnoho vojnových utečencov sme integrovali v 90. rokoch počas prebiehajúcich konfliktov na Balkáne. Za Českú republiku môžem pripomenúť dnes už uznanú národnostnú menšinu Vietnamcov, ktorí trvale žijú a podnikajú v Českej republike. Za tých dvadsať rokov v našej krajine, ktorá mala necelých desať miliónov obyvateľov tvorí táto menšina skoro pol milióna. A keďže sa už 25 rokov hovorí o tom, ako bude obyvateľstvo Českej republiky vymierať, tak opakujem, že Česká republika už má viac ako desať a pol milióna obyvateľov. Príliv cudzincov je zrejмый, dokonca máme informácie že k nám prišlo viac ľudí zo západu, ako z Česka na západ odišlo. Možno práve v tomto sme výnimka.

Je to podobné, ako keď nám niektoré členské štáty vyčítajú, že sme my, štáty strednej Európy, t.j. noví členovia Európskej únie doposiaľ z jej potenciálu viac čerpali ako k nemu prispievali. S tým však nie je možné absolútne súhlasiť. Ak sa pozrieme na to, aký markantný je dnes odliv ziskov a dividend z Českej republiky, sme s istotou schopní povedať,

že tento odliv je obrovský, čo potvrdzuje i analýza Českého Úradu vlády, ktorá túto problematiku veľmi detailne zmapovala.

Nepovažujem za konštruktívne viesť v EÚ ďalšiu debatu na tému, kto je a kto nie je svedomitým členským štátom alebo kto viac prispieva do rozpočtu a kto z neho viac čerpá. Takéto hádky nevrhajú dobré svetlo na ani jednu zo zúčastnených strán.

Som toho názoru, že všetky štáty v Európe sú si navzájom rovnocennými partnermi a majú toho viac spoločného ako rozdielneho.

Aj keď stredoeurópsky priestor v minulosti bol a stále i je svojbytným priestorom pre jednotlivé národy a aj keď naše spolužitie nebolo vždy také pokojné akým je dnes, práve teraz by sme si mali uvedomiť, že naša generácia žije v Európe v mieri, bez vojny. Mám viac ako 60 rokov a som predstaviteľom generácie, ktorá ako prvá v tomto stredoeurópskom priestore nezažila vojnu. Veľmi si to vážim, no niekedy mám pocit, že i moji rovesníci na tento fakt často zabúdajú. To rozhodne nie je samozrejmosťou. Je to výsledok spoločného európskeho integračného úsilia všetkých európskych krajín.

Dámy a páni, na záver môjho vystúpenia si dovoľm zhrnúť svoju víziu o podobe strednej Európy.

Stredná Európa je rozhodne jadrom Európy, nie len jedným z jej jadier.

Za hospodárske jadro môžeme považovať skôr Brusel, za politické a bezpečnostné jadro však považujem strednú Európu. V strednej Európe môžeme nájsť celú radu rôznych formátov spolupráce, od kľúčovej V4, cez Slavkovský formát až po Salzburské fórum či Iniciatívu troch morí. Každý z týchto formátov má svoje pevné miesto v strednej Európe, pričom panuje obecná zhoda nad tým, že kľúčovým formátom je práve ten Vyšehradský. Za veľmi dobrý formát rovnako pova-

žujem formát Vyšehrad +, preto aby sme v strednej Európe mohli efektívne komunikovať a obhájiť svoje záujmy.

Ďalšia európska integrácia musí prebiehať tak, že nebudú robené rozdiely medzi novými a starými, malými a veľkými členskými štátmi a pokiaľ ma nejaký štát na integráciu rozdielny pohľad, riešením nie je ho prehlasovať alebo nechať stranou.

Európa musí byť jednotná, aby bola schopná efektívne čeliť súčasným globálnym problémom, ktoré predstavujú značné rizika i výzvy.

Budúci rok si bude Česká republika pripomínať tri dôležité výročia novodobej histórie. Za mimoriadne významné považujem sté výročie založenia spoločného československého štátu. Okrem toho bude takisto päťdesiate výročie udalostí Pražskej jari a následne sovietskej okupácie v roku 1968. A nakoniec tu, v Bratislave, nesmiem zabudnúť na výročie 25 rokov od československého rozdelenia, ktorý je významným míľnikom pre oba štáty. Aj keď som sám nebol prívržencom rozpadu Československa, s odstupom musím uznať, že obidva národy obstáli dobre.

Na záver mi dovoľte vysloviť pranie, ktoré sa objavuje v texte snáď najznámejšej piesne Marty Kubišovej z roku 1968 a ktoré sa nieslo Václavským námestím i pri demonštrácií 21. novembra 1989: „Nech mier i naďalej ostáva s touto krajinou.“

Ďakujem Vám za pozornosť a prajem pekný deň.«

Pódiová diskusia

Dr. Kai-Olaf Lang

*Prof. Dr.
Krzysztof Ruchniewicz*

Tomáš Strážay, PhD.

→ **Gerald Schubert** (Moderátor):

Srdečná vďaka. Rád by som ohlásil nasledujúci panel. Skôr než Vám predstavím účastníkov na pódii, mám odkaz od pani Ivety Radičovej, že sa žiaľ nebude môcť zúčastniť pódiovej diskusie. Je jej to veľmi ľúto. Skutočne

by bola veľmi rada zostala, ale má dôležité podujatie na univerzite.

Takže sme teraz na pódii v trojici. Vedľa mňa sedí Tomáš Strážay. Je tu na domácej pôde. Je politológom, pochá-

Gerald Schubert
(Moderátor)

dza z Bratislavy, má však pokiaľ ide o jeho vedeckú socializáciu zázemie, ktoré ho osobitne predestinuje pre túto diskusiu. Študoval totiž aj vo Varšave a je členom Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, kde ako šéfredaktor pôsobí v rovnomennom odbornom časopise.

Špecializuje sa na Vyšehradskú štvorku, tému, ktorou sa určite ešte budeme zaoberať. Srdečne vitajte, pán Tomáš Strážay.

Vedľa neho sedí prof. Dr. Krzysztof Ruchniewicz. Pochádza z Poľska, študoval dejiny na univerzite vo Wroclawe, ale aj v Saarbrückene a Marburgu. Od roku 2009 je mimoriadnym profesorom na univerzite vo Wroclawe a riaditeľom tamajšieho Centra Willyho Brandta. Špecializuje sa na nemecké a európske štúdie a okrem toho sa vo výskume ťažiskovo venuje oblastiam, ktorými sa pravdepodobne budeme zaoberať v rámci diskusie, a síce nemecko-poľským vzťahom v 20. storočí a dejinám európskej integrácie. Srdečne vitajte.

Ako posledného v poradí by som Vám rád predstavil Dr. Kaia-Olafa Langa. Je politickým vedcom a je členom výskumnej skupiny EÚ/Európa Nadácie pre vedu a politiku v Berlíne. Špecializoval sa na medzinárodné a východné vedecké štúdie najprv v Kolíne, kde pôsobil ako vedecký referent. Ťažiskom jeho terajšieho výskumu sú aj naďalej krajiny východnej a strednej Európy. A venuje sa aj poľskému štátom. Srdečne vitajte, pán Kai-Olaf Lang.

Začal by som hneď tak často spomínaným Vyšehradom. Náš panel sa zaoberá otázkou, čo môže byť jadrom alebo jedným z jadier Európy a čo by to mohlo mať do činenia so strednou Európou. Uvažoval som o nasledovnom: Jadro sa dá definovať ako niečo chronologické. Jadro sa dá definovať geograficky. Tam by Rakúsko či Sasko, ako sme dnes už zistili, prirodzene patrilo tiež. Jadro sa dá definovať možno aj tematicky. Všade tam, kde určité štáty navzájom spolupracujú, sa môže vytvoriť takéto jadro.

Z pohľadu aktuálnych volieb v Rakúsku a predovšetkým v Českej republike sa zamýšľam nad tým, že európska politická orientácia, v tomto prípade Českej republiky, určite bude veľmi centrálnym bodom, kde Česká republika bude musieť v budúcnosti zaujať určitú pozíciu. Pre Rakúsko to určite platí tiež, aj keď s trochu inou váhou. Myslím si, že pritom bude zohrávať ústrednú úlohu vzťah ku štátom Vyšehradskej štvorky alebo v rámci Vyšehradskej štvorky; pretože všetci máme v uplynulých mesiacoch respektíve od roku 2015 opakovane pred očami obrazy, ako zástupcovia štyroch Vyšehradských štátov, väčšinou predsedovia vlád, predstupujú pred tlač a chcú sa vyjadriť k spoločnej utečeneckej politike. To je jedna vec.

Na druhej strane existujú v rámci Vyšehradskej skupiny predsa len rôzne politické prúdy. Keď sa napríklad trochu lepšie pozrieme na to, z koho pozostávajú vlády týchto štyroch štátov, kto tieto vlády vedie, v ktorých politických skupinách Európskeho parlamentu sú tieto vlády zastúpené – sú tu sociálni demokrati, poľská PIS, ktorá spolupracuje v Európskom parlamente s českou ODS alebo s britskými Toriovcami, je tu Fidesz s Viktorom Orbánom, ktorá je zastúpená v ELS. Tomáš Strážay, ako to vidíte Vy? Existuje vlastne ešte Vyšehradská skupina, ktorá sama seba poníma ako jadro Európy? Alebo nás skôr čaká štiepenie jadra?

→ Tomáš Strážay, PhD.:

Ďakujem pekne za slovo, ospravedlňujem sa, budem hovoriť po slovensky. Ja si dovoľím jednu malú odbočku. Zaoberám sa rôznymi regionálnymi formami spolupráce v strednej Európe a aj definíciami strednej Európy a som

veľmi rád, že mám možnosť participovať na tomto fóre, pretože je to živé fórum. Priznám sa, že možno aj niektorým mojim kolegom sa názov „Mitteleuropa“ asocioval s niečím úplne iným a to s kontroverzným historickým konceptom. Aktuálne „Forum Mitteleuropa“ živý, aktuálny nástroj zameraný na spoluprácu a budovanie mostov medzi jednotlivými krajinami strednej Európy. Ešte raz vďaka za pozvanie.

Keď už hovoríme o jednotlivých konceptoch strednej Európy a pozrieme sa na mapu, tak naozaj nie je žiadnou záhadou prečo sa Slovákom asociuje stredná Európa predovšetkým s Vyšehradom. Slovensko je v podstate v strede V4, je aj sídlom jedinej kamennej vyšehradskej inštitúcie, t.j. Vyšehradského fondu a v podstate, keď sa pozrieme na aktuálne koncepty strednej Európy, vrátane Fóra Mitteleuropa, tak vidíme, že krajiny Vyšehradskej štvorky (V4) sú v nich zastúpené. Ťažko hovoriť o strednej Európe a obísť pritom krajiny V4.

Čím Vyšehrad je a čím nie je? Je potrebné pozrieť sa aj na tie aspekty, ktoré chýbajú. V roku 2016 si pripomenuli 25. výročie fungovania V4 a treba povedať, že tých 25 rokov bolo z mnohých pohľadov úspešných ale i neúspešných. Viacero vecí sa nepodarilo. V mnohých veciach krajiny V4 nemali spoločné pozície. Naopak, podarilo sa vybudovať pomerne silné pozície v iných oblastiach, predovšetkým v súvislosti so sektorovou spoluprácou, či už je to energetika, doprava, popríklad obrana, kde sú stále snahy priblížiť jednotlivé pozície. Sektorová spolupráca je úspechom, ale ak sa pozrieme na V4 ako politickú spoluprácu – keďže V4 bola od svojho vzniku politickou iniciatívou budovanou zhora dole, tak vidíme, že V4 ako

jednotný blok nikdy neexistoval. Je to spôsobené aj tým, že absentujú inštitúcie, ktoré by ho formálne riadili. V tom spočíva rozdiel napríklad medzi V4 a Severskou radou alebo Beneluxom, ktoré sú ďalšími významnými regionálnymi iniciatívami v EÚ. Vyšehrad bol vždy flexibilný a zameraný na vôľu spolupracovať v oblastiach, kde tá spolupráca bola možná. Táto flexibilita a nízka miera inštitucionalizácie umožnila krajinám V4 spolupracovať a zároveň mať odlišné názory k jednotlivým témam.

Preto aj súčasnú diskusiu, ktorá je veľmi podstatná pre budúcnosť EÚ nevidím ako nejaký zánik V4, ale skôr v kontexte rozdielnosti postojov jednotlivých krajín V4. Myslím si, že pokiaľ sa krajinám V4 nepodará zhodnúť úplne vo všetkom, pokiaľ ide o koordináciu politík, respektíve integráciu v EÚ, tak spolupráca medzi nimi bude pokračovať možno viac na úrovni technickej a menej na úrovni politickej. Určite však nezanikne. Zároveň si však dovoľm povedať, že aj v prípade iných regionálnych zoskupení v EÚ je diverzita postojov krajín pomerne veľká, odlišujú sa tiež v miere a integrácie. Spomeňme napríklad škandinávске krajiny. Dánsko platí svojou korunou, Švédsko platí svojou korunou, Nórsko ani nie je v EÚ, a napriek tomu je nordická spolupráca považovaná za jednu z najefektívnejších. Myslím si, že to je dostatočná referencia aj pre krajiny V4. Spolupracovať sa dá aj pri rôznorodosti postojov. Slovensko si nemusí vyberať medzi V4 a EÚ, lebo Vyšehradská štvorka bola vždy regionálnou iniciatívou v rámci EÚ.

→ **Gerald Schubert:**

Srdečná vďaka. Pán profesor Ruchniewicz, ako to vyzerá v Poľsku? Má Vyšehrad aj v očiach poľskej verejnosti dob-

ré meno? V Českej republike už bolo počuť nepekne slová o toxickvej značke Vyšehrad. Ako možno túto značku predať verejnosti v Poľsku?

→ Prof. Dr. Krzysztof Ruchniewicz:

Nie som obchodník, a preto neviem, ako sa dá predávať značka. Každopádne by som ako historik rád pripomenul vznik tejto organizácie, a síce, že vznikla aj za účelom lepšej prípravy týchto krajín na vstup do EÚ. To znamená, že to treba vidieť v týchto súvislostiach, ako fórum, v rámci ktorého bolo možné vymieňať si názory na určité veci – niekedy možno dokonca aj z nespokojnosti, že prístupový proces trvá tak dlho, určitým spôsobom ako malá alternatíva vyvíjať tlak na starú Európsku úniu. Myslím si, že to historicky treba vidieť aj v týchto kategóriách. Veď predsa hovoríme o začiatku deväťdesiatych rokov minulého storočia a nie o roku 2017. To je podľa môjho názoru dôležité pochopiť. Preto je pre mňa táto diskusia o jednom z jadier alebo o jadre dosť nepochopiteľná. O čom máme diskutovať? Poľsko a ostatné štáty sa rozhodli, že v roku 2004 vstúpia do Európskej únie. To znamená, že pre nás existuje len jedna Európa a tá sa volá Európska únia a my by sme mali diskutovať, keď už, tak len o tom, ako možno túto úniu reformovať. To je rozhodujúce, a netreba sa vracaať k starým predstavám o strednej Európe, východnej Európe, „Medzieurópe“. To všetko sme tu už v histórii mali. Ako už povedal aj môj predrečník, je to zaťažené úplne konkrétnymi obsahmi a je naozaj problematické využívať to ako účelný nástroj na lepšie pochopenie Európy.

S jednou výnimkou: Ak tieto formáty ponímame ako fóra, ako je napríklad ponímané toto Fórum stredná Európa,

kde sa na nadnárodnej úrovni stretávajú viacerí aktéri zo štátov jedného regiónu, aby diskutovali o týchto veciach, potom je to v poriadku. Myslím si, že to je dokonca dôležité. Sme totiž svedkami tendencií smerom k renacionalizácii Európy. Pozorujeme, že v jednotlivých štátoch sa vedú veľmi emocionálne diskusie. Preto sa osvedčila existencia takýchto nadnárodných formátov. Patrí medzi ne skutočne aj Vyšehradská skupina, alebo Weimarský trojuholník, pričom veľmi ľutujem, že sa úplne nerozbehol. Ak sa takéto nadnárodné formáty využívajú na to, aby sa určité diskusie, ktoré sa spočiatku viedli na ná-

rodnej úrovni, viedli aj na úrovni nadnárodnej s osvedčenými partnermi, aby sa následne urobil ďalší krok a propagovali sa tieto myšlienky aj na celoeurópskej úrovni, potom je to správne. V tomto zmysle, v takomto trojitom takte sa s tým viem spriatelíť. Preto pre mňa nestojí otázka tak, ako sa dá značka predať, ale ako sa má táto značka definovať, čo sa od tejto značky očakáva, ako je možné pokúsiť sa myslieť nad rámec vlastných národných záujmov, myslieť európsky. Teda tam, kde sa využívajú takéto medziformáty, tieto regionálne formáty, medzi ktoré patrí Vyšehradská skupina, aby sa vytvorila mienka najprv medzi partnermi, teda v regióne.

Uvediem malý príklad na ilustráciu. Predpoludním sme veľa hovorili o hospodárstve, aj o infraštruktúre. Zabudli sme však pritom na jednu vec, ktorú práve teraz v Európe pociťujeme ako veľmi veľký nedostatok: Nehovorili sme totiž o kultúre a vzdelaní. Myslím si, že aj to sú veľmi dôležité oblasti, ktoré sa práve dnes v Európe veľmi zanedbávajú. Niektoré hlasy sa dokonca domnievajú, že pre Európu je veľký problém, že práve tieto otázky zanedbávajú.

Hľadal som na internete, koľko prekladov existuje zo slovenčiny do poľštiny alebo z poľštiny do slovenčiny, z češtiny do poľštiny, z poľštiny do češtiny. Nenašiel som tam žiadne informácie, len informácie o prekladateľoch. To je pre Európu príliš málo – práve v tomto regióne. Prakticky o sebe navzájom nič nevieme. To znamená, že sa pohybujeme niekde na povrchu, konajú sa stretnutia politikov, existuje ten či onen projekt, ale ide to pomimo našich spoločností. Mám na mysli napríklad prihraničnú spoluprácu. Nepoznám žiadnu poľskú školu, na ktorej by

sa vyučovala slovenčina, alebo naopak. Nepoznám žiadnu slovenskú školu, na ktorej by sa vyučovala poľština. A takto by som mohol pokračovať o poľsko-českej hranici. To znamená, že o sebe veľa nevieme, aj keď máme formáty na dorozumievanie sa. Či tieto formáty dokážem dobre predať, to závisí od toho, čo pod tým rozumiem a aké očakávania mám od partnerov, ktorým chcem tento produkt ďalej odovzdať, resp. predať.

→ **Gerald Schubert:**

Musím Vám ešte položiť doplňujúcu otázku. Moja otázka smerovala na to, že v Českej republike vládne pomerne živá diskusia o tom, či Vyšehrad naozaj nie je toxickou značkou, alebo či to naopak nie je niečo veľmi dôležité, kde sa Česká republika aj politicky, napríklad v otázke migračnej politiky, cíti byť v bezpečí. Moja otázka skôr smerovala k tomu, aký má Vyšehradská skupina imidž v poľskej verejnosti. Komunikuje sa to nejako cez médiá? Je tam tendencia uberajúca sa jedným smerom?

→ **Prof. Dr. Krzysztof Ruchniewicz:**

Povedal by som, že to v poľskej spoločnosti nezohráva žiadnu rolu. Na to by to bolo potrebné naplniť obsahmi. Takéto konkrétne obsahy, resp. úlohy, ktoré by sa takémuto formátu aj mali dať, chýbajú, tie sú vybavené. Preto som nie náhodou v krátkosti pripomenul históriu tohto formátu; pretože vtedy bolo naozaj pre túto skupinu krajín dôležité ukázať: áno, sme pripravení na Európu, chceme vstúpiť do Európy, sme síce rozdielni, ale máme spoločné zmýšľanie. Od pristúpenia toto jednoducho chýba. Myslím si, že by bolo potrebné začať odtiaľto a položiť si otázku, čo máme spoločné, v čom spočívajú rozdiely, ak tento formát naozaj berieme vážne a ak sa nepokúšame

len plávať na povrchu, ale chceme ísť viac do hĺbky. Vtedy totiž otázka či „toxická alebo netoxická?“ viac nie je žiadnou otázkou.

→ **Gerald Schubert:**

Dr. Kai-Olaf Lang, zostaňme ešte trochu pri Vyšehrade. Rád by som za týmto účelom spomenul myšlienku pred-

sedu senátu, pána Milana Štěcha, ktorý spomenul Bielu knihu Európskej únie a ktorý hovoril o piatich scenároch, akým smerom sa môže Európska únia ďalej uberať.

V rýchlosti ich pre všetkých, ktorým tieto scenáre nie sú známe, spomeniem: scenár 1, budeme ďalej pokračovať tak, ako doteraz; scenár 2, viac sa sústreďíme na vnútor-

ný trh; scenár 3, niektoré členské štáty sa združia a budú sa v niektorých oblastiach hlbšie integrovať; scenár 4, vsadí sa na väčšiu spoluprácu všetkých, ale len vo vybraných oblastiach politiky; scenár 5, vsadí sa na oveľa väčšiu integráciu vo všetkých oblastiach.

Toto je v skratke tých päť scenárov. Vyšehrad by sa po-

vedzme mohol viac spojiť. Mohli by ste sa napríklad rozhodnúť pre scenár 3 a povedať si, že budete v určitých politických oblastiach ešte užšie spolupracovať. Aký na to máte názor? Je to reálne, alebo teraz skôr dominuje diškurz: Maďarsko a Poľsko na jednej strane, Slovensko a Česká republika na strane druhej. Aká veľká je na jednej strane trieštivá sila a na strane druhej vôľa spolupracovať v určitých politických oblastiach?

→ **Dr. Kai-Olaf Lang:**

Keď sa pozriem na politickú mapu Európskej únie, vidím prirodzene celý rad zoskupení, subregionálnych konglomerátov. Dopracoval by som sa v podstate k záveru, podobne ako povedal pán Tomáš Strážay, že vyšehradský pohár je skôr napoly plný, že Vyšehrad mal pri všetkých svojich deficitoch predsa len v niektorých oblastiach zaujímavé dopady. Celkovo by som to označil ako akýsi druh koordinovaného nesúladu s pozoruhodnou hnačou silou v niektorých oblastiach. Vyšehrad je prirodzene, ľudovo povedané, veľmi heterogénny spolok. Myslím si, že v blízkej budúcnosti – a už sme tu dnes viackrát počuli vzorec o Vyšehrade plus – skôr zažijeme Vyšehrad mínus, alebo Vyšehrad dva plus dva, Praha a Bratislava, ktoré majú podstatne pragmatickejší prístup ako terajšie vlády najmä vo Varšave, ale v náznakoch aj v Budapešti.

Myslím si, že Vyšehrad mal vždy veľmi rozličné tváre. Existujú minimálne tri spôsoby, ktorými sa prejavuje Vyšehrad. Máme to, čo sa v politicko-vedeckom žargóne vždy označuje ako „low politics“, teda veľmi konkrétne formy spolupráce, infraštruktúra so všetkými chybami a nedostatkami, energia, kontakty medzi ľuďmi – to všetko

je namáhavé, ale predsa len tu veci bežia. Je to skôr orientované na prax.

Potom máme druhý Vyšehrad, ktorý sa v uplynulých rokoch dostal do popredia, ktorý je ideologizovaný, ktorý nezdieľajú všetci, ktorý však nabral nový vietor migrač-

nou a utečeneckou krízou. To je Vyšehrad ako protiváha, ako zosilňovač síl, aby sa posilnili určité obranné postoje, teda Vyšehrad ako spoločný rámec, v ktorom možno – a to je zjavne veľmi výrazne momentálny pohľad Varšavy – vystupovať proti údajným nemecko-francúzskym snahám o prevahu či nadvládu.

A potom máme ešte tretí Vyšehrad, kde je ešte veľa priestoru na zlepšenie. To by bol Vyšehrad ako aktívny stavebný kameň a spolutvorca všetkého európskeho. To vidíme, keď ide o diskusie o vnútornom trhu. Sloganom Vyšehradčanov tu je „back to basics“. Prednedávnom sme mali v Európskom parlamente rozhodnutie o smernici o vysielaní pracovníkov, ktorá sa vo vyšehradských krajinách určite stretne s veľkou kritikou. Teda veľmi dôležitý bod. Emmanuel Macron a ostatní v starej Európe tvrdia: Potrebujeme princíp „rovnaká mzda za rovnakú prácu“, nesmieme mať žiadny „sociálny dumping“. Vyšehradské krajiny tu v náznakoch vidia diskrimináciu. Vidia to ako prostriedok na zníženie svojich konkurenčných výhod. To je oblasť, v ktorej Vyšehrad pod heslom konkurencieschopnosť, posilnenie vnútorného trhu, rozširovanie štyroch slobôd, aj s pohľadom na Nemecko môže dokázať veľa.

Ešte krátka poznámka k slovám pána Krzysztofa Ruchniewicza. Myslím si, pokiaľ ide o diskusiu o tom, čo takéto regionálne zoskupenia môžu dokázať, či sú skôr miestom, ktoré spája alebo stavebnými kameňmi na podporu integrácie, budovanie premostení, alebo či sú skôr balvanmi, ktoré môžu mať odstredivú silu, táto diskusia je taká stará ako európska integrácia samotná. Pravdepodobne to navždy zostane ambivalentné. Záleží na tom, čo z toho urobíme.

→ Gerald Schubert:

Chcem nadviazať na Váš slogan „rovnaká mzda za rovnakú prácu“. To sa obratom vrátilo rovnakou mincou, pretože český premiér Bohuslav Sobotka upozornil na to, že predsa aj v Českej republike samotné zahraničné firmy,

ktoré pôsobia v Českej republike, zamestnancom v Českej republike platia menej, než platia zamestnancom v zahraničí. Táto diskusia ma vtedy veľmi zaujala. Pravdepodobne nás bude ďalej sprevádzať aj v najbližšej dobe.

Mám ešte jednu otázku na pána Langa a k tomu ešte jednu anekdotu, nie preto, že by bola mimoriadne škandalózna, ale preto, že túto otázku celkom dobre ilustruje. Týka sa vzťahu Vyšehradu k Rakúsku. Na jednej strane sú tu neustále úvahy, aké blízke je vlastne Rakúsko Vyšehradskej skupine. Myslím si, že o vstupe momentálne nemôže byť zo žiadnej strany ani reči, ale už samotná úvaha o tom je predsa len pomerne zaujímavá. Na druhej strane pripomínam ostatnú volebnú kampaň pred prezidentskými voľbami v Rakúsku, kedy kandidáta za Slobodnú stranu Rakúska, Norberta Hofera, prijal český prezident Miloš Zeman. Zeman, ako vieme, vždy veľmi masívne vystupuje v diskusii o utečencoch, aj keď nemá žiadne výkonné právomoci, nie je predsedom vlády. Myslím si, že jeho rétorika patrí medzi najostrejšie, jeho pohľad na islam prekračuje mieru toho, čo je bežné u väčšiny politikov, dokonca aj u politikov v Európe, ktorí kritizujú islam. Hofer bol teda ako kandidát zrazu pozvaný na Pražský hrad k úradujúcemu prezidentovi. Bol som vtedy náhodou tam a celé som to sledoval a položil si otázku, aké to môže byť spojenectvo, či to má potenciál. Pretože keď v rokoch 1999/2000 v Rakúsku prevzala zodpovednosť za vládu Slobodná strana Rakúska, vtedajších 14 ostatných členských štátov EÚ uvalilo na Rakúsko bilaterálne sankcie. A našlo sa ešte niekoľko štátov, ktoré sa pridali bez toho, že by museli. Bola medzi nimi aj Česká republika, a síce za vlády vtedajšieho premiéra Miloša Zemana, ktorý protestoval proti tejto účasti na

vláde. O 16 rokov neskôr ten istý Miloš Zeman ako prezident podporuje kandidáta za Slobodnú stranu Rakúska Norberta Hofera. Aký máte na to názor? Má to potenciál, alebo je to len propagandistické prázdne gesto, na ktoré môžeme rovno zabudnúť, a to aj vzhľadom k tomu, že práve Slobodná strana Rakúska celé roky na nových susedoch vo východnej Európe, Poliakoch, Čechoch, Slovákoch nenechala ani suchej nitky?

→ Dr. Kai-Olaf Lang:

Áno, ale teraz to nezohrávalo žiadnu úlohu. Inak ako vo Veľkej Británii, kde pri Brexite v téme migrácie dominovala otázka prisťahovalectva z východnej časti Európskej únie a vôbec nie prisťahovalectva z Pakistanu či Indie, v Rakúsku to bolo úplne opačne. Myslím si, že Rakúsko, resp. budúca rakúska vláda, bude patriť v mnohom ohľade k „like-minded countries“, ako sa tak pekne povie, teda k tým, ktorí v niektorých dôležitých politických oblastiach zmýšľajú podobne. Pokiaľ ide o Vyšehrad, je to téma migrácie. Tieto historické otázky tam viac nezohrávajú takú veľkú úlohu. Nebudú viac existovať také jednoznačné konštelácie. Žijeme v čase, kedy je všetko premenlivé. Žijeme tiež v čase, kedy veľmi často môžeme pozorovať akýsi prístup „Hub-and-Spoke“. Máme tu novú centralizáciu Nemecka a všetky Vyšehradské krajiny sa, či už pozitívne alebo negatívne, a tiež aj Rakúsko, prirodzene veľmi silno vzťahujú na Nemecko. To mimochodom tiež vysvetľuje, prečo takýto spoločný postup nefunguje tak hladko.

Možno ale budeme okrem toho svedkami toho, že sa budú testovať nové konštelácie. Existuje aj Slavkovský formát s Rakúskom, Českou republikou a Slovenskom,

doteraz síce dosť okrajový. Možno bude časom prizvané ešte aj Maďarsko. Existuje ešte aj iná dimenzia. Pred niekoľkými rokmi sme mali konšteláciu, v rámci ktorej sme mali v oboch južno-nemeckých spolkových krajinách Bádensku-Württembersku a Bavorsku konzervatívne vlády, kde sme v Rakúsku mali koalíciu ÖVP/FPÖ pod Wolfgangom Schüsselom a kedy sme zažili prvú fázu vlády Viktora Orbána medzi rokmi 1998 a 2002. Na druhej strane sme mali napríklad Bratislavu a Prahu. To sa v takejto podobe asi viac neudeje, ale aj tu by v určitých oblastiach mohlo dôjsť k zblíženiu. Teda nech kvitne veľa kvetov, ešte tu budú veľmi rozmanité konfigurácie, ktoré nie všetky budú závažne dynamické, ale tu a tam môžu zohrať svoju rolu.

→ Gerald Schubert:

Možno tiež povedať, že jadrom Európskej únie sú zakladajúce štáty Nemecko, Francúzsko, Taliansko, štáty Beneluxu. Pripomínam, že sa minulý rok v júni, bezprostredne po hlasovaní o Brexite, stretlo šesť zakladajúcich štátov, aby sa spoločne poradili o budúcnosti Európskej únie. Je to pán Strážay, podľa Vášho názoru dobrý nápad, alebo sa tým, že sa zrazu stretnú zakladajúce štáty, neobmedzia možnosti identifikovať sa s Európskou úniou, alebo nenaruší sa tým nejako pozitívna nálada voči Európskej únii, ktorá na Slovensku bezpochyby vládne?

→ Tomáš Strážay, PhD.:

Nie je veľa krajín v EÚ, kde by diskusia o prináležitosti k jadru EÚ bola taká silná ako na Slovensku. Žiaľ, táto diskusia dosahuje skôr populistickú dimenziu, bez akejkoľvek urážky voči kolegom žurnalistom. Využíva sa na domácu politickú mobilizáciu, jadro na Slovensku totižto

nikto poriadne nezadefinoval. Používa sa ako terminus technicus. Môžeme špekulovať nad tým, čo to jadro vlastne je. Je to trochu mytologická rovina. Samozrejme, pokiaľ tú otázku postavíme tak, ako ste ju postavili vy – jadro ako zakladateľské štáty, ktoré by mali byť nejakým motorom Únie, má zmysel.

Otázkou ale ostáva, aký vzťah k nim budú mať ostatné členské štáty EÚ. Vráťane tých, ktoré dosiahli najvyšší stupeň európskej integrácie. Tam patrí aj Slovensko. Sme v Únii, sme v Schengene, sme v eurozóne. Tá otázka je

ale relevantná i v Česku, Poľsku a Maďarsku, ktoré nie sú úplne integrované. Mne sa skôr zdá, že za zásadnú je tu v regióne považovaná otázka jednotného trhu ako fundamentu pre ďalšie pokračovanie fungovania EÚ. Opäť sa vraciam k diskusii na Slovensku, pretože tu u vysokých štátnych predstaviteľov zaznelo nasledovné: „Musíme si vybrať, buď V4 alebo prináležitosť k jadru EU.“ Tá otázka bola hypotetická ale myslím si, že bola postavená zle. Vyšehrad neponúka a ani nikdy nemal ambície ponúkať alternatívu k EÚ. Vyšehrad je regionálna iniciatíva v rámci EÚ. Skôr ide o to, aby sme si vedeli na Slovensku zadefinovať, akým spôsobom vidíme my v jednotlivých krajinách budúcnosť EÚ, kde vidíme možné priesečníky aj so zakladajúcimi členmi EÚ, rovnako ako krajinami regiónu a na základe toho budovať spoločné platformy, vízie a koalície. Určite by nebolo dobrým štartom obrátiť sa debate o EÚ chrbtom ako to robia niektorí politici. Skúsiť vytvoriť nejakú pozitívnu agendu so spoločnými fundamentálnymi základmi pre všetky členské krajiny. Pre tie, ktoré chcú integráciu prehĺbiť ešte viac, treba zaručiť túto možnosť. Ale bokom by nemal zostať nikto.

Ešte si dovoľím poslednú vetu k Slovensku. V auguste podpísala Spolková republika Nemecko so Slovenskou republikou bilaterálnu dohodu o prehĺbenej spolupráci a koordinácii. Podpísal ju minister zahraničných vecí Slovenska Miroslav Lajčák a minister zahraničných vecí Sigmar Gabriel, pričom na Slovensku bol tento akt vnímaný veľmi pozitívne, ako cesta smerom k „jadru“. V súvislosti s týmto stretnutím ale zaznel tiež apel, myslím, že z úst ministra Gabriela, že Slovensko by sa malo upokojiť, pretože dosiahlo najvyššiu mieru integrácie do EÚ a v „jadre“ tým pádom už je.

→ Gerald Schubert:

Srdečná vďaka za to, že ste spomenuli nemecko-slovenské vzťahy. Ja by som sa rád dostal k nemecko-poľským vzťahom a tým k profesorovi Ruchniewiczovi. Dá sa, myslím, tiež povedať, že uprostred Európy medzi Nemeckom a Poľskom máme dlhú a veľmi dôležitú hranicu, o ktorú sa v minulosti často bojovalo. Tiež sme hovorili o rôznych politických zoskupeniach a formátoch. Hovorili sme o Vyšehrade. Dalo by sa teraz tiež hovoriť o Weimarskom trojuholníku Poľsko, Nemecko, Francúzsko. Porozprávajte nám prosím o aktuálnej situácii v oblasti nemecko-poľských vzťahov. Myslím si, že posledným výkrikom je relatívne masívna, ale ešte nie úplne jasne vyslovená reštitučná požiadavka Poľska na Nemecko. Ako to vidíte aj z pohľadu sporu medzi Varšavou a Bruselom? Sú tam nejaké súvislosti?

→ Prof. Dr. Krzysztof Ruchniewicz:

Rád by som v krátkosti reagoval na môjho predrečníka a vyjadril z poľskej perspektívy možno určité nepochopenie, pretože v Poľsku dnes nikto tak celkom nerozumie diskusii o Európe, ktorá sa v Poľsku vedie. Ten strach, že môžu vzniknúť dve Európy s dvomi rôznymi rýchlosťami alebo jadro Európy s perifériami, to sú scenáre, ktoré sa v Poľsku neustále spomínajú. Mnohí Poliaci sa toho boja. To znamená, že mnohí zdôrazňujú, že toto vlastne nebol dôvod, prečo sa Poľsko po roku 1989 spolu s ostatnými východoeurópskymi štátmi snažilo čo možno najrýchlejšie zaplniť vákuum, ktoré vzniklo rozdelením Európy. Nešlo tam len o vstup do NATO, ale tiež o pokus zohrávať rovnoprávnu úlohu aj na európskej úrovni. Preto je tento scenár, že by sme za určitých okolností mohli v Európe predsa len patriť do inej Európy, predsa len veľkou oba-

vou. Z tohto dôvodu je naozaj nevysvetliteľné, prečo sa Poľsko práve v ostatných dvoch rokoch stiahlo z celej tejto diskusie. To znamená, že sa teraz dávajú alternatívne návrhy pre Európu, ktoré prakticky žiadna európska krajina neschvaľuje. Chcem pripomenúť, že sa tam najprv začalo s Vyšehradskou skupinou. Ale aj tam sa zistilo, že sa názory odlišujú. Ako ste opodstatnene aj zdôraznili, Vyšehradskú skupinu nemožno ponímať ako koncepciu proti EÚ. Preto sa prinajmenšom niekoľko mesiacov forsovala iná myšlienka, a síce Iniciatíva troch morí. To

znamená, vymedzenie sa od Ruska a zároveň od Nemcka. To ale v konečnom dôsledku v Európe tiež nebolo tak celkom pochopené. Chcem tým povedať, že sa diskutujú rôzne koncepcie Európy, ktoré sú často aj staršieho dáta, ktoré siahajú späť do čias spred prvej svetovej vojny. Pochopiť to a nejako sa v tom vyznať je skutočne ťažké.

A teraz sa dostávam k Vašej otázke. V spomínaných posledných dvoch rokoch bolo možné vidieť v Poľsku, v poľskej politike, určité problémy, ktoré mali do činenia s právnym štátom v Poľsku, aj s reformami, ktoré sa nie vždy uskutočnili demokraticky. To prirodzene vzbudilo pozornosť európskych inštitúcií. A treba tiež povedať, že sme aj sami požadovali kontrolu. To znamená, že sme videli, že je účelné aj v tomto čase zapojiť Európu, aby preskúmala, či to, čo sa deje v Poľsku, je v súlade s európskymi štandardmi. Aj keď sa k poľským reformám dostali späť do Poľska aj veľmi kritické hlasy, začalo sa teraz siahť aj po niektorých náhradných témach. Jednou z takých náhradných tém je to, čo ste práve spomenuli, nepriamo síce nie reštitučné požiadavky Poľska, ale reparačné požiadavky Poľska vyplývajúce z rozhodnutí po druhej svetovej vojne a z údajných neuhradených reparácií pre Poľsko. Tu sa vždy mieša odškodné s reparáciami. Nechcem teraz zachádzať do hĺbky, ale ak by ste o to mali záujem, rád tak môžem urobiť v rámci diskusie. To znamená, že touto zároveň protinemeckou kampaňou, pretože tieto požiadavky sú nasmerované proti Nemecku, bola nepriamo viac či menej napadnutá aj Európska únia. Povedané jasnou rečou: keďže Nemecko je aj naďalej v očiach tých, ktorí dnes vládnu v Poľsku, videné a poňímané ako motor Európy, možno takýmto spôsobom vyjadriť aj svoju nespokojnosť s Európou.

Čo to znamená natrvalo, to možno povedať hneď: povedie to v skutočnosti k ešte väčšej izolácii Poľska v rámci Európy. Nastúpi hororový scenár, o ktorom som hovoril na začiatku a ktorého sa Poliaci boja, že potom tu bude Európa rôznych rýchlostí. V tomto smere veľmi dobre chápem aj našich partnerov, našich susedov, ktorí sa k tomuto vývoju v Poľsku vyjadrili veľmi rozhodne a obozretne, avšak predsa len pozorujú tento vývoj s určitými obavami, pretože Poľsko sa, prinajmenšom v tomto regióne, považovalo za akýsi malý motor. Tu teda tiež vidieť, že Poľsko so svojou polohou, svojim potenciálom, ale aj so svojou históriou zohrávalo a ešte stále zohráva veľmi dôležitú úlohu. Každopádne sa naši susedia obávajú, či tomu tak bude aj naďalej a či Poľsko aj naďalej zostane serióznym spojencom. Myslím si, že tento strach naozaj existuje. Z tohto pohľadu aj v Poľsku zohráva táto otázka, teda žiadna periféria, či, ak chcete, žiadna rôzna existenciálna orientácia, veľmi dôležitú úlohu.

→ Gerald Schubert:

Keď sa pozrieme na priestor strednej Európy, možno povedať, že stredná Európa nie je geograficky natoľko exponovaná. Ak v rámci strednej Európy existuje štát, ktorý geograficky nie je vôbec, ale vôbec exponovaný, je to pravdepodobne Česká republika so štyrmi susednými krajinami, ktoré sú všetky členmi EÚ, všetky členmi Schengenského priestoru. Niektorí ľudia, ako napríklad František Černý, bývalý český veľvyslanec v Nemecku, ktorý pred niekoľkými rokmi bol tiež hosťom Fóra stredná Európa v Drážďanoch, opakovane poukazujú na to, že určitá politická laxnosť voči Európe v Českej republike je odôvodnená aj tým, že Česi si všetci mysleli, že ich krajina je tak či tak Švajčiarskom strednej Európy a že sa im

nič nemôže stať. Hovorím to preto, lebo Vy, pán Dr. Lang, sa ťažiskovo venujete aj ďalšiemu výskumu, a síce pobaltským štátom, kde situácia historicky vyzerá úplne inak, pretože tieto štáty sú dodnes geograficky pomerne exponované. Mohli by ste nám v krátkosti porovnať pobaltské štáty a vyšehradské štáty pokiaľ ide o ich európsko-politickú dynamiku?

→ Dr. Kai-Olaf Lang:

V pobaltských štátoch prirodzene stále panuje pocit zraniteľnosti. Ruský faktor je takpovediac existenciálny. Spomínam si na stretnutie so zástupcami estónskeho parlamentu v deväťdesiatych rokoch minulého storočia. Jeden z týchto poslancov v súvislosti s EÚ a NATO povedal: „Pre nás NATO znamená život a EÚ znamená dobrý život.“ Je tam teda veľký bezpečnostný záujem a to rozhodujúce, čo ovplyvňuje zahraničnopolitickú, európsku politickú a čiastočne aj domácu politickú orientáciu sú možné hrozby a neoimperialistické tendencie v postsovietskom priestore. Keď sa na to tak pozrieme, vidíme, že všetky tri pobaltské krajiny majú euro. Prečo sa tak udia- lo? To nebola žiadna finančná a hospodárskopolitická diskusia, alebo ak, tak len v náznakoch. Bola to diskusia bezpečnostno-politická. V Estónsku, v Lotyšsku, si povedali: Potom budeme patriť do vnútorného okruhu a solidarita Európskej únie potom bude tendenčne vyššia, keď budeme jej členmi. Poľsko síce, pokiaľ ide o vnímanie hrozieb, tiká podobne, ale Poľsko je štátom iných dimenzií, má iný potenciál. Pobaltské štáty sú, pri všetkom rešpekte, relatívne malé. Im ide o to, aby si na jednej strane zachovali fungujúci transatlantický nexus a na strane druhej kooperatívny vzťah s Nemeckom. Veľmi dobre bola prijatá skutočnosť že Bundeswehr je v Litve jasne

prítomná. Preto sú tam v utečeneckej politike o kus pragmatickejšie. Pobaltské krajiny sú v tejto veci rovnako na línii Vyšehradských krajín, ale jednoducho tých pár ľudí, ktorí k nim prídu, príjmu. Riešia túto záležitosť pragmatickejšie.

V Poľsku sú konzekvencie iné. Tam má práve vláda PIS prirodzene značný pocit zraniteľnosti. Treba povedať, že v niektorých oblastiach sa robia aj zmysluplné veci. Sta-

novili si cieľ do roku 2022. Dovtedy chce poľská vláda zabezpečiť, aby krajina viac nemusela dovážať zemný plyn z Ruska, pretože sa buduje terminál pre skvapalnený plyn v Świnoujścii a prebieha výstavba nového plynovodu do Nórska. To je samo o sebe rozumná vec. Možno sa aj potom bude ešte stále nakupovať zemný plyn z Ruska, ale bude v podstate možné z úplne inej pozície hovoriť o bezpečnosti dodávok a tiež o bezpečnostnej politike Ruska. Ale myslím si, že záver terajšej poľskej vlády je iný: máme tu eminentnú hrozbu z východu a Nemecku sa nedá dôverovať. To je podľa mňa názor Jarosława Kaczyńského a jeho zástancov. Preto tvrdia, že potrebujú alternatívnych partnerov v strede Európy medzi tromi morami, aj s Veľkou Britániou, dokonca aj keď vystúpi z EÚ, a že samozrejme potrebujú veľkú záruku bezpečnosti USA.

Ešte posledná veta k tomuto jadru Európy. Musíme byť naozaj veľmi opatrní pri používaní tohto pojmu. Mali by sme tu rozlišovať, pretože ide veľmi silne o to, či sa Eurozóna stane novým jadrom. Povedal by som, že by sme mali hovoriť o politickom centre, ktoré nemusí byť nevyhnutne totožné s Eurozónou, alebo sa teda pravdepodobne s ňou nebude prelínať. Aj keď sa Eurozóna inštitucionálne prehĺbi, čo pravdepodobne vôbec nebude také ľahké - teda myšlienky pána Macrona sa nebudú dať presadiť len tak ľahko, pretože tam existujú aj výhrady. Ale aj ak by sa tak stalo, Portugalsko a Grécko nie sú skutočne v politickom centre EÚ, ani v hospodárskom. Krajiny ako Dánsko a Švédsko a možno práve aj vyšehradské krajiny by mohli byť v politickom centre. Otázka členstva v Eurozóne prirodzene nie je triviálna. To bude aj naďalej zohrávať svoju rolu, ale otázka skôr znie, či sa politická dyna-

mika sústredí okolo nemecko-francúzskeho vplyvu. Dokážu sa vyšehradské štáty nejako bilaterálne zapojiť tak, že by boli súčasťou diania v iných politických oblastiach (európska bezpečnosť, obranná politika)? Aj preto je Weimarský trojuholník a Vyšehrad veľmi zaujímavá konštelácia, o ktorej musíme ďalej hovoriť.

→ **Gerald Schubert:**

Srdečná vďaka. Skôr než udelím slovo publiku, mám ešte jednu otázku na pána Tomáša Strážaya, ktorá sa týka tak nadchádzajúcich volieb v Českej republike, ako aj blížiacего sa 25. výročia rozdelenia Československa. S prvou témou má moja otázka do činenia preto, lebo favoritom nadchádzajúcich volieb v Českej republike je Andrej Babiš. Pochádza vlastne zo Slovenska, je teda Slovák a v minulosti bol za Československo obchodným delegátom v Maroku. Babiš teda urobil naozaj československú kariéru, zostal potom v Prahe, kde ako český kandidát založil veľmi úspešnú stranu ANO. Ale vráťme sa späť k výročiu rozdelenia. Šíria sa špekulácie o tom, že ak by sa svojho času bolo konalo referendum o rozdelení, že by sa pravdepodobne bolo skončilo odmietnutím rozdelenia. Dnes sa vzťahy medzi oboma štátmi v rámci Európskej únie skonsolidovali natoľko, že smútok za bývalým spoločným štátom nie je príliš veľký. Práve naopak, vzťah medzi oboma štátmi je veľmi dobrý. Ako to vidíte Vy? Aký je dnes pohľad na Československo, aký je zo slovenskej strany pohľad na Českú republiku a ako Slováci vnímajú Andreja Babiša?

→ **Tomáš Strážay, PhD.:**

Rok 2018 bude z pohľadu výročí naozaj zaujímavý. Česi a Slováci si pripomenú nielen vznik spoločného štátu, ale

zároveň aj jeho zánik. Myslím, že takých výročí nie je veľa, aj v svetovom meradle. Naozaj, vzťahy medzi Českom a Slovenskom možno považovať za nadštandardné. Neboli také po rozdelení, tenzií v nich bolo viacero. Môžeme sa zhodnúť, že ak by teoreticky došlo k referendu, tak ani v jednej časti spoločného štátu by obyvatelia nehlasovali v prospech rozdelenia. Rozhodli ale politické elity a toto rozhodnutie bolo akceptované, neboli žiadne nepokoje, žiadne rozbroje. Československá hranica je historickou hranicou, až na nejaké drobné výnimky neexistovali ani hraničné spory.

Otázku by som položil inak. Nie k osobnosti pána Babiša, ktorý je naozaj slovenského pôvodu, ale je českým občanom. Obrazne povedané, dávame tým od neho „ruky preč“, aj keď je na Slovensku v hospodárskom sektore aktívny. Ale k hnutiu, ktoré reprezentuje, a vo vzťahu k V4 a budúcnosti EÚ. Tam sa strana ANO a Andrej Babiš jednoznačne profilujú skôr ako skeptici a týka sa to i zavedenia spoločnej európskej meny. Fakt, že si Slováci a Česi stále musia na hraniciach meniť peniaze symbolizuje existujúce rozdiely medzi oboma krajinami. Vyzerá to tak, že po týchto parlamentných voľbách Česi euro tak skoro mať nebudú. Každý sa ale môže myliť, počkajme si na výsledky. Uvidíme.

→ Gerald Schubert:

Srdečná vďaka. Myslím, že nastal čas pre otázky z publika. Nech sa páči.

→ Otázka z publika/Heiko Kosel:

Volám sa Heiko Kosel, strana DIE LINKE. Diskutovali ste o otázke strednej Európy ako jadra v rámci Európskej únie

ako výzvy pre členské štáty Európskej únie. To je logické, keďže išlo aj o otázku Vyšehradskej štvorky. Ale najneskôr v súvislosti s udalosťami v Katalánsku mi je jasné, že tu nejde len o výzvu pre členské štáty EÚ, ale aj o otázku regionálnej a menšinovej politiky, ktorá pôsobí integrujúco, ale aj ako výzva tak pre EÚ, ako aj pre jej národné štáty. Ako to vidíte Vy, aj z pohľadu situácie na Slovensku, kde v parlamente existuje maďarská menšinová politika a kde sa toho aj veľa urobilo, najmä vzhľadom na Kodaňské kritériá? Nimi predsa EÚ stanovila vtedajším kandidátskym krajinám požiadavky na produktívnu menšinovú politiku. Zrejme sa, žiaľ, zabudlo stanoviť rovnaké požiadavky aj pre západnú Európu. Takže aké výzvy vidíte z pohľadu strednej Európy ako jadra EÚ vzhľadom na regionálnu a menšinovú politiku?

→ Gerald Schubert:

Myslím si, že to je otázka tak pre historikov, ako aj pre politológov. Dáme však priestor ešte pre ďalšiu otázku.

→ Otázka z publika/Antje Hermenau:

Volám sa Antje Hermenau. Mňa by, vážení páni, zaujímal, že ak máme v centrálnej Európe väčší stupeň identifikácie sa s našou európskou vlasťou, čo očividne máme: je to výsledkom toho, že anektovaním vo východnom bloku bola táto identifikácia vlastne vyprovokovaná? Alebo je to výsledkom toho, že juho-západo-európske krajiny boli celé stáročia veľmi aktívne ako koloniálne mocnosti vlastne aj mimo Európy, kým centrálni Európania zostali vždy doma – a v dobrom slova zmysle teda majú puto s domovom? To je teda otázka: kde to má pôvod a je to možno skutočné jadro Európy, teda táto spojenosť s vlastným kontinentom?

→ **Gerald Schubert:**

Máte ešte nejakú otázku? – Áno. Pani Vášaryová.

→ **Otázka z publika/Magdaléna Vášaryová:**

Volám sa Magdaléna Vášaryová. Heinz-Christian Strache sa vyjadril, že by v budúcnosti chcel vidieť Rakúsko ako člena Vyšehradskej skupiny. Tento nápad nie je ničím no-

vým, ale napriek tomu pôsobí trochu zarážajúco. Ako to vidíte Vy, je možné, že by nakoniec mohlo dôjsť k zničeniu Vyšehradskej štvorky všetkými tými iniciatívami za rozšírenie Vyšehradskej štvorky?

→ **Gerald Schubert:**

Myslím si, že si môžeme prebrať ešte tieto tri otázky, teda

otázku menšinovej politiky, identifikačného zakotvenia jednotlivých krajín v Európe a otázku Vyšehrada a Rakúska. Pán Strážay, chceli by ste začať?

→ **Tomáš Strážay, PhD.:**

Ďakujem. Otázka na postavenia menšín bola zrejme smerovaná na mňa. V porovnaní s inými krajinami regiónu je na Slovensku zastúpenie menšín naozaj najvyššie. Maďarská menšina je nie len najpočetnejšia, ale aj najlepšie politicky organizovaná. Časť reprezentácie maďarského spoločenstva na Slovensku dnes tvorí aj súčasť slovenskej vlády, čo demonštruje už samo o sebe určitú mieru integrácie alebo zapojenia tejto komunity do vecí verejných. Samozrejme neznamená to, že všetky bilaterálne trenice medzi Slovenskom a Maďarskom v tejto otázke boli ukončené a doriešené, to určite nie. To je dlhodobější proces, naďalej monitorovať treba i napĺňanie medzinárodných záväzkov, ktoré Slovensko uzavrelo. m Až prednedávnom sa na Slovensku stalo realitou, že aj vlakové stanice dostali dvojjazyčné názvy. Popri slovenských aj maďarské, rusínske, neviem, či existuje aj nejaká vlaková stanica s nemeckým názvom, čo tiež možno považovať za symbolický krok otvoriť sa danému menšinovému spoločenstvu.

Pokiaľ ide o sunáležitosť k Európe, zdá sa mi, že v prípade Slovákov je jednoznačne definovaná. Je súčasťou spoločenského naratívu po zmenách v 1989, ktorý poznáme ako „Návrat do Európy“. V podstate sa jedná o hľadanie si ciest k Európe. Svoju úlohu zohráva ale napríklad i fakt, že Slováci v prieskumoch verejnej mienky vykazujú najväčšie sympatie voči Rusku v regióne. Slovensko je, samozrejme, súčasťou NATO a nemyslím si, že by

bolo reálnou opciou jeho vystúpenie z Aliancie, respektíve z EÚ – takáto alternatíva určite nemá väčšinovú podporu. Samotné Rusko nie je v prieskumoch vnímané ako politická alternatíva, ale ako nejaký romantický výtvor, ktorý možno ani sám neexistuje. Celé to treba vnímať s určitou nadsádzkou.

K otázke týkajúcej sa Rakúska. Krajiny V4 sa historicky zhodli na viacerých veciach a jedným z takýchto dlhodobých úzusov je, že sa V4 nebude rozširovať o ďalšie krajiny. Možno aj keby Rakúsko prejavilo zámer vstúpiť do V4, dovoľm si povedať, že krajiny V4 by ho aktuálne ako člena nechceli. Je tu formát V4+, ktorý už bol spomenutý, v ktorom zohráva Rakúsko dôležitú úlohu, ale otázka členstva Rakúska vo V4 teraz nie je aktuálna.

→ **Gerald Schubert:**

Ďakujem pekne. Pán profesor Ruchniewicz, chceli by ste k tomu niečo dodať?

→ **Prof. Dr. Krzysztof Ruchniewicz:**

Áno, k menšinám. Nevieľm to celkom zodpovedať, nakoľko k tomu nemám čo kritické uviesť. Teda, menšinové práva v Poľsku sú regulované. Sú upravené veľmi detailne. Určite existujú, najmä v ostatných mesiacoch, snahy o zmenu hraníc istých miest, aby sa tak napríklad zabrzdili aktivity napríklad aj nemeckej menšiny. Ale to sú veci, o ktorých sa aj diskutuje a hovorí. Takže to nie sú prioritné otázky. Čo sa týka historických otázok, aj tie sa krok za krokom riešia, to znamená, že v Poľsku existujú komisie, ktoré sa zaoberajú menšinovými otázkami. Menšiny majú zastúpenie v parlamente, a to aj na krajinskej úrovni. Zachádza to do veľkých detailov a zahŕňa to

aj malé regionálne skupiny. Napríklad ste spomínali dvojjazyčné tabule: nielen nemecká menšina má v Opolskom kraji dvojjazyčné tabule, ale aj napríklad kašubská skupina má dvojjazyčné tabule. Takže v tomto smere toto nepovažujem za problém.

Podobnou témou, ktorá aj v Poľsku vedie vždy nanovo k diskusiám, je postavenie Poliakov ako poľskej menšiny

mimo Poľska, teda v susedných krajinách. Ako sa tam s nimi zaobchádza? Sleduje sa tam podobná politika? Toto neustále tematizujú poľskí politici podľa hesla: Poľsko pre svoje menšiny robí toho tak veľa. Čo robia naši susedia pre našu menšinu, teda pre poľskú menšinu v Nemecku alebo poľskú menšinu v Litve či na Ukrajine? V tejto súvislosti treba vidieť nielen politiku jednotlivých krajín v rámci tej-ktorej krajiny, ale aj vo vzťahu k národnej poľskej menšine mimo Poľska. To je téma, ktorá často nie je braná vážne a nediskutuje sa o nej ani na európskej úrovni. To je niečo, čo často spomínajú poľskí politici.

K téme východ-západ. Tu by som s Vami súhlasil, aj keď my nepoužívame pojem východná Európa. Keď už, tak stredovýchodná Európa. S tým sa dokážeme zmieriť. Ale načali ste inú dôležitú tému. A tou je spomienka na Európu rozdelenú na východ a západ. Opakovane o tom hovoríme, práve na európskej úrovni, aby sa aj skúsenosti krajín za želenou oponou stali známejšími, aby východnej Európe neboli nanucované isté obrazy, isté formáty, aj historické formáty. To je veľmi komplikovaná téma. Uvediem k tomu malý príklad. Claus Leggewie, nemecký politológ, to raz veľmi dobre vystihol. Vytvoril sedem kruhov, ktoré sú údajne konštruktívne pre Európu z pohľadu historicko-dejepisného či spomienkovo-politického. Z týchto siedmich kruhov bolo šesť ladených negatívne. To znamená, že Európa si najskôr pamätá negatíva, napríklad holokaust. Keď sa napríklad spomína na holokaust vo východnej a strednej Európe, prihlásia sa samozrejme ihneď Poliaci a vravia: áno, toto bola skúsenosť, ktorá má pre Európu veľký význam, ale kde sú naše obete? Prečo si nepripomíname naše obete? Diskusia o reparácii

ách, ktorú som pred chvíľou spomínal, vychádza aj z tejto veci. V tom smere možno povedať, že to je to, čo nás stále delí. Naďalej pokračujeme v rozdeľovaní na východ a západ v spomienkach na naše skúsenosti najmä po druhej svetovej vojne.

Práve v týchto rokoch si pripomíname sté výročie prvej svetovej vojny. Hovorím to trochu všeobecne, lebo sa jedná o štyri roky. Našu časť Európy počas týchto štyroch rokov poznačili odlišné udalosti. Keď napríklad pomyslite na nemecké učebnice. V týchto učebniciach dejepisu nenájdete informácie o oslobodeneckom boji Poliakov počas prvej svetovej vojny. Prečo? Pretože nešlo o štát, to znamená, že to nebola naša vojna v tomto slova zmysle, pre nás, pre Čechov, pre Slovákov to bola cudzia vojna. Táto skúsenosť z východnej a strednej Európy však nie je vôbec tematizovaná v učebniciach západnej Európy. Preto neudivuje, keď sú žiaci prekvapení pri pohľade na mapu Európy z roku 1918, na ktorej zrazu vidia Poľsko a Československo. Ved' ako tieto krajiny vznikli? Ako k tomu vôbec došlo? Teda, nedá sa to poriadne z historického hľadiska pochopiť, lebo v učebniciach nie sú na to žiadne odpovede. To sa týka mimochodom aj obdobia po roku 1945 rovnako ako obdobia predtým, teda pred vypuknutím druhej svetovej vojny, paktu Hitler - Stalin a tak ďalej. Týka sa to v podstate celého dvadsiateho storočia, ale na príklade prvej svetovej vojny môžeme veľmi dobre vidieť, ako odlišne západ a východ rozmýšľa o týchto udalostiach a pripomína si ich.

→ Dr. Kai-Olaf Lang:

Za tieto dve otázky som veľmi vďačný. Menšinová politika je jedna vec. Myslím, že pred pár rokmi by sme tu boli

veľmi intenzívne debatovali o slovensko-maďarských vzťahoch, a to v kontexte maďarskej menšiny na južnom Slovensku. Je zaujímavé, že to prebieha relatívne harmonicky práve v čase, keď máme dve vlády, ktoré opakovane silno prízvukujú národné záujmy. Myslím si, že prvým krokom je spravodlivosť pri prerozdeľovaní, tým pádom teda existuje pocit politickej účasti minoritnej spoločnosti a je preto v tejto krajine vidieť šance na rozvoj. Mys-

lím, že mnohí z maďarského spoločenstva, vrátane strany Most-Híd, ktorá je práve súčasťou slovenskej vlády, tvrdia, že to je do veľkej miery aj socioekonomický problém, problém našich agrárne štruktúrovaných, ekonomicky slabých regiónov. A potom, v záujme úplnosti, máme v tejto krajine samozrejme ešte inú menšinu, na ktorú sa väčšinou opomína, a to Rómov. Tu ide vo veľkej miere najmä o sociálne veci, a táto menšina nemá, na rozdiel od maďarskej, žiadne straníckopolitické zastúpenie záujmov.

To druhé, čo ste spomínali, je otázka regiónov. Aj v tejto oblasti patrí medzi najväčšie úspechy posledných dvoch a pol desaťročí, že v týchto krajinách došlo k efektívnemu procesu decentralizácie. Sú to predsa práve vzhľadom na ich históriu krajiny s veľmi silnými unitaristickými tradíciami. Poľský štát musí byť kvôli svojej historickej predispozícii vlastne veľmi silno naviazaný na Varšavu, pretože by sa inak mohol začať drobiť na okrajoch. Aj na naliehanie EÚ došlo k vytvoreniu nových regionálnych štruktúr s efektívnymi samosprávnymi kompetenciami. Pričom je potrebné stále dbať na to, aby nedošlo k recentralizačným tendenciám. S tendenciou ku kumulácii moci, ktorú je možné pozorovať v tej či onej krajine, je samozrejme možné, že tu na tejto úrovni nastanú snahy o odobranie kompetencií.

Otázka previazanosti s vlasťou v centrálnej Európe je zaujímavou tézou. Alebo pomyslíme na severnú Európu – nie sú to taktiež žiadne koloniálne veľmoci, ale pokiaľ ide o kultúrnu diverzitu a migráciu, sú na tom úplne inak ako stredoeurópske krajiny. Myslím si, že tu otvárame veľmi obsiahlu tému. Preto k tomu poviem len dve vety a

rád by som zašiel o krok ďalej ako Krysztóf Ruchniewicz. Nejde len o odlišnosti v spomienkach, ide skutočne aj o rozličné hodnoty. My v západnej časti EÚ sme transformáciu vnímali paternalisticky. Paradigma transformácie vychádzala z toho, že sa krajiny stanú také akými sme my. Pokiaľ ide o hospodárstvo, zavedie sa trhové hospodárstvo, z nemeckej perspektívy najlepšie sociálne trhové hospodárstvo. A potom nastúpi liberálna demokracia, čokoľvek to v jednotlivých prípadoch znamená. A po určitej dobe dôjde k harmonizácii hodnôt. Vidíme však, že to tak nefunguje. To, čo jasne vidíme v Poľsku a v Maďarsku, je pokus prekonať túto paradigmu imitácie, ako ju tam nazývajú. Hovoria si, chceme naše krajiny posilniť, reformovať, modernizovať, ale v nadväznosti na naše špecifické tradície, na naše vlastné hodnoty, nie copy and paste. Hovoria si ďalej, chceme ísť našou poľskou, našou maďarskou cestou v EÚ, bez toho, aby sme museli automaticky akceptovať jej univerzalistické tendencie. Tento postup má totiž aj svoju oporu v spoločnosti. To znamená, že sa nedá povedať, že o 50 rokov si budeme všetci nejakako podobní a nejak sa to vyrovná. Myslím si, že najprv musíme žiť s týmito rozličnými očakávaniami a hodnotovými postojmi v spoločnostiach a nesmieme na to ísť tak paternalisticky, ale musíme sa snažiť ich postupne spájať.

→ Gerald Schubert:

Srdečne ďakujem. Myslím, že by bolo najlepšie považovať to za záverečné slová. Ďakujem Vám všetkým trom, páni, za to, že ste tak aktívne diskutovali. Dovoľujem si rozlúčiť sa s Vami, dámy a páni, a odovzdať slovo na záver iniciátorovi Fóra stredná Európa, predsedovi krajinského snemu, Dr. Matthiasovi Rößlerovi.

A photograph of a modern building with large windows at dusk. The building is illuminated from within, and the sky is a clear blue. A green rectangular overlay covers the lower left portion of the image, containing the word 'Záver' in white text.

Záver

Budova Národnej rady Slovenskej republiky

Stredná Európa je príbehom úspechu

Dr. Matthias Rößler

» Vážené dámy, vážení páni, stredná Európa je príbehom úspechu. Ivan Mikloš má pravdu v tom, čo hovorí, pokiaľ ide o štáty Vyšehradskej štvorky, o Sasko a ostatné východonemecké spolkové krajiny, a tiež pokiaľ ide o Rakúsko. Posunuli sme sa z periférie späť do stredu starého kontinentu, zvládli sme transformačný proces a chceme, aby to tak aj zostalo a aby tento príbeh úspechu, ktorý bol často

dosiahnutý veľmi bolestivo, s veľkými sociálnymi trenicami, aby tento príbeh úspechu ďalej pokračoval.

Pritom by sme nemali nikdy zabúdať na to, ako sa nám vôbec podarilo dostať sa tak ďaleko. Vážme si slobodu, politickú aj ekonomickú. Vážme si demokratický právny štát a pluralistickú demokraciu. Vážme si sociálne trhové hospo-

dárstvo, pričom vedome zdôrazňujem slovo sociálne. To počas ostatných 27 rokov nebolo vždy také sociálne, no bolo a stále je predpokladom pre blahobyť a prosperitu.

Dnes sme opakovane počuli, že sloboda je ohrozená obmedzovaním politickej konkurencie, autoritatívnym vedením, populizmom, všade v Európe, sprava či zľava, je ohrozená dirigistickým štátnym kapitalizmom, a to nielen v rámci Európy, ale aj zvonka, keď pomyslím napríklad na čínsku „ná-kupnú ofenzívu“ v Európe. Čo to je, ak nie štátny kapitalizmus? Doposiaľ sa podobné „pokusenia“ vždy končili hospodárskou a spoločenskou stagnáciou, aj napriek tomu, že tvorivé sily toho či onoho autokrata niektorí možno dokonca obdivujú.

Z tejto dvojitej pasce – tu opäť narážam na slová Ivana Mikloša – musíme uniknúť. Nesmieme jednoducho odpočívať na vavrínoch toho, čo sme dosiahli, na vysokých mierach rastu. To je evidentné. Všade v strednej Európe, možno v celej Európe, žijeme z demografickej a tiež z kultúrnej substancie spoločnosti. Tá sa práve teraz skôr mína, tam sa toho príliš málo akumuluje. Máme príliš málo detí, máme príliš málo zdrojov na vzdelávanie a máme príliš málo sociálnej mobility.

Vážené dámy, vážení páni, sme krajiny automobilov, aj to som sa dnes ešte raz výslovne naučil. Slovensko je automobilovou lokalitou s najvyššou výrobou automobilov na obyvateľa v celosvetovom meradle. My všetci sme krajinami automobilov, žije z nich aj Sasko. Z tohto dôvodu máme pomerne výraznú monoštruktúru. Napriek nášmu vysokému podielu priemyslu, na ktorý sme vždy tak hrdí, potrebujeme podľa môjho názoru určitú mieru diverzifikácie. Musí-

me teda nájsť aj témy do budúcnosti. Naďalej máme deficit v infraštruktúre. O to riskantnejšie je, ak by vo východnom Nemecku, ako aj v krajinách Vyšehradskej štvorky, mali byť ohrozené zdroje z kohéznych a štrukturálnych fondov. V tom prípade by sme skutočne mali štrukturálny problém. Pretože – celkom sebakriticky – naša vlastná schopnosť investovať totiž ani naďalej nebude postačujúca na to, aby sme odstránili infraštruktúrne deficit. Pravdepodobne nevystačí ani na nevyhnutné náhradné investície. Aj to nás spája.

Stredná Európa potrebuje permanentnú reformnú dynamiku, potrebuje ďalšie reformy, aj keď to obyvatelia v našich krajinách už nemajú chuť stále počúvať. Je to nutné, ale pre politikov je naozaj ťažké o takomto niečom hovoriť. Ak však upustíme od reforiem, hrozí nám za určitých okolností, že nás opäť predbehnú.

Stredná Európa musí zostať tiež dynamickým jadrom budúcich reforiem EÚ.

To sme počuli okrem iného aj od Milana Štěcha. Ak sa vžijem do jeho situácie a tiež do situácie ostatných krajín Vyšehradskej štvorky, tak ho podporujem v jeho ústrednej požiadavke: Európa sa musí vyvíjať spoločne a čo do rýchlosti rovnomerne. Tandem dvoch mocností, ktoré napredujú a dominujú nad ostatnými, kde Francúzsko visí Nemecku na pupočnej šnúre, vlastne nemôže byť modelom pre budúcnosť Európy. Ak to bude zároveň sprevádzané úplnou zmenou rozpočtu EÚ, možno zrušením, prípadne krátením príslušných fondov alebo finančnou odmenou, respektíve

pokutou za politicky korektné alebo nekorektné správanie sa členských štátov, tak to nemôže byť model pre budúcnosť Európy. Tu sa dokážem vcítiť do krajín, ktorých sa to týka, do malých a stredne veľkých členských štátov, ktoré sú takýmto hegemoniálnym správaním sa diskriminované a ktoré sa, najmä na východe, opäť cítia dobehnuté a vytláčané na okraj.

To ohrozuje stabilitu európskeho mierového a bezpečnostného projektu. Dnes nám boli opakovane pripomínané naše dejiny. Prvá svetová vojna sa možno mnohým zdá byť

dávnou minulosťou, no tu, v stredoeurópskych krajinách, tomu tak nie je – najmä nie v nasledujúcom roku. Musíme si pripomínať históriu, keď tu vedíme túto diskusiu, a preto musí Európa, a to je dôležité si uvedomiť, zahrnúť do aktuálnych diskusií o reformách všetkých, veľkých aj malých, východ aj západ, sever aj juh. Hegemóniu táto diskusia neznesie.

Chcel by som sa na záver poďakovať Národnej rade Slovenskej republiky za to, že sme tu mohli byť. Ďakujem všetkým prednášajúcim a vynikajúcim moderátorom, ako aj našim simultánnym tlmočníckam. Vďaka samozrejme patrí aj poslucháčom, najmä tým, ktorí zotrvali až do konca. Dnes ma obzvlášť potešilo množstvo mladých ľudí, tzv. multiplikátorov. To si predsa všetci želáme. Všetci prirodzene chceme, aby sa to, o čom diskutujeme, dostalo aj do univerzít a do škôl. Považujem to za veľmi dôležité.

Tešme sa na našu dvojjazyčnú brožúrku. Všetko, o čom sa tu dnes prednášalo a diskutovalo, bude vydané v slovenčine aj nemčine, rovnako ako predtým v maďarčine a nemčine či v poľštine a nemčine alebo v češtine a nemčine. Keď neustále hovoríme o tom, že si vážime úžasnú rozmanitosť jazykov a kultúr v Európe, tak samozrejme musíme po slovách nechať nasledovať aj činy. To považujem za veľmi dôležité. Keď chceme viesť takéto diskusie a vzájomne si rozumieť, tak predsa vo vlastných jazykoch.

Srdečná vďaka za to, že sme tu mohli spoločne pobudnúť! Fórum stredná Európa v Bratislave je týmto ukončené a tešíme sa na to nasledujúce.

Ďakujem.«

Životopisy

Hlavné námestie

doc. Ing. Denisa Čiderová PhD., MA (*1977)

Študovala hospodársku diplomáciu a európsku integráciu na Ekonomickej univerzite v Bratislave a na Leicesterskej univerzite a v roku 2005 úspešne absolvovala doktorandské štúdium na Ekonomickej univerzite v Bratislave, na ktorej pôsobí ako docentka. Od roku 2015 je prorektorkou pre vedu a doktorandské štúdium. Ťažiskom jej akademickej práce je Európska únia, rozširovanie EÚ a vonkajšie vzťahy EÚ v rámci komparatívnych štúdií.

Dr. Christian Geinitz (*1968 v Delmenhorste)

Študoval históriu, politiku a angličtinu vo Freiburgu a v škótskom Aberdene. Po dobrovoľnom pôsobení vo FAZ nastúpil do hospodárskej redakcie. V rokoch 2000 až 2003 bol korešpondentom pre Mexiko, strednú Ameriku a Karibik. Potom pôsobil ako ekonomický korešpondent pre nové spolkové krajiny. V rokoch 2009 až 2014 bol v Pekingu ekonomickým korešpondentom pre Čínu a dnes je z Viedne zodpovedný za ekonomické správy z

Rakúska, východnej strednej Európy, juhovýchodnej Európy a Turecka.

Andrej Hrnčiar (*1973 v Ružomberku)

Študoval na Vysokej škole múzických umení v Bratislave. Od roku 2006 bol starostom mesta Martin (55 000 obyvateľov), v rokoch 2012 až 2016 bol poslancom Národnej rady Slovenskej republiky (MOST-Híd), od roku 2016 je poslancom Národnej rady Slovenskej republiky (najprv #SIET, potom od augusta 2016 MOST-Híd). Od roku 2016 je podpredsedom Národnej rady Slovenskej republiky.

Dr. Kai-Olaf Lang (*1967)

Promoval v odbore politológia na Univerzite Kiel a je od roku 2001 Senior Fellow vo výskumnej skupine EÚ/ Európa Nadácie pre vedu a politiku (SWP) v Berlíne. Predtým pôsobil ako vedecký referent v Spolkovom inštitúte pre medzinárodné a východné vedecké štúdie v Kolíne (1999-2000). Jeho akademickým ťažiskom sú krajiny východnej strednej Európy (Poľsko,

Česká republika, Slovensko, Maďarsko) a pobaltské štáty.

Dr. Miklós Losonczi (*1954)

Študoval v rokoch 1973 až 1977 medzinárodnú ekonomiku na Univerzite Karla Marxa v Budapešti. V rokoch 1988 až 1992 bol vedúcim Inštitútu pre hospodárske plánovanie maďarského Plánovacieho úradu a v rokoch 1992 až 1993 bol poradcom maďarského Ministerstva pre medzinárodné hospodárske vzťahy. Pôsobil ako výskumný profesor na Technologickej a ekonomickej univerzite v Budapešti v rokoch 2012 až 2016 a od roku 2016 pôsobí na Budapeštianskej Business School/University of Applied Economics, kde sa venuje najmä aplikovateľnému výskumu európskej integrácie, hospodárstva v strednej a východnej Európe, ako aj maďarskej ekonomiky.

Ing. Alexander Matušek (*1966)

Študoval na Technickej univerzite v Trnave. Od roku 1995 pôsobil v rozličných riadiacich pozíciách v spoloč-

nosti Volkswagen Slovensko, bol vedúcim logistiky nielen vo VW Slovensko, ale aj vo VW Autoeuropa Portugalsko. Toho času riadi Think Blue Factory a General Services Volkswagen Slovakia. Od roku 2015 je okrem toho viceprezidentom Zväzu automobilového priemyslu Slovenskej republiky a od roku 2017 aj jeho výkonným viceprezidentom.

Ing. Ivan Mikloš

(*1960 vo Svidníku)

Študoval na Ekonomickej univerzite v Bratislave. V rokoch 1991 až 1992 bol ministrom privatizácie a v roku 1992 založil think-tank MESA10 (Macro Economic and Social Analyses). V rokoch 1998 až 2002 bol podpredsedom vlády pre ekonomiku, ako aj krátku dobu ministrom dopravy, pôšt a telekomunikácií. V rokoch 2002 až 2006 a 2010 až 2012 bol ministrom financií Slovenskej republiky a vicepremiérom. V rokoch 2006 až 2010 bol poslancom Národnej rady Slovenskej republiky (SDKÚ-DS) a od roku 2015 je poradcom ukrajinského ministerstva pre hospodársky rozvoj a trh.

Prof. PhDr. Iveta Radičová, PhD.

(*1956 v Bratislave)

Študovala sociológiu v rokoch 1975 až 1979 na Univerzite Komenského v Bratislave. V roku 1990 ukončila postdoktorandské štúdium na Univerzite v Oxforde. Od roku 2006 bola podpredsedníčkou strany SDKÚ-DS a pôsobila v Národnej rade Slovenskej republiky v rokoch 2006 až 2009 ako podpredsedníčka komisie pre sociálne a bytové otázky, predtým bola v rokoch 2005 až 2006 ministerkou práce, sociálnych vecí a rodiny. V rokoch 2010 až 2012 bola premiérkou Slovenskej republiky. Od roku 2015 je osobitnou poradkyňou komisárky EÚ pre spravodlivosť, spotrebiteľské otázky a rodovú rovnosť Věry Jourové a prednáša na Paneurópskej vysokej škole v Bratislave, ako aj na Bratislavskej medzinárodnej škole liberálnych štúdií (BISLA).

Prof. Dr. Krzysztof Ruchniewicz

(*1967 vo Wroclawe)

Študoval históriu na univerzite vo Wroclawe, na Sárskej univerzite v

Saarbrückene a na Phillipsovej univerzite v Marburgu. Od roku 1991 je vedeckým členom Historického inštitútu Univerzity vo Wroclawe, od roku 2009 je mimoriadnym profesorom na Univerzite vo Wroclawe a riaditeľom Centra Willyho Brandta pre nemecké a európske štúdie na Univerzite vo Wroclawe. Jeho akademické ťažiská vo výskume a výučbe sú dejiny Nemecka a nemecko-poľských vzťahov v 20. storočí, ako aj dejiny európskej integrácie.

Dr. Matthias Röbner

(*1955 v Drážďanoch)

Od roku 2009 je predsedom Saského krajinského snemu. Študoval v rokoch 1975 až 1979 strojárstvo na Technickej univerzite v Drážďanoch a následne pôsobil ako asistent, ako aj ako inžinier - vývojár na Vysokej škole dopravnej v Drážďanoch. V roku 1990 člen koordináčného výboru pre obnovu Slobodného štátu Sasko a od roku 1990 člen Saského krajinského snemu. Ako politik za CDU bol v Slobodnom štáte Sasko v rokoch 1994 až 2002 štátnym ministrom kultúry a v rokoch 2002 až 2004 štátnym ministrom pre vedu a umenie. Je predse-

dom kuratória Fóra stredná Európa pri Saskom krajiniskom sneme.

Gerald Schubert

*(*1968 vo Viedni)*

Študoval komunikačné a divadelné vedy. V roku 2001 sa presťahoval do Prahy a pôsobil tam od roku 2002 v nemeckej redakcii Rádia Praha, ktorej šéfredaktorom sa stal v roku 2006. V roku 2015 prešiel ako zahraničnopolitický redaktor a korešpondent pre Českú republiku do rakúskeho denníka „Der Standard“. Ťažiskom jeho novinárskej práce je zahraničná politika a bilaterálne vzťahy Nemecka, Rakúska, Česka a Európskej únie.

Milan Štěch

*(*1953 v Českých Budějoviciach)*

Pôsobil v rôznych pozíciách v automobilke Škoda v rokoch 1972 až 1990. V rokoch 1990 až 1994 bol podpredsedom KOVO a v rokoch 1994 až 2002 podpredsedom Českomoravskej konfederácie odborových zväzov. V rokoch 2002 až 2010 pôsobil ako predseda Českomoravskej konfederácie odborových zväzov. Od roku 1996 je

členom Senátu. V rokoch 1996 až 2008 pôsobil ako podpredseda výboru pre zdravotníctvo a sociálnu politiku Senátu Parlamentu Českej republiky a v roku 2008 bol zvolený za podpredsedu Senátu. Od roku 2010 je predsedom Senátu Parlamentu Českej republiky.

Tomáš Strážay, PhD.

*(*1975 v Spišskej Novej Vsi)*

Študoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a doktorát obhájil na Inštitúte politických štúdií Poľskej akadémie vied vo Varšave. Od roku 2003 pracuje v Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, kde je aj editorom periodika International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs. Je vedúcim expertom projektu Think Visegrad – Think Tank Platform. Od roku 2007 pôsobí ako odborný poradca pre Európsky hospodársky a sociálny výbor, pre Európsky parlament a pre Európsky výbor regiónov.

Historická budova Národnej rady Slovenskej republiky

Na ustanovujúcom zasadnutí 29. septembra 2011

Dr. Matthias Rößler, predseda Saského krajinského snemu

Dr. Erhard Busek, býv. vicekancelár Rakúska

Prof. Dr. Stefan Troebst, profesor kultúrnych štúdií stredovýchodnej Európy na Univerzite v Lipsku

Prof. Dr. Beate Neuss, profesorka medzinárodnej politiky na Univerzite TU Chemnitz

Prof. Dr. Gábor Erdödy, býv. veľvyslanec Maďarskej republiky

Jiří Gruša †, spisovateľ a diplomat, Česká republika

Magdaléna Vášáryová, poslankyňa Národnej rady Slovenskej republiky

Prof. Dr. Ludger Kühnhardt, riaditeľ Centra pre výskum európskej integrácie (ZEI) pri Univerzite v Bonne.

Ryszard Król, býv. generálny konzul Poľskej republiky

ako kurátori podpísali Drážďanské prehlásenie Fóra stredná Európa pri Saskom krajinskom sneme.

Kurátormi Fóra stredná Európa (Október 2017) sú:

Dr. Matthias Rößler, predseda Saského krajinského snemu

Dr. Erhard Busek, býv. vicekancelár Rakúska

Prof. Dr. Stefan Troebst, profesor kultúrnych štúdií stredovýchodnej Európy na Univerzite v Lipsku

Prof. Dr. Beate Neuss, profesorka medzinárodnej politiky na Univerzite TU Chemnitz

Prof. Dr. Gábor Erdödy, býv. veľvyslanec Maďarskej republiky

Prof. Dr. Jan Sokol, profesor filozofie na Karlovej Univerzite v Prahe

Magdaléna Vášáryová, poslankyňa Národnej rady Slovenskej republiky

Prof. Dr. Ludger Kühnhardt, riaditeľ Centra pre výskum európskej integrácie (ZEI) pri Univerzite v Bonne.

Ulf Großmann, Präsident der Kulturstiftung des Freistaates Sachsen

Dr. Rafal Dutkiewicz, primátor mesta Wrocław (Poľsko)

Dr. Jarmila Krejčíková, býv. generálna konzulka Českej republiky

Hans Penz, predseda krajinského snemu Dolného Rakúska